

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΑ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984 | ΑΡΙΘ. 19

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ*

17. Εύσύννοπτη κριτική τῆς Φιλοσοφίας τῆς Θρησκείας τοῦ Κὰρλ Μάρξ.

Παρουσιάζοντας τις ιδέες τοῦ Μάρξ, ἐπισημάνουμε μερικά σφάλματα ἢ ἀσθενή τους διατύπωση. Θὰ μπορούσαμε σὲ κάπως τηλεγραφική διατύπωση νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν ἐξῆς εὐσύννοπτη κριτική:

α) Δόγματα πίστεως.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ Μάρξ γιὰ τὴ Θρησκεία προβάλλονται ὡς δόγματα πίστεως. Ἡ σκέψη του, ἀντὶ νὰ προβάλλῃ πειστικές ἀποδείξεις, τροχιοδρομεῖται μονοδιάστατα πάνω στὶς ἀπόψεις τοῦ Χέγκελ, τοῦ Φόϋερμπαχ, τοῦ Χέξ καὶ ἄλλων.

β) Τὸ ἐπιθυμητὸ δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκη ἀνύπαρκτο.

Ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας τοῦ Φόϋερμπαχ, τὴν ὁποία υἰοθέτησεν ἐξ ὀλοκλήρου ὁ Μάρξ, παραθεωρεῖ ὅτι ὅλες οἱ ἀνθρώπινες ὁρμές καὶ ἐπιθυμίες προϋποθέτουν τὴν ὕπαρξη ἀντικειμένων, πού μποροῦν νὰ τις ἱκανοποιήσουν. Τὸ ἐπιθυμητὸ δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκη ἀνύπαρκτο καὶ αὐταπάτη. Ἐξ ἄλλου

δὲν πρέπει νὰ ὀδηγῆ σὲ γενικεύσεις τὸ ὅτι ὑπάρχουν μερικές κατώτερες Θρησκείες, στὶς ὁποῖες timor facit Deos (ὁ φόβος κάνει τοὺς Θεούς).

γ) Τὸ νόημα τῶν ἀνθρωπίνων θρησκευτικῶν συμβόλων.

Ἐπειτα τὸ ὅτι ἡ Θρησκεία χρησιμοποιεῖ ἀνθρωπομορφικά σύμβολα, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὴ φράση τοῦ Jacobi (Γιακόμπι), «ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἀνθρώπο θεομόρφως· ἔτσι ὁ ἀνθρώπος κατανοεῖ τὸν Θεὸ ἀνθρωπομόρφως»¹⁵². Τὰ ἀνθρώπινα θρησκευτικά σύμβολα ὑποδηλοῦν τὴ θεία πραγματικότητα καὶ παραπέμπουν σ' αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ταυτίζονται μὲ τὴν οὐσία της, ἡ ὁποία εἶναι ἀπροσπέλαστη στὴν ἀνθρώπινη γνώση¹⁵³.

Ἐπειτα οἱ παραστάσεις περὶ Θεοῦ μποροῦν νὰ μεταβάλλωνται, ἀλλ' ὄχι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ὁ Feuerbach καὶ ὁ Μάρξ συγχέουν τὴν ἔννοια τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως μὲ τὴν

152. Johannes Hessen, Religionsphilosophie, München-Basel 1955, σ. 188.

153. Περισσότερα σχετικῶς βλ. στὸ ἔργο: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Κριτικὴ Εἰσαγωγή εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Θρησκείας καὶ Γνώσεως, Ἀθήναι, 1955.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 493 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

Θρησκεία, τὴν ὁποία διαμορφώνουν οἱ ἄνθρωποι¹⁵⁴.

Ἐπίσης πρέπει νὰ τονίσουμε, ὅτι ἡ παραδοχὴ ἢ ἡ ἀπόρριψη τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ζήτημα ἐπιστημονικῆς ἀποδείξεως, ἀλλὰ θέμα προσωπικῆς ἐπιλογῆς καὶ πίστεως.

δ) Σωρεία λογικῶν σφαλμάτων.

Ἡ θεωρία περὶ τῆς Θρησκείας ὡς προϋόντος τοῦ οἰκονομικοῦ βίου καὶ ὡς πολιτισμικοῦ ἐποικοδομήματος εἶναι μονομερῆς. Στηρίζεται στὰ λογικὰ σφάλματα τῆς γενικεύσεως καὶ προβολῆς τοῦ μέρους ἀντὶ τοῦ ὅλου («pars pro toto»), τῆς «τῶν ὄρων τετράδος», κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἔννοια τοῦ μέσου ὄρου στὸν συλλογισμό δὲν εἶναι ὅπως πρέπει ἢ ἰδία, καὶ τοῦ «ψευδοῦς αἰτίου», κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ τοπικὴ ἢ χρονικὴ σχέση ἐκλαμβάνεται ὡς γενετικὴ καὶ αἰτιώδης («post hoc, ergo propter hoc» = ὕστερ' ἀπ' αὐτό, ἄρα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ). Στὴ διδασκαλία τοῦ Μάρξ ταυτίζονται χρῆση καὶ κατάχρηση, ὀργανικὸ καὶ ποιητικὸ αἶτιο, *conditio* καὶ *essentia* (ὄρος ἢ προϋπόθεση καὶ οὐσία), *conditio* καὶ *qualitas* (ὄρος καὶ ποιότης), *conditio* καὶ *causa* (ὄρος ἢ προϋπόθεση καὶ γενεσιουργὸς αἰτία).

Ἄν ἡ Οἰκονομία ἐπηρεάζη ἐν μέρει μόνον ἰδίως τὶς προϋποθέσεις ἢ τὶς ἐξωτερικὲς μορφές τοῦ πνευματικοῦ βίου ἢ τῆς Θρησκείας, ἀντίθετα ἢ οὐσία τῆς Οἰκονομίας καὶ ἡ δομὴ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων προσδιορίζονται ἀπ' τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα καὶ συχνὰ καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ. Ὁ Μάρξ λησμονεῖ, ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνον ζήσεται ἄνθρωπος» (Ματθ. 4,4)¹⁵⁵.

ε) Τὸ ὑπερυλικὸ καὶ ὑπεροικονομικὸ νόημα τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ.

Γενικὰ ἡ διδασκαλία τοῦ Μάρξ παραθεωρεῖ, ὅτι οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ στὴ βαθύτερη οὐσία τους εἶναι ὑπερυλικές, ὑπεροικονομικὲς καὶ δὲν διέπονται ἀπ' τὴ ρευστότητα καὶ μεταβολὴ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν¹⁵⁶.

Ἔστω ὡς παράδειγμα ὁ Χριστιανισμός. Ἐὰν ἦτο προῖον τῶν οἰκονομικοκοινωνικῶν σχέσεων, δὲν θὰ ἦταν «Ἰουδαίος μὲν σκάνδαλον, Ἑλληνιστὴ δὲ μωρία» (Α' Κορ. α', 23).

Ἐξ ἄλλου τὸ οὐσιῶδες περιεχόμενο τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι σταθερὸ καὶ ἀμετάβλητο κάτω ἀπὸ ὅλες τὶς οἰκονομικοκοινωνικὲς δομὲς καὶ συνθήκες¹⁵⁷. Ὅπως ἐνοιώθη τὸν Χριστὸ ὡς Θεάνθρωπο καὶ ὡς προσωπικό του Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴ ὁ ἀπλοϊκὸς ψαράς τῆς Γαλιλαίας στὰ χρόνια τῆς δουλοκτητικῆς κοινωνίας, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὸν νοιώθει ὡς Θεὸ καὶ Σωτῆρα του τόσον ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς τῆς μεσαιωνικῆς φεουδαρχικῆς κοινωνίας ἢ τοῦ Βυζαντίου, ὅσον καὶ ὁ Χριστιανός, ποὺ κατοικεῖ σ' ἓνα οὐρανοξύστη τῆς καπιταλιστικῆς Νέας Ὑόρκης ἢ ὁ κάτοικος τῆς Μόσχας ἢ τοῦ Λένινγκραντ ἢ ὁ προσκυνητὴς τοῦ Ζαγκόρσκ, ὁ ὁποῖος, παρ' ὅλο ὅτι ζῆ ὑπὸ τὶς νέες «σοσιαλιστικὲς» οἰκονομικοκοινωνικὲς σχέσεις καὶ δομὲς, στὰ τελευταῖα λ.χ. Χριστοῦγεννα προσκυνοῦσε τὸν νεογέννητο Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴ στὸ ὑπαίθρο στὴν παγερὴ ἀτμόσφαιρα τῶν 20 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν, καθὼς συνθεῖτο ἔξω ἀπὸ τὶς κοσμοπλημμύριστες ἐκκλησιές, προσπαθώντας νὰ εἰσέλθῃ σ' αὐτές. Αὐτὸ τὸ πρακτορεῖο Τὰς καὶ οἱ ἐφημερίδες τοῦ Βελιγρα-

154. Περισσότερα σχετικῶς βλ. στὰ ἐξῆς: W. Pannenberg, *Offenbarung als Geschichte*, Göttingen 1963. F. Gogarten, *Die Frage nach Gott*, Tübingen 1968. H. Gollwitzer, *Gottes Offenbarung und unsere Vorstellung von Gott*, München 1965.

155. Πρβλ. H. Pesch, *Lehrbuch der Nationalökonomie*, τόμ. 1, Freiburg i. Br. 1924, σ. 392. Walter Biener, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 153-159.

156. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐγχειρίδιον Φιλοσοφίας, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1967, σ. 47. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς*, ἐκδ. β', ἐν Ἀθήναις 1978, σ. 371. Β. Βεκιάρη, *Τὰ μεγάλα προβλήματα* (Ὁ Θεὸς — Ὁ κόσμος — Ὁ ἄνθρωπος), Ἀθήναι, 1938, σ. 105-106.

157. Πρβλ. Μ. Μπουχάριν, *Θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὄλισμου*, μτφρ. Φ. Ὀρφανοῦ, τόμ. 1-2, § 38.

δίου μίλησαν γιὰ τὰ πολυπληθῆ αὐτὰ ἐκκλησιασμάτα, μέσα στὰ ὁποῖα ὑπῆρχαν καὶ πολλοὶ νέοι¹⁵⁸. Οἱ πληροφορίες γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἀνθησιὴ στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσιὴ γίνονται ὄλο καὶ περισσότερες.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ἀμετάβλητο πολλῶν κανόνων τῆς Ἡθικῆς. Διαβάζοντας κανεὶς τὴ «Μαρξιστικὴ Ἡθικὴ», ποῦ ἔχει ἐκδοθῆ ἀπ' τὸ Ἰνστιτούτο Διεθνῶν Σχέσεων τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν¹⁵⁹ καὶ ποῦ ἔχει κυκλοφορήσει καὶ σ' ἑλληνικὴ μετάφραση, νομίζει, ὅτι σὲ πολλὰ κεφάλαια πρόκειται γι' ἀντιγραφὴ ἐγχειριδίου χριστιανικῆς ἀρεταλογίας καὶ καθηκοντολογίας.

Ἄς θυμηθοῦμε ἐπίσης πῶς τὸ ὑπερβολικὸ καὶ ὑπεροικονομικὸ περιεχόμενον ἀριστοουργημάτων τῆς Τέχνης τοῦ καπιταλισμοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ προβάλλεται, ἀξιοποιῆται καὶ συγκινῆ λ.χ. στὶς πινακοθηκὲς ἢ στὰ θεάτρα τῶν χωρῶν τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ»¹⁶⁰.

Ἐπειτα εἶναι βέβαιο, πῶς δὲν ὑπάρχει καπιταλιστικὸ ἢ σοσιαλιστικὸ περιεχόμενον τῆς Φυσικῆς ἢ τῆς Ἀστρονομίας ἢ τῆς Χημείας ἢ τῆς Ἰατρικῆς. Μόνον ὀρισμένοι κλάδοι (λ.χ. Κοινωνιολογία, Ἱστορία, Φιλοσοφία) εἶναι κατάλληλοι γιὰ τὴν προκρούστεια κλίση τῶν ἐπιγόνων τοῦ Μάρξ.

Ὅτι οἱ οἰκονομικὲς παραγωγικὲς σχέσεις δὲν προσδιορίζουν τὸ περιεχόμενον τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πολιτισμικοῦ ἐποικοδομημάτος, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι

οἱ ἴδιες ὑλικὲς οἰκονομικὲς καὶ παραγωγικὲς συνθῆκες εἶναι δυνατὸν νὰ παραγάγουν μεγάλη ποικιλία ἀντιθέτων ἰδεολογιῶν. Ἐτσι λ.χ. ἡ καπιταλιστικὴ κοινωνία τῆς Πρωσίας δὲν παρήγαγε μόνον τὴν ἰδεολογία τῆς τότε «ἀρχουσας τάξης», ἀλλ' ἐξεκόλαψε καὶ αὐτὴ τὴν ἀρνήσῃ της στὴ διδασκαλία τοῦ Μάρξ.

στ) Μονομέρεια ἀνάλογη πρὸς τὴ μονομέρεια τῆς φροῦδικῆς διδασκαλίας περὶ Θρησκείας καὶ πολιτισμοῦ.

Ἡ στάση τοῦ Μάρξ, ὅπως καὶ τῶν ἐπιγόνων του, ἐναντι τῆς Θρησκείας σὲ σύγκριση πρὸς τὴ στάση τους ἀπέναντι στοὺς ἄλλους τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, ἔχει σχεδὸν τὴν ἴδια μονομέρεια καὶ τὴν ἴδια ἀντιφατικὴ δομὴ σκέψεως, τίς ὁποῖες ἔχει καὶ ἡ φροῦδικὴ φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ τὸν Freud (Φρόυντ), ὅλα τὰ πολιτιστικὰ ἐπιτεύγματα (Θρησκεία, Ἡθικὸς βίος, Φιλοσοφία, Ἐπιστήμη, Γράμματα, Τέχνη, Κοινωνικοὶ θεσμοὶ) εἶναι ἀκτινοβολία μεταμορφώσεως καὶ μεταμφιέσεως τοῦ ἐξευγενισμένου σεξουαλικοῦ ἐνστικτοῦ· εἶναι ἐξιδανικευμένη libido¹⁶¹. Παρὰ ταῦτα, ὁ Φρόυντ δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ καμιά ἄλλη ἐκδήλωση τοῦ πολιτισμοῦ παρὰ μόνον ἀπ' τὴ Θρησκεία. Στὰ βιβλία του «Τοτέμ καὶ Ταμπού», «Τὸ μέλλον μιᾶς αὐταπάτης» καὶ «Ψυχολογία τῶν μαζῶν καὶ ἀνάλυσις τοῦ Ἐγῶ» χαρακτηρίζει τὴ Θρησκεία ὡς αὐταπάτη καὶ «ὀμαδικὸ παραληρημα», παραλληλίζοντας τίς θρησκευτικὲς ἰδέες πρὸς τίς παραληρητικὲς παραστάσεις τῶν ψυχοπαθῶν! Εἶναι ἄξιο προσοχῆς, ὅτι ὀμαδικὲς παραληρητικὲς ἰδέες ὁ Φρόυντ κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ μόνον στὴ Θρησκεία καὶ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀν καὶ ὅλα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ

158. Περιοδ. «Ἐκκλησία», ἔτος 1984, ἀρ. 5, σ. 169 Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 18 ἐξ., 70 ἐξ., 119-120. Χρυσοστόμου Ντᾶαμ, Ἐκατομύρια Ρῶσοι πιστεύουν στὸν Θεό, μτφρ. Ἀθανασίου Θεοχάρη, Ἀθήναι, 1979. Πρβλ. Giovanni Barberini, Martin Stöhr, Erich Weingärtner, Kirchen im Sozialismus-Kirche und Staat in den osteuropäischen sozialistischen Republiken, Frankfurt a. M. 1977.

159. Α. Φ. Σίσκιν, Μαρξιστικὴ Ἡθικὴ, μτφρ. ἀπὸ τὰ ρωσικὰ Β. Καμπίτση, ἐκδόσεις Ἀναγνωστὶδῆ, Ἀθήνα.

160. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, σ. 29 ἐξ.

161. Ἀλεξ. Παρασκευοπούλου, Ψυχανάλυσις καὶ Θρησκεία, Ἀθήναι, 1947, σ. 36 ἐξ., 59. Ψυχιάτρου, Ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Φρόυντ, περ. «Ἀκτιῶνες», ἔτος 1939, σ. 19-20. Πρβλ. Die Psychologie des 20. Jahrhunderts, τόμ. 2, Zürich 1976, σ. 707 ἐξ., 995 ἐξ. I. Caruso, Psychoanalyse und Synthese der Existenz, 1952. L. Marcuse, Sigmund Freud, 1956. E. Jones, Leben und Werk von Sigmund Freud, τόμ. 1-3, 1960 ἐξ.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀθήνα: 27 Αὐγούστου 1984

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

Π ρ ὶ ς

Τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα

τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἀγαπητοί μου,

Δὲν θὰ παρουσιάξω, ἀσφαλῶς, καμμιὰ πρωτοτυπία, ἀν σὰς ἔλεγα, πὼς τὰ νειᾶτα περνᾶνε σήμερα μιά φερῆ κρίσι. "Ὅλοι, μὲ πόνο ψυχῆς διαπιστώνουμε τὸ ἀσυγκράτητο κακὸ ποὺ ἀπειλεῖ τὰ παιδιὰ μας. "Ὅμως, ἔσο κι ἂν εἶναι κοινοτοπία νὰ μιλάμε γιὰ κάτι ποὺ τὸ ξέρουν ὅλοι σὰν πρόβλημα, δὲν εἶναι κοινοτοπία νὰ ἐρευνοῦμε τὸ πρόβλημα, γιὰ νὰ θροῦμε τὴ λύσι του. Εἶναι γνωστὰ τὰ «κατηγόρω» μας γιὰ τὰ ξέφρενα, ὅπως συνηθίζουμε νὰ λέμε, νειᾶτα. Πόσες φορές ὅμως δογηθήσαμε αὐτὰ τὰ νειᾶτα οὐσιαστικά; Οἱ πληγῆς θεραπεύονται μὲ σκύψιμο καλοῦ Σαμαρείτη ἀπὸ πάνω τους, καὶ ὄχι μὲ εἰσαγγελικὰ ἀναθήματα. Μπορεῖ ἡ ἐπιφάνεια τῆς νεολαίας νὰ εἶναι ἀρνητική. Ἀλλὰ ἡ ἐπιφάνεια, εἶναι ἐπιφάνεια. Στὸ βάθος ὑπάρχει ἡγεία. Πρέπει νὰ δλέπουμε πίσω ἀπὸ τὰ γεγονότα τὶς ἀφορμές. Πίσω ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τὶς αἰτίες. Πίσω ἀπὸ τοὺς καρποὺς τὶς ρίζες. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μένη ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὶς τόσες

φυσικὲς ἀρετὲς τῶν νέων, γιὰ τὶς ὁποῖες ἔχουν δώσει πολλὰ ἀποδείξεις.

Ἡ λύσι τοῦ προβλήματος «Νέοι» δὲν εἶναι εὐκόλη, ἀγαπητοί. Καὶ δὲν εἶναι εὐκόλη, γιὰτὶ ἡ δυσκολία δὲν βρίσκεται στὸ ἴδιο τὸ πρόβλημα. Βρίσκεται στὰ παιδιὰ ποὺ φέρουν τὸ πρόβλημα. "Ὅταν π.χ. οἱ νέοι πέφτουν στὸν λάκκο τῶν νεορωτικῶν, ὅταν βουλιάζουν στὸν δοῦρο τοῦ σέξ, ὅταν κινδυνεύουν ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πρόκλησι καὶ ἀπειλή καὶ ἔρχονται κάποια στιγμή στὸν ἑαυτὸ τους, τότε καταλαβαίνουν, πὼς ὁ ἐχθρὸς βρίσκεται μέσα τους, καὶ τὸ πρόβλημα εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Τὴν δυσκολία αὐτὴ ἔχοντας ὑπ' ὄψη τῆς ἡ Ἐκκλησία μας, ἀνοίγει καὶ ἐφέτος τὰ δικά Τῆς τὰ σχολεῖα, γιὰ νὰ δογηθῆσι στὴ λύσι. Αὐτὰ εἶναι τὰ παρεξηγημένα καὶ ἀπὸ καλόπιστους ἀκόμη συνανθρώπους μας Κατηχητικά. Καὶ εἶναι παρεξηγημένα, γιὰτὶ πολλοὶ νομίζουν, πὼς θέλοντας νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν ἀξέπαινη προσπάθεια τῆς Παιδείας γιὰ τὴ σωστὴ διαπαιδαγώγησι τῆς νεολαίας, φτιάχνουν ἕνα ἐξωπραγματικὸ καὶ ἐξωκοινωνικὸ τύπο ἀνθρώπου, ὑπαγορεύοντας μιά σειρά ἀπὸ ξηρὲς ἠθολογίες. "Ὅχι. Αὐτὸ εἶναι πολὺ ἄδικο. Γιὰτὶ ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν κατήχησι Τῆς ἐνδιαφέρεται ὄχι μόνο νὰ μορφώσῃ τὸν νοῦ. Καταφάσκοντας τὶς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ, ἐνδιαφέρεται νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς νέους ποὺ εἶναι μέλη τοῦ Σώματος Τῆς, μὲ τὴν δυνατότητα νὰ ἀναπτύξουν ἐλεύθερα ὅ,τι φυτεύτηκε μέσα τους μὲ τὸ Βάπτισμα. Καὶ αὐτὴ τὴ δυνατότητα, τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ θεανδρικὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐκφράζεται στὴ λατρεία Τῆς. Πληροφορεῖ τοὺς νέους, πὼς γιὰ τὸν ἑαυτὸ Τῆς κρατᾶει τὴν εὐ-

κοινωνικῶν σχέσεων, γιὰ ἄλλα προϊόντα — σύμφωνα πρὸς τὴ διδασκαλία του — τῶν ἰδίων ἀνεστραμμένων σχέσεων (λ.χ. γιὰ τὰ ἀριστουργήματα τῆς λογοτεχνίας, τῆς μουσικῆς καὶ γιὰ πολλοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης) ὄχι μόνο δὲν ἐκδηλώνει ἀντίθεση καὶ δὲν ζητεῖ τὸν ἐξοβελισμό τους, ἀλλ' ἀντίθετα ἐντρυφᾷ στὴ χρῆσι τους καὶ μέσα στὸ συγγραφικὸ του ἔργο μὲ καταπληκτικὴν εὐρύτητα ὀριζόντων ἔχει συχνὲς ἀναφορὲς καὶ παραπομπὲς σ' αὐτά. Πρόκειται γιὰ μεθοδολογικὴ ἀσυνέπεια καὶ γιὰ οὐσιαστικὴ αὐτοαντίφασι.

Κάτι ἀνάλογο θὰ μποροῦσε νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τὸν Μάρξ, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ γιὰ τὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποία θεωρεῖ προῖον τῶν ἀνεστραμμένων καὶ ἐκφυλισμένων

κοινωνικῶν σχέσεων, γιὰ ἄλλα προϊόντα — σύμφωνα πρὸς τὴ διδασκαλία του — τῶν ἰδίων ἀνεστραμμένων σχέσεων (λ.χ. γιὰ τὰ ἀριστουργήματα τῆς λογοτεχνίας, τῆς μουσικῆς καὶ γιὰ πολλοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης) ὄχι μόνο δὲν ἐκδηλώνει ἀντίθεση καὶ δὲν ζητεῖ τὸν ἐξοβελισμό τους, ἀλλ' ἀντίθετα ἐντρυφᾷ στὴ χρῆσι τους καὶ μέσα στὸ συγγραφικὸ του ἔργο μὲ καταπληκτικὴν εὐρύτητα ὀριζόντων ἔχει συχνὲς ἀναφορὲς καὶ παραπομπὲς σ' αὐτά. Πρόκειται γιὰ μεθοδολογικὴ ἀσυνέπεια καὶ γιὰ οὐσιαστικὴ αὐτοαντίφασι.

(Ἀκολουθεῖ τὸ τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

162. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1950, σ. 15-17. Τοῦ ἰδίου, Οἰκοδόμοι πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1965, σ. 17-18.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ (ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

2. Τὸ κλείσιμον τῆς Σχολῆς καὶ ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης.

Τὸ κλείσιμον τῆς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' ἰδρυθείσης παλαιφάτου ταύτης Σχολῆς (1844) δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἐν τυχαῖον καὶ αἰφνιδίως ἐπελθὸν γεγονός, ἀλλὰ ὡς ἡ κατακλιεῖς μιᾶς μεγάλης, μακρᾶς καὶ λίαν καλῶς μεθοδευμένης πολιτικῆς τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἰδοῦσα τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἄνοδον τῆς Σχολῆς καὶ τὸν συνεχῶς αὐξανόμενον ἀριθμὸν τῶν Καθηγητῶν καὶ μαθητῶν αὐτῆς (τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1951, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ Σχολὴ εἶχε 25 Καθηγητάς, ἐκ τῶν ὁποίων 5 ἦσαν Τούρκοι, καὶ 70 μαθητάς, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕμισυ καὶ πλέον προήρχετο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ) ἀπεφάσισεν, ἐπικαλουμένη ὠρισμένα προσχήματα, νὰ τὴν διαλύσῃ, διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς εἰς τουρκικὰ ἰδρύματα. Πρὸς τοῦτο κατ' ἀρχὰς μὲν, βάσει τοῦ περὶ ἀπαγορεύσεως λειτουργίας ἀνωτέρων ἰδιωτικῶν σχολῶν ἐκδοθέντος νόμου, ἀπηγόρευσε τὴν λειτουργίαν τοῦ Θεολογικοῦ τμήματος αὐτῆς (1971) καίτοι αὕτη ἰδρύθη πρὶν ἢ ἐκδοθῆ ὁ νόμος, ὅστις ἐπέτρεπε τὴν ἴδρυσιν ἀνωτέρων ἰδιωτικῶν Σχολῶν, τὰς ὁποίας κατήργει ὁ νέος νόμος ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου οὐδέποτε αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ὡς ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα, ὁπότε θὰ ἐκλείετο βάσει τοῦ σχετικοῦ ἐκδοθέντος νόμου.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 434 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13-14 τεύχους.

θύνη νὰ φαγερώνη τὴν κρυμμένη πραγματικότητα καὶ τὸ μυστικὸ δάθος τοῦ κόσμου. Σὲ αὕτη τὴν κατήχησι μαθητέψαν κατὰ τὴν Τουρκοκρατία ἔλοι ἐκείνοι, ποὺ κράτησαν ψηλὰ τὸν τίτλο τοῦ Ἔθνους μας. Καὶ ἡ Ἐκκλησία σήμερα δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ νὰ παρέχῃ τὴν μύησι στοὺς βασικούς σωτηριολογικούς της σκοπούς, ποὺ μοναδικὰ ἀναπαύει τὸν σημερινὸ κατακουρασμένο ἄνθρωπο. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, συνδέει τοὺς νέους μὲ τὶς ρίζες μας, μὲ τὴν βιωματικὴ ἐμπειρία αἰώνων καὶ μὲ τὴν γνήσια ἐλληνικὴ μας Παράδοσι.

Σὰν προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας, κηρύσσω σήμερα σταυροφορία συμπαραστάσεως σὰ νειάτα μας, τὴν χρυσὴ ἑλπίδα τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Καλῶ τοὺς Κληρικούς, τοὺς Γονεῖς, τοὺς Ἐκπαιδευτικούς καὶ ὅποιον ἄλλον μπορεῖ, νὰ σταθοῦμε ἅλοι: μας στὸ πλευρὸ τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ ἔργο τῆς Κατήχησεως. Νὰ γίνουμε οἱ αἰμοδότες τῆς ἀρρωστημένης κοινωνίας. Νὰ πο-

Ἦ παλαίφατος Πατριαρχικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης μὴ ἔχουσα κερδοσκοπικὸν χαρακτήρα καὶ σκοπὸν, ὡς αἰ λοιπαὶ ἰδιωτικαὶ σχολαὶ τῆς Τουρκίας, δὲν ἐλειτούργει βάσει τοῦ περὶ ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων ἰδιωτικῶν σχολῶν νόμου ἀλλὰ βάσει τῶν ἐγγυήσεων τοῦ ἀρθροῦ 40 τῆς διεθνοῦς συνθήκης τῆς Λωζάννης ὡς καθαρῶς ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα τῆς ἐν Τουρκίᾳ διαβιώσεως ἐλληνικῆς μειονότητος. Ὅθεν, τὸ κλείσιμον τῶν σχολῶν αὐτῆς σὺν τοῖς ἄλλοις ἀποτελεῖ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὠμὴν παραβίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐφ' ὅσον ἡ βιαία διακοπὴ τῆς λειτουργίας αὐτῆς καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἐπιμόρφωσιν τοῦ ἀνωτέρου κλήρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπομένως διὰ τῆς ἐλλείψεως μορφωμένων κληρικῶν κωλύεται ἡ ἀπρόσκοπτος τέλεσις τῆς θείας λατρείας, ἥτις διασφαλίζεται διὰ τοῦ ἀρθροῦ 38 τῆς ὡς ἀνω μνημονευθείσης διεθνοῦς συνθήκης, ἐτι δ' ἀποτελεῖ καίριον πλήγμα διὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ περαιτέρω ἐπιβίωσιν αὐτοῦ τοῦτου τοῦ θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὐτινος ἡ παραμονὴ ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἡ ἀπρόσκοπτος αὐτοῦ λειτουργία κατοχυροῦνται δι' εἰδικῶν ἀρθρων τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης. Τὰ ἀρθρα ταῦτα παραβιάζονται μονομερῶς ὑπὸ τῆς Τουρκίας ἐφ' ὅσον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τοῦ κλεισίματος τῶν θυρῶν τῆς Σχολῆς δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ εἰς τὸν χῶρον του τὰ ἴδια αὐτοῦ στελέχη καὶ ὡς ἐκ τούτου κωλύεται εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς μεγάλης αὐτοῦ πνευματικῆς ἀποστολῆς, γεγονός τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μεγάλο πλήγμα οὐ μόνον διὰ τὴν ὁμογένειαν ἀλλὰ καὶ δι' ὀλόκληρον τὴν Ὀρθοδοξίαν, δι' ἅπασαν τὴν χριστια-

ρευθοῦμε μαζί μὲ τοὺς νέους στοὺς δρόμους τῆς πίστεως, γιὰ νὰ κλείσουν τὰ μονοπάτια τῆς φαυλότητος. Ὅσοι αἰσθανάμαστε τὴν μεγάλη εὐθύνη γιὰ τὰ παιδιὰ μας, νὰ ξεδιπλώσουμε τὰ φτερά μας, καὶ νὰ βοηθήσουμε τὴν Ἐκκλησία νὰ τὰ χειραγωγῆσῃ στὴ μεγάλη ἀποστολή τους. Μαζὶ Τῆς ἔτσι, θὰ ἔχουμε τὴν καύχησι, πὼς ἐτοιμάζουμε τοὺς νέους μας νὰ ἀντιδροῦν ψύχρασμα, δυναμικὰ καὶ νεανικὰ στὸ ποικίλο κακό, καὶ νὰ φτιάξουν ἕνα τρόπο ζωῆς, ἄξιο τῶν τίτλων τους σὰν Χριστιανῶν, σὰν ἀνθρώπων καὶ σὰν Ἑλλήνων.

Μὲ θερμὲς πατρικῆς εὐχῆς

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

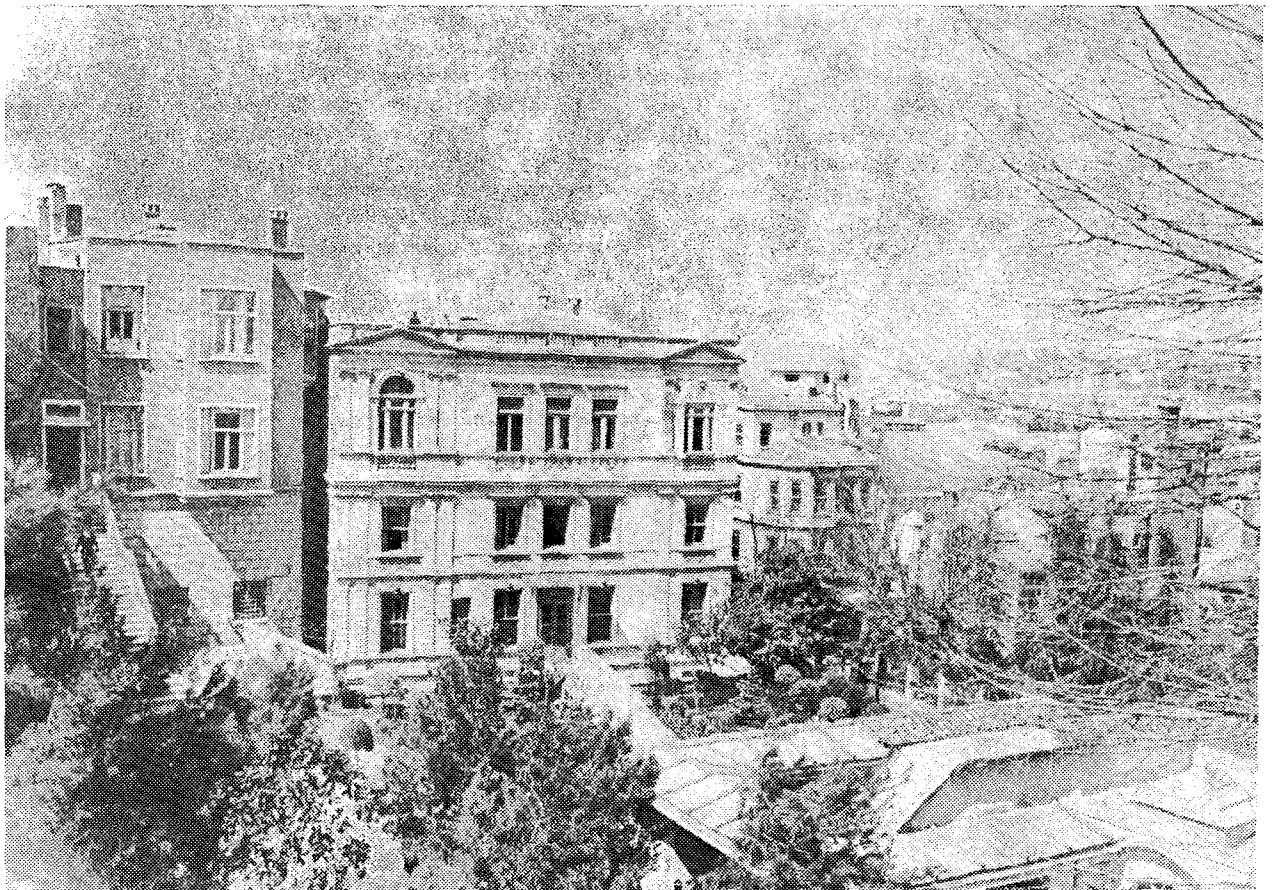
ΣΗΜ.: Ἦ παροῦσα ἀνεγνωσθῆ κατὰ τὴ θεία Λειτουργία τῆς Κυριακῆς 16ης Σεπτεμβρίου ἐ.ε.

νωσύνην ὡς καὶ δι' ὀλόκληρον τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον, ὡς πραγματικὸς φάρος ποῦ ἦτο καὶ εἶναι, ἐφώτισε καταλλήλως.

Πρὶν ἢ προβῆ εἰς τὸ μὴ νόμιμον κλείσιμον τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος τῆς Σχολῆς ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἤρχισε νὰ παρεμποδίξῃ δι' ὠρισμένων τεχνασμάτων τὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀθρόαν προσέλευσιν φοιτητῶν. Πράγματι ἀπὸ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1963-64 αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἀπηγόρευσαν τὴν φοίτησιν εἰς τὴν Σχολὴν φοιτητῶν, οἵτινες δὲν εἶχον τουρκικὴν ὑπηκοότητα. Βάσει τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐξεδιόχθησαν ἐκ τῆς Σχολῆς ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ὡς καὶ ἅπαντες οἱ ἀλλοδαποὶ φοιτηταί. Ὁ νόμος οὗτος ἐγένετο ἀργότερον περισσότερον αὐστηρὸς διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς φοιτήσεως ἐν τῇ Σχολῇ καὶ τῶν ὁμογενῶν, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι εἶχον γεννηθῆ ἐν Βορείῳ Ἠπειρῷ, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς συριακῆς καταγωγῆς χριστιανοὺς Τούρκους ὑπηκόους. Ἐν συνεχείᾳ δὲν ἐπέτρεψε τὴν πλήρωσιν τοῦ κατὰ νόμον διευθυντοῦ αὐτῆς, θέσεως τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ ἀείμνηστος Σχολάρχης καὶ Καθηγητὴς Μητροπολίτης Ἰκονίου κυρὸς Ἰάκωβος. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου διὰ τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς προϋτά-

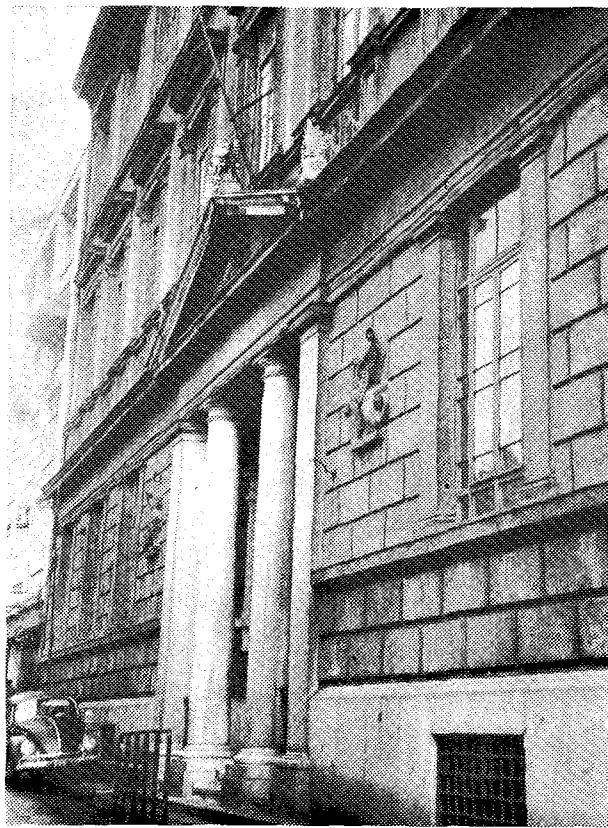
θησαν καταλλήλως καὶ ἀρμοδίως οὐκ ὀλίγα ἱκανὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀπέρριψεν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἐνεκα δὲ τοῦ μὴ διορισμοῦ διευθυντοῦ ἡ Σχολὴ ἀπώλεσε τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου αὐτῆς ἐκπροσωπήσεως εἰς διαφόρους κατ' αὐτῆς δίκας. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦτο ἡ ἀδυναμία αὐτῆς νὰ διορίσῃ δικηγόρον διὰ τὴν υπεράσπισιν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ὑποχρέωσις αὐτῆς νὰ πληρῶνῃ τεραστίας ἀποζημιώσεις καὶ πρόστιμα εἰς τὸ δημόσιον χωρὶς καὶ νὰ ὑπάρχῃ λόγος.

Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἄρνησις ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως διορισμοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς (ὁ θεσμὸς οὗτος ἰσχύει διὰ τὰ ἱδρύματα ποῦ ὑπάρχουν ἐν Τουρκίᾳ), ἥτις ἐβλάψε τὴν Σχολὴν. Τούναντιον παραλλήλως πρὸς τὴν ὡς ἄνω πράξιν ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ἄλλαι, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν τ.ἔ. τὴν δυσλειτουργίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ κλείσιμον τῆς Σχολῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρονται, ἐν εἴδει παραδείγματος, δύο πράξεις, ἧτοι, α) τὴν ἀπαγόρευσιν πληρώσεως τῆς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπισκόπου Κλαυδίουπόλεως κ. Ἀνδρέα κενωθείσης θέσεως τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Λυκειακοῦ Τμήματος τῆς Σχολῆς. Ἡ ὡς ἄνω ἀπαγόρευσις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἡ Σχολὴ νὰ διευθύνεται, κατὰ τὰ τελευταῖα

Τὸ λιτὸν καὶ ἀπέριττον κτίριον τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

δέκα ἔτη, ὑπὸ τοῦ Τούρκου ὑποδιευθυντοῦ, καὶ β) ἡ παρεμπόδις διορισμοῦ καθηγητῶν, γραμματέως καὶ ἐπιμελητοῦ. Ἰδιαιτέρως ὁ μὴ διορισμὸς νέων Ἑλλήνων Καθηγητῶν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα οἱ μαθηταὶ νὰ διδάσκωνται τὰ μὲν ἑλληνικὰ μαθήματα πλημμελῶς τὰ δὲ τουρκικὰ ἄριστα, καθ' ὅσον διὰ τὰ τελευταῖα τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τῆς Τουρκίας διέθετε ἰκανὸν ἀριθμὸν καθηγητῶν. Οὕτω πῶς μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος τῆς Σχολῆς καὶ τὸ Λυκειακὸν αὐτῆς Τμήμα περιῆλθεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, εἰς μαρασμὸν καὶ νέκρωσιν, τελικῶς δὲ πρὸ τῆς ἀφορήτου καταστάσεως καὶ τῶν μεγάλων ἐμμέσων ἢ ἀμέσων πιέσεων κινδυνεύει νὰ κλείσῃ καὶ τοῦτο, καὶ δὴ εἰς μίαν ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ Σχολεῖα τῆς τουρκικῆς μειονότητος ἐν Δ. Θράκῃ ὄχι ἀπλῶς μόνον ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ τῆς πλήρους ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ ὑποστηρίζονται παντοιοτρόπως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, διὸ καὶ εὐρίσκονται ἐν πλήρει πνευματικῇ ἀνηρότητι. Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἐπανεξετασθῇ τὸ θέμα τῆς λειτουργίας τῶν Σχολείων τῆς τουρκικῆς μειονότητος ἐν συναρτήσῃ μετὰ τὸ θέμα τοῦ ἐπελθόντος διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, κλεισίματος τῶν σχολείων τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῆς μειονότητος³⁶⁴. Εἰς τὸ παρελθὸν ἐλειτούργουν τὰ πρῶτα διότι ἐλειτούργουν καὶ τὰ δευτέρα, βάσει πάντοτε τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης. Τώρα ὅμως ἡ ἰσορροπία

Τὸ « Ζωγράφειον » Γυμνάσιον καὶ Λύκειον
τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀμογενείας.

364. Καίριον πλήγμα ὑπέστησαν τὰ Σχολεῖα τῆς ἑλληνικῆς μειονότητος κατὰ τὰ Σεπτεμβριανὰ γεγονότα, ἅτινα καὶ ἀποτελοῦν τὴν νύκτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου διὰ τὸν ἑλληνισμὸν τῆς Κων/λεως (5-6 Σεπτεμβρίου 1955). Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἡ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολή, τὸ Ζάππειον Παρθενωγωγεῖον, ἡ Μαράσλειος Σχολὴ καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς ἑλληνικῆς μειονότητος ὑπέστησαν τεραστίας ζημίας ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Τούρκων, οἱ ὅποιοι διὰ τῶν βανδαλισμῶν ἐπυρπόλησαν 59 ἐκκλησίας, κατέστρεψαν πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια ἀνεκτιμήτου ἀξίας, ἐβίασαν ἄνω τῶν 200 Ἑλληνίδων γυναικῶν, ἐτραυματίασαν 600 ὁμογενεῖς, ἐδόλοφονησαν 10, ἐσύλησαν πολλοὺς τάφους καὶ ἐξέθαψαν νεκρούς, τέλος δὲ κατέστρεψαν καὶ ἐλεηλάτησαν 3000 περίπου κατοικίας καὶ 4348 καταστήματα καὶ ἐργαστήρια τῶν Ἑλλήνων τῆς Κων/λεως.

αὕτη ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ συμφωνία περὶ τῶν Σχολείων τῶν δύο μειονοτήτων λειτουργεῖ μονομερῶς, καὶ δὴ εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπαράδεκτον.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

ΜΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΝΥΝ ΚΑΙ ΑΕΙ

Δέν είναι δύσκολον ὁ πιστός γοητευμένος ἀπό τήν Εὐαγγελικήν διδασκαλίαν νά πιστεύσῃ ὅτι: εἶναι πραγματοποιήσιμος μίξ ἐπίγειος ἰδεώδης κοινωνία, ἕνα εἶδος χριστοκρατίας. Ἐκεῖ θά ζοῦν οἱ προνομιούχοι: πιστοί, οἱ ἐκλεκτοί τοῦ Θεοῦ, ὡσάν νά ἦσαν εἰς τόν παράδεισον. Τέτοιαν κοινωνίαν ὠραματίσθησαν πολλοί βασιζόμενοι καί στήν ὑπόσχασιν τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς Βασιλείας Του καί τῶν ἀγαθῶν τῆς. Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος, μέ ὀδύνην βλέπων τόν ε' αἰῶνα τήν εἰσβολήν βαρβαρικῶν φυλῶν ἀπό βορρᾶ καί τήν εἰς αὐτοδιάλυσιν φθισίῶσαν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, ἀφῆνε: τήν ψυχὴν του νά στραφῇ πρὸς τὰ ἄνω καί νά αἰσθανθῇ τήν ἁμορφίαν τῆς ἰδανικῆς πολιτείας τοῦ Θεοῦ. Προϊόν τῶν πόθων του εἶναι τὸ κλασσικόν του ἔργον: De Civitate Dei. Ἀλλὰ καί ἀργότερον, εἰς ὠριμένους ἱστορικούς περιόδους ἐν ὧσι: τῆς χαλαρώσεως τῶν ἡθῶν, πολλοὶ ἀνήσυχτοι πιστοὶ ἀτενίζουσι καί περιμένουσι μιά ἀλλαγὴν, τήν κατὰ τινα τρόπον πραγματοποιήσῃ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ θά θέσῃ τέρμα στίς κοινωνικὰς ἀναστατώσεις, στήν ποικίλην ἀσέβειαν καί θ' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τοὺς ἐκλεκτοὺς του, ἔστω καί ὀλίγους.

Διάφορα δνόματα καί σχήματα τῆς ἐδόθησαν. Καί ἐφθασαν μέχρι τῶν φρικτῶν ὑπερβολῶν τῶν Χιλιαστῶν, οἱ ὁποῖοι παρερμηνεύοντες ὠρισμένα γραφικὰ χωρία, περιμένουσι μίαν ἐπίγειον βασιλείαν διαρκείας χιλίων ἐτῶν. Ἀπὸ μιάς ἀπόψεως εἶναι πολὺ ἀνθρώπινη μιά τέτοια προσδοκία καί εὐχὴ. Ἐπὶ τέλους εἶναι ἡ ἀνταμιδοῦ θυσιῶν τῶσων καί τῶσων ἀφωσιωμένων ψυχῶν στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγωνιζομένου κατὰ τῆς ἀσεβείας καί τῆς ἀρνήσεως, εἰς ἕνα κόσμον ἐχθρικὸν κατὰ τῆς κυριότητος τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς σαφῶς ἐξεκαθάρισεν τὴν φύσιν τῆς βασιλείας του. Δέν ἔχει αὐτὴ μετὰ τὴν ἐνανθρώπισίν του ἐγκόσμιον χαρακτῆρα μὲ προσφορὰν ἐπιγείου εὐτυχίας. Αἱ ὑποσχέσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπλοῦστατα ἦσαν σικιά, προτύπως πνευματικῶν εὐλογιῶν. Ὑπόσχεται τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ὅχι οἰκονομικῶς καί ἐγκοσμίως, ἀλλ' ἐπιστροφὴν στὸ «ἀρχαῖον κάλλος», καί τοῦτο διὰ θυσιῶν καί ἀρνήσεων. Τὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας του ἐγγουόνται σωτηριολογικῶς. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἀκαλύπτει σαφέστατα τὸ σημεῖον αὐτό:

«Ὁ Κύριος διὰ πόνων τὴν ἄνεσιν καί διὰ θανάτου τὴν αἰδίον ζωὴν τῇ φύσει δούς, πάλιν ἀποκατέστησε» (Κεφάλαια διάφορα 4,43. PG 90,1324).

Γρηγόριος δὲ ὁ Ναζιανζηνὸς μεταφέρει τοὺς καρπούς τῆς ἐνσαρκώσεως ἀπὸ τὰ ἐπίγεια καί φθαρτὰ εἰς

πνευματικὰ καί ἀφθαρτα, διὰ νά διαλύσῃ κάθε ὑποφίαν ἐγκοσμίου ἀντιμισθίας τῆς πιστότητος τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι εἰσῆλθον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καί μένουσι, παρὰ τοὺς τόσους κινδύνους:

«Πίστευε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ... τοσοῦτον ἄνθρωπον διὰ σέ γεγόμενον, ὅσον σὺ γίνῃ δι' ἐκεῖνον Θεός» (Λόγος 40,45. PG 36,424).

Χρειαζέται δαθεῖα πίστις εἰς μέλλοντα καί μένοντα ἀγαθὰ, διὰ νά ξεπεράσῃ ὁ πιστός τοὺς κλυδωνισμούς του ἀπὸ τὴν ἔλξιν τῶν ἐγκοσμίων ἀγαθῶν. Πρέπει: ν' ἀναμένη τὴν «κίβητιον» βασιλείαν. Καί αὐτὸ χρειαζέται πολλὴν ὑπαμονὴν νά περάσῃ ἀπὸ σκληρὰς δοκιμασίας, νά υποφέρῃ μέχρι: δακρύων, καί ριζωμένην ἀξιολόγησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς καί τῶν περιορισμῶν τῆς. Δι' αὐτὸ καί ἐπίστευσι κυμαίνεται: μετὰ ἀισοδοξίας καί ἀπαισιοδοξίας, μεταξὺ ἐλπίδος καί ἀπελπισίας, μεταξὺ τοῦ «τώρα» καί τοῦ «ὄχι: ἀκόμη τώρα». Ἴδου διατί ἐπιβάλλεται μιά σαφέστερα ἀνάλυσις τοῦ λειτουργικοῦ ὅρου «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Διὰ νά δειχθῇ ὅτι ἐνῶ ἀρχίζει: ἀπὸ τώρα, σταδιακῶς προχωρεῖ καί ἐκπληρώνεται: στὸ μέλλον. Εἶναι: βασιλεία «νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων».

Μεταξὺ αἰσιοδοξίας καί ἀπαισιοδοξίας.

Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ὁ Χριστιανὸς καί στίς ζωφερῶτερες στιγμὲς τῆς ζωῆς του, ἐλπίζει. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐλπίδος. Ἡ ἐλπίδα ἕμως αὐτῆ τῶν χριστιανῶν ποτὲ δέν εἶναι: ἀπομονωμένη ἀπὸ ἄλλες βασικὰς ἰδιότητες. Διότι: ἐὰν μείνῃ μόνη τῆς ἡμπορεῖ νά καταστήσῃ οὐτοπία, χίμικρα, ἀνεδαφικότης. Στὴν καθημερινὴ ζωὴ κυμαίνομεθα, ταλαντεύομεθα μεταξὺ αἰσιοδοξίας ἢ ἀπαισιοδοξίας. Κατὰ συνέπειαν, βαδίζομε τὴν πορείαν μας εἴτε γεμάτοι: ἡρεμία, ἐμπιστοσύνη, εἴτε ἄδειοι, δυσημένοιο: στήν μελαγχολία, στὸ ἀδιέξοδο, στὸν μηδενισμό.

Ὁ ἀπαισιοδόξος ἀντικρύζει τὴν πραγματικότητα τοῦ κόσμου μὲ πολὺ σχολαστικότητα καί ὑπερβολικὴ λεπτολογία. Περιμένει: ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴν περισσότερα ἀπ' ὅ,τι ἡμπορεῖ νά τοῦ προσφέρῃ. Μὲ τὴν λογικὴ θέλει: νά μετρήσῃ, νά ζυγίσῃ τὰ πάντα. Λησμονεῖ ὅτι: ἐπικρατοῦν πολλὰ φαινόμενα ἀνεξήγητα. Ὅτι: ὑπάρχει: μυστήριον ἄλυτον. Διαπιστώνει: ὅτι: ἡ κατάστασις εἶναι: ἀπελπιστική, ὅτι: τὸ κακὸ ξεχειλίζει. Εὐρύει: λόγου χάριν καλὰ ὅτι: ἡ λύσσα τῶν ἐθνικῶν ἀνταγωνισμῶν δέν ὀδηγεῖ πουθενά, ὅτι: οἱ ἀγῶνες γιὰ ἐλευθερία ἔχουν: πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Δραματοποιεῖ καί υπερβάλλει: τίς δυσκολίας. Καί τότε παραιτεῖται: ἀπὸ κάθε προσπάθειαν. Ἀπελπίζεται: καί μὲ μιά μονοκονδυλιά διαγράφει: τὸν κόσμον ἐνθουμούμενος ὅτι: «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ καίται» (Α' Ἰωάν. 5,19). «Ἐχομε χάσει: τὸν ἔλεγχον, ἢ κατάστασις ἔχει: ξεφύγει:

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 510 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17-18 τεύχους.

ἀπὸ τὰ χέρια μας», μὴ φράσεις ποὺ ἐκφράζει: ὀλην τὴν πικρίαν, τὴν ἔκτασιν τῆς ἀδυναμίας, τόσο συνηθισμένη καὶ παντοῦ διάχυτη. Νέοι ἄνθρωποι, πολὺ ἐνωρὶς ἀπογοητεύονται, παύουν νὰ εἶναι μαχητικοί. Γίνονται λιποτάκται, ἀπόστρατοι, ἀδρανεῖς. Πανικόβλητοι δημιουργοὺν δικό τους κύκλο μὲ δικὰ τους πιστεύω ἡττοπαθείας. Ἀποσπῶνται ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σῶμα τῶν ἐνεργητικῶν στοιχείων, διότι πιστεύουν ὅτι αὐτὸ ἀπέτυχε, δὲν προσφέρει πλέον καμμιά ἐλπίδα καλύτερῆς ζωῆς. Ἐγὼ οἱ «ἔχοντες» ἀκόρεστοι, ἀποσύρονται: σὲ μὴ καθ' ὅλα πληθωρική, χορταστική ἀπαιμόνισι, ἀπ' ὅπου τίποτε δὲν λείπει, ἔχοντες κατὰ νοῦν τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν ἡδονήν, ἀντιθέτως, οἱ «μὴ ἔχοντες», ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν ἄλλη διέξοδος, παρανοοῦνται ἀπὸ κάθε ἀγῶνα καὶ προτιμοῦν νὰ μένουν στὸ περιθώριον τῶν ἡττημένων. Ὑποχωροῦν, ἐνδίδουν στὴν ὑποταγή, ἢ ἀκόμη χειρότερα, καταφεύγουν στὸ μίσος, ἐναντίον τῆς ὑπολοίπου κοινωνίας. Ἡ μαχητικὴ φράσις - κλειδί, «ἔχουμε χάσει τὸν ἔλεγχον», παραλύει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας. Ἐγκαταλείπουν τότε τὸν κόσμον διότι: δῆθεν δὲν διορθώνεται, οὔτε καὶ τὰ προβλήματα τοῦ λύονται: καὶ περιμένουν ἕνα καλλίτερο κόσμον στὸ ἄγνωστο ὑπερπέραν. Ὁ παρῶν κόσμος εἶναι ἀδιόρθωτος!

Ὁ αἰσιόδοξος, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, πίπτει στὸ ἄλλο ἄκρον. Καταντᾷ ἀνεδαφικός καὶ ὑπερβολικός. Θέλει: ν' ἀγνοῖ τὴν πραγματικότητα. Δὲν ξεύρει: τί θὰ πῆ σκοτάδι, κακία, δυσκολία. Μὲ αὐτοπεποίθησι, μὲ πείσμα ἐπιμένει καὶ ὑποστηρίζει, ὅτι: ὁ οὐρανὸς μπορεῖ νὰ κατέβῃ στὴ γῆ. Πιστεύει: ὅτι: ὅλα εἶναι εὐκόλα, ἄνετα, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ μία ἐπίγειος βασιλεία πνευματική. Ἐμπόδια δὲν ὑπάρχουν. «Ὑπάρχουν μόνον στὴν φαντασία τῶν δαίμων», λέγει μὲ ἀφέλεια. Τὸ «κάθε τι τελικὰ μπορεῖ νὰ τακτοποιηθῇ, νὰ ρυθμισθῇ, νὰ διευθετηθῇ, νὰ λυθῇ. «Ἀτυχία, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα κακῶν ὑπολογισμῶν», λέγουν οἱ ὑπεραισιόδοχοι. Τὸ ὅτι: δὲν εἴμαστε ἀκόμη σὲ θέσι: νὰ ἐλέγχουμε τὸ μέλλον, ὀφείλεται: στὸ ὅτι: τὰ μέσα ποὺ διαθέτουμε εἶναι ἀνεπαρκῆ καὶ ἡ τεχνολογία μας δὲν ἔχει: πῆ ἀκόμη τὴν τελευταία τῆς λέξι. Οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας δὲν ἔχουν ἀκόμη πλήρως ἀποκαλυφθῇ. Εἰς ἀμφότερες τὶς περιπτώσεις, τῶν ἀπαισιόδοξων καὶ τῶν αἰσιόδοξων, λησμονεῖται: ὅτι: ὁ παρῶν κόσμος δὲν εἶναι: ὅπως ἐξήλθε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Εἰσεχώρησε ἡ ἀμαρτία, ἡ πτώσις, τὸ κακόν. Ζοῦμε εἰς ἕνα κόσμον ἀνάμικτον, συγχρόνως «λίαν καλόν» καὶ «δισταραμμένον», ρέποντα πρὸς τὴν φθοράν. Χωρὶς τὸ κακόν νὰ εἶναι αὐτόνομον καὶ αὐθύπαρκτον, διαδραματίζει: ἐν τούτοις σημαντικὸν ρόλον: ἐν τῇ ζωῇ. Ἀκριδῶς δι' αὐτὸ καὶ ὁ πιστὸς καλεῖται: νὰ εἶναι: ἐν ἐπιφυλακῇ, συνεχῶς ἀγρυπνος, ἀγωνιστής. Ἡ θάσις τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος εἶναι: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ παρούσα ζωὴ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπερχομένη βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμφότερα δὲ συνδέονται. Κανεὶς δὲν γνωρίζει: τὴν ὀρθοθετικὴν γραμμὴν τούτων.

Τὸ μήνυμα τῆς ἐπερχομένης ἡδῆ ἀπὸ τὴν τωρινὴν ζωὴν βασιλείας εἶναι: ἡ ἀπάντησις: ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τῆς ἐλπίδος. Ὅσακις μιλοῦμε γιὰ χριστιανικὴ ἐλπίδα, πρέπει: νὰ τὴν σχετίζουμε μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ: «Μετανοεῖτε, ἡγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 4,17).

Ἐκτοτε ἕνα νέο κίνημα συνταράσσει: τὸν κόσμον. Ὁ δυναμισμὸς τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας ἀρχίζει: νὰ ἐκδηλώνεται. Οἱ ἄνθρωποι ἀτειλίζουν: πρὸς ἕνα καλύτερον μέλλον καὶ περιμένουν «κρεῖττονα», μένοντα, αἰώνια. Ἡ ἀστάθεια τῶν ἐπιγείων μᾶς ὠθεῖ: νὰ γευθοῦμε: χαρὰς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη καὶ τώρα εὐρισκόμενοι: ἐν τῇ γῆ: ἐν τῷ σκῆνωματι.

Ἡ ὀλη ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ κέντρον τὴν θ. Εὐχαριστίαν, μᾶς κάμνει: κοινωνοὺς ἀρρήτων ἀγαθῶν. Ἐπιμένει: εὐρισκόμεθα: μὲ τὸν Πατριάρχην, Προφήτην, Δικαίον, Ὁσίον, Ἀποστόλουν, Μάρτυρα, ὅπως τὸ κείμενον τῆς λειτουργικῆς Ἀναφορᾶς μνημονεύει. Ἡ χρονικὴ ἀπόστασις μὲ τὸ παρελθόν ἐκμηδενίζεται. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι: ἀδιείρητος, εἰς τρόπον ὥστε: παλαιὰ γεγονότα νὰ ἐκτυλίσσονται: ἐμπρὸς μας, καὶ ὁ «ρῶδης οὗτος καὶ παροδικὸς παύσεται χρόνος». Τὸ μέλλον δὲ «ὁ ἐφεξῆς αἰὼν, ὅλος μία ἡμέρα γενόμενος» κατὰ Γρηγόριον τὸν Νύσσης (Εἰς Ἐπιγρ. ψαλμῶν 5. PG 44, 504-505).

Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἀκόμη ἐντονώτερον βεβαιοῖ: ὅτι: ὁ σαρκωθεὶς Λόγος διὰ τῶν μυστηρίων «ἀεὶ ποιεῖται», δηλαδὴ ἐφαρμόζει: διαχρονικὴν τὴν θεϊκὴν παρουσίαν του, εἰς τρόπον ὥστε: συνεχῶς νὰ εἶναι: παρῶν, μεταδίδων καὶ στοὺς πιστοὺς του τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν:

«Ἐὰν ἐσταυρώθῃ δι' ἡμᾶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ... εἶναι: φανερόν: ὅτι: πνευματικῶς δι' ἡμᾶς ἀεὶ τοῦτο καὶ ποιεῖ: καὶ πάσχει... Σταυροῦται: τοῖνον τοῖς ἔτι: πρὸς εὐσέβειαν πρακτικῶς εἰσαγομένους... Ἀνάσταται: δὲ καὶ ἄνεστιν: εἰς οὐρανοὺς, τοῖς ὅλον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀπεκδυσσάμενος, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης...» (Θεολογικὰ Κεφάλαια 11,27. PG 90,1137 CD).

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἀναφέρειται: εἰς μίαν ἄλλην ἀκόμη ἐκδήλωσιν: ἐκ τῆς καταργήσεως τοῦ χρονικοῦ διαστήματος. Ὁ πιστὸς ἀπολαμβάνει: τὴν πανήγυριν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ συγχωροῦν μὲ τοὺς ἀγγέλους, γενόμενος: μίαν οὐρανίαν χαρὰ καὶ δοξολογία (Περὶ Ἀκαταλήπτου 4,5, PG 48,734).

Προσφέρω: ὁ Ἰησοῦς τὴν Βασιλείαν του, ἀντικαθίστα: ἐν τῇ πραγματικότητι φρουδῆς χαρὰς μὲ οὐσιαστικῆς καὶ αἰώνιας. Δὲν συγκρίνονται. Θέλει: νὰ μᾶς πείσῃ: ὅτι: δὲν πρέπει: ν' ἀνταπακτώμεθα μὲ τὰς ἐπιφανειακὰς καὶ στιγμιαίας ἐντυπώσεις. Ἐὰν μὲ τὴν ἀπαιτουμένην σοβαρότητα ἐξετάσουμε: τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ, θὰ διαπιστώσουμε: ὅτι: μίαν ἀντιθετὴν κίνησις διαγράφεται: κοντὰ μας καὶ ἔρχεται: νὰ μᾶς καθησυχάσῃ: «ὅτι: ἡγγικεν ἡ βασιλεία». Μὲ τὸ κήρυγμα αὐτὸ εἰσάγεται: μίαν νέα ἀξιολόγησις τῆς ζωῆς. Κάτι: προχωρεῖ: πρὸς ἡμᾶς, πρὸς συνάντησίν μας, ἀνέλπιστον: διότι: μᾶς μεταφέρει: πρὸς οὐρανοὺς. Κάτι: κατευθύνεται: σὲ μᾶς καὶ ἰκανοποιεῖ: τοὺς πόθους, τὸ αἶτημα καὶ τὴν ἐλπίδα. Ἡ βασιλεία, διὰ τὴν ἔλευσιν τῆς ὁποίας προσευχόμεθα: ἐν τῇ Κυριακῇ προσευχῇ, εἶναι: μίαν βασιλείαν ἐκπληρώσεως τοῦ θεοῦ θελήμα-

τος που ήδη συναγοτούμε στην ιστορία και στον χρόνο, στο σήμερα, στο τώρα, σε κάθε στιγμή του δίου μας.

* * *

Τι είδους βασιλεία όμως είναι αυτή; Εάν μεταφράσουμε την λέξη κατά το πνεύμα του Ευαγγελίου, θα διαπιστώσουμε ότι δεν πρόκειται δι' ένα, από τα γνωστά, επίγειο βασίλειο με τα ανθρώπινα μέτρα, με χαρακτηρισμένα σύνορα. Μάλλον είναι η βασιλεία του Θεού, αφ' ενός εκτός του κόσμου και αφ' άλλου εντός του κόσμου. Είναι: ένα βασίλειο, του οποίου βασιλεύς είναι ο Θεός και δύναμεις του ή πρώτη εντολή του Δεκαλόγου. Δηλαδή το βασίλειο που μας ανήγγειλε ο Ίησους, είναι η βασιλεία του Θεού. Αρχίζει: εντεύθεν και ολοκληρώνεται πέραν του τάφου. Γι' αυτόν τον λόγο μπορεί ο Ίησους να πη: «ήγγικεν η βασιλεία». Διότι γι' αυτούς που υπακούουν και τον ακολουθούν πιστώς, η βασιλεία έχει ήδη αρχίσει: να λειτουργή άνευ διακοπής. Ο Ίησους είναι η προσωποποίηση της βασιλείας των Ουρανών. Σε Εκείνον αντικρύβουμε πραγματοποιημένη την βασιλείαν του Θεού στην Εκκλησία, στην ιστορίαν. Δεν πρέπει: δε αυτό να μας αιφνιδιάση, διότι είναι: ήδη «εντός ήμῶν», το αισθανόμεθα (Λουκ. 17,21). Όπου και αν αντικρύβουμε τον Ίησούν, συναγοτούμε την πνοήν του Νέου, της βασιλείας του, ενός άλλου κόσμου με διαφορετικές αξίες.

Γνωρίζουμε ότι με την έλευσιν του Ίησού, όλες οι παλιές προφητείες και έλπίδες του Ισραήλ πραγματοποιήθησαν. Αυτό ιδιαίτέρως το αισθάνεται και το πιστοποιεί ο Χριστιανός. Ο Ισραήλ έτρεφε μίαν ζωντανή έλπίδα ότι η βασιλεία του Θεού θα ήρχετο με όλες τις συνέπειες δια την ανόρθωσιν των εθνικών του ονείρων: «η βασιλεία της Ειρήνης». Θα την έφερε ένας βασιλεύς, ένας «άρχων» της Ειρήνης, (Ήσ. 9, 1-6). Αυτός θα εγκαθιδρύση την ειρήνη στη γή, την ειρήνη του Θεού. Και μαζί με την ειρήνη, θα φέρη νόμους, ασφάλεια, άφθονία, δικαιοσύνη και έλπίδα στην πολιτική σφαίρα, ειδικότερα μάλιστα δια τους βασανισμένους, τους πτωχούς, τους περιφρονημένους και τους μη προνομιούχους. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι η έλπίδα έτρεφε όλους. Είχε αναγγελθή δι' όλον τον κόσμο και όλους τους λαούς, χωρίς διάκρισιν. Από αυτή την κληρονομία της χριστιανικής έλπίδος, οδηγούμεθα σε ένα άλλο πολύ σημαντικό και σοβαρό συμπέρασμα: Η Βασιλεία του Θεού δεν είναι αποκλειστική, μόνον έσωτερική ή απλώς μία άριστος μελλοντική βασιλεία. Περιλαμβάνει: κατά συγκεκριμένον τρόπον, όλόκληρον το σύμπαν, πλανησίως, αγκαλιάζει: όλόκληρον τον κόσμο με τα προβλήματα του, διότι: ο Θεός είναι: ο Βασιλεύς του σύμπαντος κόσμου, Πατήρ και Κύριος ατόμων και έθνῶν.

* * *

Η καταπληκτική καρτερία των Μαρτύρων έναντι των απειλών και των βασανιστηρίων προέρχεται και εκ της διαφορετικής αξιολογήσεως των αγαθών. Κινούμενοι από άσυγκράτητον έρωτα προς τον Σωτήρα, δύο αγαθά

εκέρδιζον: διάλυσιν του φόβου έναντι του θανάτου, και πλήρη ανεξαρτησίαν από τα δεσμά του παρόντος κόσμου. Πρέπει να εισχωρήση στα βάθη του είναι: μας μιὰ ανώτερη χαρά και απόλαυσις, ώστε να φυγαδευθή ότι είναι: γήινον, φθαρτόν και πρόσκαιρον. Η Υμνογραφία, ιδιαίτέρως δε τα λεγόμενα «Μαρτυρικά», μας προσφέρουν δείγματα του μεγαλείου της ψυχής των άθλητών της Πίστεως, οι οποίοι έπροτίμησαν τον Βασιλέα της Κτίσεως από τα κελεύσματα των επιγείων τυράννων και βασιλέων:

«Οδοι: οι Στρατιῶται του Βασιλέως του μεγάλου, άντέστησαν τοῖς δόγμασι των τυράννων, γενναίως κατεφρόνησαν των βασάνων, και την πλάνην πάσαν πατήσαντες, αξίως στεφανωθέντες, αἰτοῦνται: παρά του Σωτήρος ειρήνην, και ταῖς ψυχαῖς ήμῶν το μέγα έλεος».

«Υμῶς πανεύφημοι: Μάρτυρες, οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ λιμός, οὐδὲ μάστιγες, οὐ θυμὸς θηρῶν, οὐ ξίφος, οὐδὲ πῦρ ἀπειλοῦν, χωρίσα: Θεοῦ δεδύνηται: πόθῳ δε μάλλον τῷ πρὸς αὐτόν, ὡς ἐν άλλοτρίοις αγωνισάμενοι σώμασι, τήν φύσιν ἐλάθετε, θανάτου καταφρονησαντες. Ὅθεν και ἐπαξίως, τὸν τῶν πόνων ὑμῶν μισθὸν ἐκομίσασθε, Οὐρανῶν Βασιλείας, κληρονομοῖ: γεγόνατε: πρεσβεύσατε ὑπὲρ των ψυχῶν ήμῶν δεόμεθα»²².

Η συλλογή Acta Martyrum ή μαρτυρολόγια, δεν προσφέρει απλώς συγκινητικές ιστορίες των ήρώων της πίστεως. Δι' αὐτῶν θέλουν οι συναξαρισταί των να δείξουν πόσον οι ευγενικές ψυχές εκείνες ήσαν ανεξάρτητες από την λατρείαν της επιγείου ζωής, την έλξιν του κόσμου και των αγαθῶν του και πόσον αντιθέτως, τους είκνε η μακαριότης των αιώνιων αγαθῶν της Βασιλείας του Θεού. «Όποιος πιστεύει εις «Ζωήν του μέλλοντος αιῶνος», σύμφωνα με το σύμβολον της Νικαίας, δεν θα πέση στα δίκτυα του «παρόντος αιῶνος», εις αὐτολατρείαν, εις προσωπολατρείαν, ανθρωπολατρείαν, ήδο-ολατρείαν... διότι: θα λατρεύη τον Πλάστην και Δημιουργόν του μόνον. Η καταδίκη των πρώτων χριστιανῶν θα πρέπει: άλλωστε να εξηγηθή ἐπὶ τῇ δάσει: της αντιλήψεως και του χαρακτηρισμοῦ ὑπὸ των εθνικῶν του Χριστιανισμοῦ.

Πιόνιος ο μάρτυς βασανιζόμενος, με πολλή λακωνικότητα απαντᾷ στους δημίους του οι οποίοι: τον ήρώτουν: «Έλέχθη αὐτῷ: τί σπεύδεις ἐπὶ τὸν θάνατον; ἀπεκρίνατο: οὐκ ἐπὶ τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ζωήν»²³.

Η θαρραλέα αυτή απάντησις μας υπενθυμίζει: τα άσυνήθη λόγια του προς το μαρτύριον οδηγουμένου Ίουστίνου. Υθροζόμενος με φράσεις: «Θά τιμωρηθής τώρα», άμέσως απήντησε «Δι' αυτό άκριδῶς και προσεύχομαι: να επιτύχω την σωτηρίαν μου μέσω της τιμωρίας σου».

22. Αἶνοι, Μαρτυρικά, ήχος α' Σαββάτω ἕρθρος.

23. Mart. Pionii 20,5.

«ΙΝΑ ΜΗ ΜΩΜΗΘΗ, Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ,»*

(B' Κορ. στ' 3-4)

Ἐκθεσις Πεπραγμένων τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»

(Ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1980 ἕως Αὐγούστου 1983).

ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

4. ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ

Ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ

α) Εἰς τοὺς ραδιοθαλάμους τῆς Α.Δ. συνεχίσθη ἡ παραγωγή τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναμετεδόθησαν ἀπὸ τὴν ἐβδομαδιαίαν ἐκπομπὴν «Ὁ δρόμος τῆς ζωῆς» (ΕΡΤ 2, ἡμέρα Παρασκευῆ, ὥρα 16.05' - 16.25'). Τὸ πρόγραμμά της περιελάμβανεν ἐνημέρωσιν ἐπὶ ἐπικαίρων κοινωνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, ἀνάλυσιν εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν περικοπῶν, ἐκκλησιαστικὰ χρονικά,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 515 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

Πράγματι: δὲ ὁ μαρτυρικὸς στέφανος ἐκερδίζετο μόνον στὸν ἀγῶνα τοῦ πάθους²⁴, ἀλήθεια ἢ ὁποῖα ψάλλεται: στὴν Ὑμνογραφία μὲ τὸ τροπάριον:

«Ὁ μάρτυς σου Κύριε ἐν τῇ ἀθλήσει αὐτοῦ τὸ στέφος ἐκομίσατο ἐκ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν».

Ἐλέχθη ὅτι: οἱ ἔθνη οὐκ ἐχαρακτήριζον τὴν νέαν πίστιν ὡς Superstitio. Κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἀποψιν δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὅ,τι σήμερον καλούμεν ὡς Superstitio, δεισιδαιμονίαν, ἀλλὰ δι' ὅ,τι ἀντιτίθετο πρὸς τὴν ἐπίσημον Religio τῶν Ρωμαίων, ὅπως π.χ. οἱ ἀστρολόγοι, οἱ μάγεις. Μεταξὺ αὐτῶν συμπεριελάμβανον τὰς θρησκείας τῶν μὴ Ρωμαίων πολιτῶν. Τοιαῦτα ἦσαν ἡ λατρεία τῆς Σεράπιδος καὶ Ἰαπίδος εἰς Αἴγυπτον, τῆς Ἰσιδος, αἱ ἔθνη καὶ θεότητες τῶν Γαλατῶν, Γερμανῶν, Ἰουδαίων, Παρθίων, τέλος δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. Οἱ ἱστορικοὶ τοὺς Τάκιτος²⁵, Σουετώγιος²⁶, Πλίγιος²⁷ συμφωνοῦν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι Superstitio, ἢ ἀκόμη μανία καὶ ἀπόνοια.

24. De Centesima 18.

25. Ann. 15.44.3.

26. Nero 16.2.

27. 10.96.8.

σκέτς μὲ βίους ἁγίων καὶ μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, ὀμιλίας, εἰδήσεις. Παραθέτομεν κατωτέρω πίνακα θεμάτων ἐκ τῶν παρουσιασθέντων εἰς τὸ πρόγραμμά της:

Τὰ ἅγια Θεοφάνεια. Κείμενα Πρωτοχρονιάς. Περὶ προσευχῆς. Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, Εὐρωπαῖοι Ἅγιοι. Τρεῖς Ἱεράρχαι. Μέγας Φώτιος. Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Ἡ ἡμέρα τῆς Κρίσεως. Ὁ Παράδεισος καὶ ὁ Ἀδάμ. Οἱ σεισμοί: ὑπάρχει ἀφεντικὸ! Κείμενα Ὁρθοδοξίας. 25 Μαρτίου 1821. Θεμελίωση «Κέντρου Βιβλίου καὶ Ἐπικοινωνίας». Γρηγόριος Ε'. Κυριακὴ τῶν Βαῶν, Ἄρχων εἰρήνης. Μεγάλῃ Παρασκευῇ. Ἀνάσταση. Τοῦ Παπαλύτου. Τοῦ Τυφλοῦ. Οἰκουμενικοὶ Σύνοδοι, 381-1981. Πεντηκοστή. Τῶν ἁγίων Πάντων. Ὁρθοδοξία καὶ ψευτο-

Εἶναι γνωστὸν πόσον ὁ ἱ. Κυπριανὸς ἔζη διὰ τὰ μὴ βλέπόμενα ἀγαθὰ παρὰ διὰ τὰ βλέπόμενα. Ἡ προσήλωσις τοῦ αὐτῆ στήν πέραν τοῦ τάφου ζωὴν τοῦ ἔδιδε δυνάμεις ὥστε μὲ ψυχικὴν γαλήνην ἢ ἀντικρύσει τὸ μαρτύριον ὅπως μᾶς διεσώθη στὸ Rassio Cypriani (3,5). Ἀρνεῖται γὰρ λατρείαν τῶν αὐτοκράτορα, τὸν κατηγορεῖ ὁ δικάζων κυβερνήτης. Εἰς ἕτερον μαρτύριον (Rassio Fructuosi 5,1) οἱ Βάβυλας καὶ Μυγγόδιος, ἀμφοτέρω: καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν, στήν ὑψηροσίαν τοῦ ἐθνικοῦ κυβερνήτου Αἰμιλιανοῦ, εἶδον τοὺς οὐρανούς ἠνεωγμένους. Ἡ στάσις τῶν αὐτῆ ἐπηρεάσε ἀκόμη καὶ τὴν οἰκοδόμησιν. Ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα μαρτυροῦν μίαν βασικὴν ἀλήθειαν. Ὅτι: ἐὰν κανεὶς δὲν θυσιάσῃ κάτι: ἐφήμερον καὶ παροδικὸν δὲν ἔμπορεῖ ἢ ἀτενίσῃ τὴν ὁμορφίαν τοῦ ἀφθάρτου καὶ αἰωνίου. Καὶ κάτι: ἀκόμη ἄλλο. Τὰ κάλλη τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς δὲν ἔμποροῦν γὰρ ἐκτιμηθῆναι ἀπὸ μίαν ὑπαρξί: εὐθυσμένην στίς μέριμνας καὶ τὰ θέλητρα τοῦ παρόντος κόσμου. Χρειάζεται: ἕνας σεῖσμος ἰσχυρὸς, ἕνα κίνημα ὀδυνηρὸν ἀποχωρισμοῦ προσφιλοῦν συνηθειῶν καὶ ἀδυναμιῶν, ποὺ μᾶς ἐμποδίζουν ἢ ἀπολαύσαμε τὰ «ἄρρητα κάλλη» τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ εἶναι: τὸ μυστικὸν τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων ἀνθρώπων κάθε ἐποχῆς ποὺ κατώρθωσαν γὰρ ὑπεργιγκήσσαν τὸν φόβον τοῦ θανάτου καὶ τίς ἀπειλὴς τῶν τυράνων τῆς γῆς.

(Συνεχίζεται.)

† Ὁ Σηλυδριαὺς Αἰμιλιανὸς

διδάσκαλοι. Τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ὁ Ἐκατόνταρχος. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Φ. Κόντογλου. Στοχασμοὶ τοῦ Ἰω. τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ παράδοση τοῦ Κ. Μπαστιά. Μεταμόρφωση. Κοίμηση τῆς Θεοτόκου. «Παναγία Μητέρα». Ὁ Τίμιος Πρόδρομος. Θεμελίωση Τυπογραφικῆς μονάδος τῆς Α.Δ. Τίμιος Σταυρὸς καὶ Ὁρθοδοξία. Μετάσταση τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τὸ Ἱερὸ Νησι τῆς Πάτμου. Ἀβραάμ, ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ. Ὁσία Ταβιθά. Προφήτης Ὡσηέ. Ἡ θρησκευτικότητα τῶν Ἑλλήνων. Βυζάντιο καὶ Ὁρθοδοξία. Τὸ ἔργο τῆς Ἀ. Διακονίας. Ἡ Παναγία στὴν ἑλληνικὴ ποίηση. Ἐκκλησία καὶ ἔθνος. Τὸ Μεγάλο Δεῖπνο. Ἡ Γέννηση. Μήνυμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν. Ποιοὶ εἶναι ἅγιοι. Ὁσία Φιλοθέη. Τῆς Τυρινῆς. Νεομάρτυρες. Ἐκκλησιαστικὸ χρονικὸ καὶ βυζαντινὴ μουσικὴ. Κείμενα τοῦ Εἰκοσιένα. Τὸ χρονικὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἁγία Μαρία, ἡ Αἰγυπτία. Μυροφόρες. Προφήτης Ἡσαΐας. Μέγας Κωνσταντῖνος, ἡ ζωὴ, τὸ ἔργο του. Σαμαρείτισσα. Τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὁρθοδοξία, ἐκκλησία Πατέρων. Τῶν ἁγίων Πάντων. Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἀδαμαῖος Θρήνος (παρουσίαση βιβλίου). Χρονικὸ ἐκκλησιαστικὸ μὲ τοὺς ἁγίους τῆς ἑβδομάδος. «Υἱὲ Δαβὶδ ἐλέησόν με...». Ἡ Ρωμοσύνη, τοῦ Κ. Μπαστιά. Τὸ Ὅρος Θαβάρ. Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου. Παράδοση καὶ Ρωμοσύνη. Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Παναγία ἡ Σουμελά. Ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Μικρασία. Ἐ Πανελλήνιο Θεολογικὸ Συνέδριο. Μὴ κλαῖς... Δίχως Μικρασία... Λάζαρος καὶ πλούσιος. Ἰάειρος. Ἰωάννης Χρυσόστομος. Ἡ Ἐκκλησία στὸ Σαράντα. Περί εἰρήνης, τοῦ Φ. Κόντογλου. Χριστουγεννιάτικοι στοχασμοί, τοῦ Φ. Κόντογλου. Στοχασμοὶ στὴν Πρωτοχρονιά. Βιογραφικὸ καὶ κείμενα τοῦ Μ. Βασιλείου. Τί εἶναι ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ. Μνήμη τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ. Ἰσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης. Εὗρεση τῆς κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων. Ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος. Ἡ διπλὴ γιορτὴ τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας 1821. Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. Ἡ ἱερατικὴ κλήση. Ἀκάθιστος Ὑμνος. Τὸ ἔργο τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ. Ἀνάληψη. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ὁμολογία. Ἡ κλήση τῶν Μαθητῶν. «Οὕτω λαμπάτω τὸ φῶς...». Ἡ διακόνισσα Ὀλυμπιάς. «Ἀλφαβητάρι τῆς πίστεως» (παρουσίαση βιβλίου). Ἐπτά παιδὲς τῆς Ἐφῆσου. Ὁρθοδοξία καὶ Εὐρώπη. Τί εἶναι Ὁρθοδοξία.

β) Ἀπὸ τὸ Α' Πρόγραμμα τῆς ΕΡΤ, συνεχίσθη μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1981 ἡ μετάδοσις τῆς ἐκπομπῆς «Σφυγμοὶ τῆς ἐποχῆς μας» (ἐκάστην Παρασκευὴν, 15.00'-15.15'). Τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη ἦσαν: ἐκκλησιαστικά, ἐπίκαιρα, καὶ εἰδήσεις, συνεντεύξεις ἐπὶ συγχρόνων προβληματισμῶν κ.λπ.

Ἡ ἐκπομπὴ αὐτὴ ἀπὸ τὸν Νοέμβριον 1981 ἐνετάχθη εἰς τὴν νέα ἡμίωρον ραδιοφωνικὴν ἐκπομπὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος («Ἡ Ἐκκλησία κοντὰ μας», ἡ ὁποία μεταδίδεται ἀπὸ τὸ Α' Πρόγραμμα τῆς ΕΡΤ, ἐκάστην Παρασκευὴν καὶ ὥραν 18.05'-18.30. Εἶναι παραγωγή τῆς Α.Δ. μὲ συνεργασίαν τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Τὸ πρόγραμμά της καλύπτει

θέματα ἀπτόμενα τῆς ἑλληνορθόδοξου παραδόσεως, τῶν ἀντιαιρετικῶν διδασκαλιῶν, κοινωνικῶν θεσμῶν, τοῦ Συναξαρίου τῆς ἑβδομάδος κ.λπ.

Διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν προγραμμάτων αὐτῆς τῆς ἐκπομπῆς συνειργάσθησαν οἱ:

Μητροπ. Δημημητριάδος Χριστόδουλος, Μητροπ. Ἡλείας Γερμανός, Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἀναστάσιος· οἱ Ἀρχιμανδρίται: Φιλόθεος Φάρος, Χρυσόστομος Ρουμελιώτης, Κωνσταντῖνος Παπαδάκης. Οἱ πρεσβύτεροι: Γεώργιος Μεταλληνός, Ἀντώνιος Ἀλεβιζόπουλος, Ἐμμανουὴλ Καλαϊτζάκης, Σταυρὸς Κοφινᾶς, Κοσμάς Γρηγοριάτης. Ὁ μοναχός: Νικόδημος Μπιλάλης. Ἐπίσης οἱ: Ἰω. Δρούλιας, Γρηγ. Στάθης, Παναγ. Νικολόπουλος, Γ. Πρίντζιπας, Ν. Ἀρβανίτης, Ἰ. Μάσσος, Γαλάτεια Σουρέλη, Κασσιανὴ Πανουτσοπούλου, Λότη Πέτροβιτς-Ἀνδρουτσοπούλου, Νίκος Ζακόπουλος, Ἐμμ. Χατζημάρκος, Ἀλ. Φλωράκης, Βασ. Λαμνᾶτος, Παναγ. Νέλλας, Εἰδᾶγ. Λέκκος, Τάκης Σοτήρχος, Νέστ. Μάτσας, Λυκ. Ἀγγελόπουλος, Γ. Πιπεράκης, Μάρκ. Σαρπεντιέ, Τζῶν Βεϊνόγλου, Σούσα Καψοκεφάλου, Ἀμαλία Γερακανάκη, Ρόδη Γκενάκου, Σπυριδοῦλα Λέκκου, Χρ. Θεοδωρόπουλος.

Ἑκτακτοὶ ἐκπομπᾶι Τηλεοράσεως καὶ Ραδιοφώνου

γ) Εἰς ὄρισμένας μεγάλας ἑορτὰς καὶ ἐξ ἀφορμῆς γενικωτέρων προβληματισμῶν ἐπὶ ἐπικαίρων θεμάτων ἀπασχολούντων τὴν κοινὴν γνώμην ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῆς Α.Δ. ἔλαβε μέρος εἰς συζητήσεις στρογγύλης τραπέζης καὶ συνεντεύξεις ἀπὸ τηλεοράσεως καὶ ραδιοφώνου. Π.χ.:

εἰς *Τηλεόραση*: ΕΡΤ: «Γιόγκα» (5.4.1981)· «Μία ταινία μία συζήτηση: Ἐκτρώσεις» (15.4.1981)· «Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου» (10.12.1981)· «Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή» (28.3.1982). «Τὸ σεμνὸ καὶ τὸ ἄσεμνο» (22.10.1982). ΥΕΝΕΔ: «Χριστὸς καὶ ἄνθρωπος», εἰς τὴν ἐκπομπὴν Ὁ Κόσμος τοῦ πνεύματος» (26.12.1980)· «Μ. Παρασκευὴ» εἰς τὴν ἐκπομπὴν Ἰαλαγῆς σ' ἓνα θέμα» (24.4.1981).

εἰς *Ραδιοφωνία*: ΕΡΤ (Β') «Τὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρώπου κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν Χριστουγέννων» (25.12.1980). ΕΡΤ (Α') Σχόλια καθ' ὅλην τὴν Μ. Ἑβδομάδα καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (19.4.1981 ἕως 26.4.1981) μὲ τίτλον «Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν...».

Κινηματογραφικὰ ταινία

α) Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1981 ἡ Α.Δ. παρουσίασε τὴν πρώτην ταινίαν μιᾶς σειρᾶς τριῶν ἐγχρόμων «ντοκυμανταίρ» τῶν 16μμ καὶ διαρκείας 45' ἕκαστον, μὲ θέμα: «Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ μοναστήρια στὸ Αἰγαῖο καὶ τὰ Δωδεκάνησα». Ἡ σκηνοθεσία τὸν ἔγινεν ἀπὸ τὴν κ. Μαρίαν Μαυρίκου-Ιορδανίδου, εἰδικὸν ἐπὶ τῆς ἔθνογραφίας καὶ τοῦ ἔθνογραφικοῦ ντοκυμανταίρ. Εἰς τὰ φίλμς τῶν ταινιῶν αὐτῶν παρουσιάζονται 40 περίπου ἐκκλησιαὶ καὶ μοναί, οἱ πολῦτιμοι θησαυροὶ των, καθὼς καὶ οἱ θρύλοι καὶ αἱ παραδόσεις, τοὺς ὁποίους χαίρονται οἱ προσκυνηταὶ των.

Κατὰ τὴν παρουσίασιν τῶν ταινιῶν εἰς τοὺς δημοσιογράφους, διευκρινίσαμεν:

«Τὸ Αἰγαῖο βρίσκεται σήμερον στὸ κέντρο τῆς ἑλληνικῆς καὶ διεθνoῦς επικαιρότητος. Μὲ τίς ταινίες "Ἐκκλησίες καὶ Μοναστήρια στὸ Αἰγαῖο καὶ τὰ Δωδεκάνησα", θελήσαμε νὰ δείξουμε, μὲ λιτὰ καὶ σύγχρονα ἐκφραστικὰ μέσα — μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴν σὲ διαύγεια καὶ δυναμικότητα σκηνοθεσίαν τῆς κ. Μαρίας Μαυρίκου—, ὅτι τὸ Αἰγαῖο ἀποτελεῖ μιὰ πολιτιστικὴ ἐνότητα μὲ πανάροχα ἑλληνικὴ καὶ χριστιανικὴ κληρονομιά. Δὲν εἶναι μόνο κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὸς χώρος, ἀλλὰ συγχρόνως ἀκριτικὴ περιοχὴ ὁλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἢ ὅποια διατηρεῖ, ὄλο σφοδρὸς καὶ λάμπη, τὴν ὀρθόδοξη φροσιγνωμία τῆς ἀπὸ τοὺς πρωτοχριστιανικοὺς χρόνους. Πάνω στὰ νησιά του καὶ στίς μικρὲς, πέτρινες πολιτείες του, αἰῶνες τώρα, οἱ χιλιάδες ἐκκλησίες καὶ τὰ ἐξωκκλησιαστικὰ στεκόουν μὲ γαλήνια ἀρχοντιά, ὀλοφώτεινα κέντρα δεήσεως, ἀγάπης, παρηγορίας, μεταφέροντας στὴν καρδιά τοῦ λαοῦ ἐλπίδες, εἰρήνη, ὁράματα, πὸν δωρίζει ἢ χριστιανικὴ πίστη.

Αὐτὴ ἢ ἀλήθεια, ὅσο αὐτονόητη εἶναι γιὰ μᾶς, τόσο λησμονεῖται δυστυχῶς συχνὰ ἀπὸ ὀρισμένων κύκλων στὴν παγκόσμια πολιτικὴ συζήτηση... Εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ ταινίες αὐτές, προβαλλόμενες, ὅπως ἐλπίζουμε, σὲ διάφορα τηλεοπτικὰ προγράμματα δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν χωρῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου, θὰ ἀνοίξουν τοὺς κλειστοὺς ὀρίζοντες καὶ τίς κλειστὲς συνειδήσεις πολλῶν.

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον πὸν προβάλλουν ἄμεσα αὐτὲς οἱ ταινίες εἶναι ἢ βυζαντινὴ καὶ λαϊκὴ θερησκευτικὴ τέχνη μὲ τὴ βαθιά, γαλήνια ὀμορφιά τῆς. Αὐτὴ ἢ γεμάτη δύναμη ἐκφραση ἀνθρώπων, πὸν πόνεσαν, ὀραματίστηκαν καὶ ὀρίμασαν μέσα στὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ προσδοκία· ἰερὴ τέχνη πὸν ἀντιφεγγίζει ὀλη τὴ λάμπη τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ ἐλευθερίας. Μέσα στοὺς στόχους τῆς ἢ Α.Δ. ἔχει συμπεριλάβει τελευταῖα καὶ τὴν καταγραφή καὶ προβολὴ διαφόρων πλευρῶν τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς.

Ἐνα ἀκόμη μῆνυμα, πὸν ἀναβλύζει ἀπὸ τίς ταινίες αὐτές, τονίζει ὅτι ἢ ὀρθοδοξία, δὲν εἶναι μιὰ σκυθρωπὴ, σχολαστικὴ θερησκευτικότης, ἀλλὰ μιὰ ἀδιάκοπη δοξολογία τοῦ Θεοῦ καὶ συναδέλφωση τοῦ λαοῦ — ἕνα πανηγύρι. ἢ ὀρθόδοξη λατρευτικὴ παράδοξη ἀπευθύνεται στὸν ὀλο ἄνθρωπο καὶ διαποτίζει ὀλες τίς κοινωνικὲς του δομὲς καὶ ἐκφράσεις. Εἶναι γεμάτη ἀθρορητισμὸς, ὀμνο, ἀγαλλίαση, φῶς· σάν τοὺς αἰγαιοπελαγίτικους ὀρίζοντες. Πρόκειται γιὰ μιὰ θερησκευτικὴ παράδοξη πὸν δὲν περιορίζεται στὸ φλοῖον τοῦ εἴθιμου, ἀλλὰ συνεγείρει δοξολογικὰ τὴν καρδιά καὶ τὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ».

β) ἢ 4η ταινία φέρει τὸν τίτλον «ἢ Πάτμος», ἔχει διάρκειαν 35' καὶ εἶναι 16μμ. Ξεναγεῖ τὸν προσκυνητὴν εἰς τοὺς χώρους ὀπου ἔζησε καὶ ἔγραψεν ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Παρουσιάζει τοὺς καλλιτεχνικοὺς θεσαυροὺς τῆς Ἰ. Μονῆς τοῦ Ἄγιου Χριστοδοῦλου (ἀργυρᾶ, χρυσοκέντητα, χειρόγραφα, εἰκόνες), τὴν ἀναπαράστασιν τῆς τελευταίας τοῦ Νιπτήρος ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἰ. Μονῆς, καὶ τὰς Ἄκολουθίας τοῦ Ἐπιταφίου, τοῦ Μ. Σαββάτου καὶ τῆς Ἄναστάσεως.

γ) ἢ ἰδία σκηνοθετὴς συνέχισε τὴν κινηματογράφησιν τριῶν ἀκόμη ταινιῶν — ντοκυμανταίρ:

1. «Ψηφιδωτὰ»: Ἐγχρωμη ταινία, τῶν 16μμ, διαρκείας 30'. Τὰ κείμενα ἔγραψεν ὁ ὀμότ. καθηγητὴς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Δ. Πάλλας, τὴν δὲ ἔρευναν καὶ σκηνοθεσίαν ἠτοίμασεν ἢ κα Μαυρίκου.

Εἰς τὴν ταινίαν αὐτὴν ἔχουν συμπεριληφθῆ τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ σωζόμενα ψηφιδωτὰ εἰς ἰ. ναοὺς καὶ ἰ. μονὰς τῆς Ἑλλάδος· ὀπως τοῦ Ἄγιου Γεωργίου Θεσσαλονίκης (450 μ.Χ.), Ἄγιου Δημητρίου Θεσσαλονίκης (5ος-6ος αἰ.), Ἄγιας Σοφίας Θεσσαλονίκης (880 μ.Χ.), Ἰ. Μονῆς Ὀσίου Λουκά (10ος αἰ.), Νέας Μονῆς Χίου (14ος αἰ.), Ἰ. Μονῆς Δαφνίου (12ος αἰ.).

2. «Χρυσοκέντητα»: ταινία ἔγχρωμη τῶν 16μμ καὶ 30' διαρκείας. Τὰ κείμενα ἔγραψαν ὑπὸ τῆς Βυζαντινολογίου δ. Μαρίας Θεοχάρη.

Περιεχόμενον τῆς ταινίας εἶναι χρυσοκεντήματα μεταβυζαντινῆς κυρίως περιόδου, τὰ ὀποία διατηροῦνται εἰς τὰς ἰ. Μονὰς Ἄγιου Ὀρους, Πάτμου, Αἰγιαλείας, Ὀλυμπιώτισσης, Νέας Μονῆς Χίου, Φαρμακολοτρίας κ.λπ., καθὼς καὶ ἔργα μεγάλων «ἐργατριῶν» τῆς χρυσοκεντητικῆς (Μαριώρας, Κοκῶνας τοῦ Ρολοῦ), τὰ ὀποία φυλάσσονται εἰς διάφορα μουσεῖα τῆς χώρας μας.

3. Τέλος, ἢ ταινία «Ξυλόγλυπτα» πρόκειται νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους.

Κασσέτα

Ἐνεκαινιάσθη σειρά ταινιῶν μαγνητοφώνου μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Μὲ τὸ φωτοστέφανο τῆς θείας δόξης», ἀφιερωμένη εἰς βίους ἁγίων καὶ μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπευθύνεται εἰς ἄνθρωπος κάθε ἡλικίας, κυρίως εἰς τοὺς νέους καὶ τὰ παιδιά, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προβάλλῃ πρότυπα ἠρωτισμοῦ, ἀγωνιστικότητος καὶ ἀκλονήτου πίστεως εἰς τὸν Χριστόν. Τὰ κείμενα συνεγράψαν ἀπὸ τὸν θεολόγον-φιλόλογον κ. Ζήσιμον Βυρβίλλην, ἢ δὲ ἀπόδοσις τῶν ἐγένετο ἀπὸ ἠθοποιοὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. ἢ πρώτη κασσέττα ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ (α' ὄψις) καὶ τῆς ἁγίας μάρτυρος Καλλιόπης (β' ὄψις). ἢ δὲ δευτέρα, τὸν βίον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου (α' ὄψις) καὶ τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας (β' ὄψις). ἢ διάρκεια ἐκάστης κασσέττας εἶναι 1 ὄρα.

Κατόπιν διεξοδικῆς μελέτης προετοιμάζεται ἡ παραγωγή δίσκων καὶ κασσετῶν μὲ ὕμνους τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὁρθρου, τῆς θ. Λειτουργίας, ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτην κ. Θ. Βασιλικὸν καὶ τὴν χορωδίαν του.

Δανειστικὴ ταινιοθήκη

Εἰς τὴν δανειστικὴν ταινιοθήκην, ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν ταινιῶν τῆς Α.Δ., προσετέθησαν ἀκόμη δύο ἐκπαιδευτικαὶ ταινίαι (παραγωγῆς τῆς ἑταιρείας Ἐπιχειρήσεις Μορφωτικῶν Εἰδῶν): (1) Ἀνακαλύπτοντας τὴ ζωὴ, καὶ (2) Ὁ κόσμος ἀπὸ κοντά. Αἱ ταινίαι τῆς παρεχωρήθησαν κατὰ καιροὺς εἰς διάφορα ἰδρύματα, οἰκοτροφεία, κατηχητικὰ σχολεῖα, θρησκευτικὸς συλλόγους, Ἱεράς Μητροπόλεις κ.λπ.

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ — ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΥΣ

5. ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΚΑΤΗΧΗΤΩΝ

Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, τὸ Φροντιστήριον τοῦτο τῆς Α.Δ., μὲ τὸ εἰδικῶς κατηρητισμένον πρόγραμμα μαθημάτων καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἐυκαιριῶν, προετοιμάζει καὶ ἐκπαιδεύει τὰ στελέχη τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ μαθήματα παραδίδονται εἰς τὸ κεντρικὸν κτίριον τῆς Α.Δ. ἕκαστον Σάββατον καὶ ὥραν 15.15'-19.00', καὶ διαρκοῦν ἐν ἀκαδημαϊκῶν ἔτος.

Τὸ γενικὸν διάγραμμα τοῦ προγράμματος εἶναι:

- 15.15'-16.00': Ἑσπερινὸς εἰς τὸ καθολικὸν τῆς ἱ. Μονῆς Πετράκης.
16.00'-16.15': Διδασκαλία βυζαντινῶν ὕμνων.
16.15'-19.00': α) Εἰσηγήσεις ἐπὶ θεμάτων Κατηχησεως, ἀκολουθοῦμεναι ὑπὸ συζητήσεως, (β) ἀσκήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ κείμενον τῆς Ἀγ. Γραφῆς, (γ) πρακτικαὶ ἀσκήσεις κατηχητικῶν μαθημάτων.

Τὸ πρόγραμμα τῶν διδασκομένων μαθημάτων κοινοποιεῖται εἰς τοὺς σπουδαστὰς εἰς τὰς ἀρχὰς ἐκάστου διμήνου.

Κατὰ τὴν τριετίαν 1980-1983 ἐφοίτησαν εἰς αὐτὸ 440 σπουδασταὶ καὶ σπουδάστριαι ἢ ἀπόφοιτοι Λυκείου, ἡλικίας 18 ἕως 40 ἐτῶν.

Εἰδικώτερον:

Τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1980-81 ἀπεφοίτησαν καὶ ἔλαβον «Βεβαίωσιν Σπουδῶν» ἐκ τοῦ Φροντιστηρίου 105 σπουδασταὶ καὶ σπουδάστριαι.

Εἰς τὰς 25 εἰσηγήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν ἀπὸ διακεκριμένους ὁμιλητὰς (ιεράρχας, καθηγητὰς, ὀφηγητὰς καὶ ἐπιμελητὰς Πανεπιστημίου, εἰδικευ-

μένους ἐπιστήμονας) ἀνεπτύχθησαν τὰ κάτωθι θέματα:

- Ἐμεῖς καὶ τί ξέρουμε γιὰ τὸ Χριστιανισμό.
- Πῶς μποροῦμε νὰ μιλήσουμε στὸ σύγχρονο ἄνθρωπο γιὰ τὸ Χριστιανισμό (Ἠλ. Βουλγαράκης).
- Προβλήματα κατηχητικοῦ ἔργου καὶ ἡ ἀντιμετώπισή τους (Ἀρχιμ. Δανιὴλ Ἀεράκης).
- Προβλήματα μεταδόσεως τῆς παραδόσεως στὸ σημερινὸ παιδί (Θεόδ. Παπακωνσταντίνου).
- Διάγραμμα κατηχητικῆς διδασκαλίας στὸ θέμα τῆς Ἐνανθρωπήσεως.
- Διάγραμμα κατηχητικῆς διδασκαλίας στὸ θέμα τῆς Ἐκκλησίας.
- Διάγραμμα κατηχητικῆς διδασκαλίας στὸ θέμα τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως (Παναγ. Νέλλας).
- Ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νέος αἰώνας. Ἀσκήση στὸ βιβλικὸ κείμενο Γαλ. δ' 1-7 (Γεώργιος Πατρῶνος).
- Βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ ὀρθὴ θεμελίωση τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας (Μητροπ. Νικαίας Γεώργιος).
- Διάγραμμα Ἰνδουϊσμοῦ (Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἀναστάσιος).
- Ἡ κατήχηση στὴν Ἁγία Γραφή ὡς λειτουργικὴ πράξις τῆς Ἐκκλησίας (Ἰω. Παναγόπουλος).
- Διαλεκτικὴ παραδόσεως καὶ ἀνανεώσεως στὴ ζωὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (π. Γεώργιος Μεταλληνός).
- Ἡ ψυχολογικὴ σύγκρουση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου (Ἰω. Κορναράκης).
- Εἰδικὴ διδακτικὴ τοῦ κατηχητικοῦ μαθήματος.
- Ὑποδειγματικὴ διδασκαλία μαθήματος μέσου κατηχητικοῦ (Κωνστ. Γρηγοριάδης).
- Ἡ αἴρεση τοῦ Χιλιασμοῦ (Ἀρχιμ. Κυριάκος Τσουρός).
- Ἡ λειτουργικὴ ἀγωγή τῶν κατηχητοπαίδων (Ἀρχιμ. Θεόδωρος Μπεράτης).
- Ὁρθοδοξία καὶ Δύση (Κωνστ. Σκουτέρης).
- Τὸ ἰδεῶδες τῆς χριστιανικῆς μορφώσεως καὶ ἀγωγῆς (Εὐαγ. Θεοδώρου).
- Πατέρες καὶ κόσμος (Στυλ. Παπαδόπουλος).
- Θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς θ. Λειτουργίας (Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Ἀγγέλου).
- Στοιχεῖα κατηχητικῆς ψυχολογίας (Ἀλεξ. Σταυρόπουλος).
- Ἡ ἐπεξεργασία τῶν διηγήσεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὴν κατηχητικὴ διδασκαλία. Ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποίησεως τῶν πατερικῶν καὶ λειτουργικῶν πηγῶν (Κωνστ. Στρατηγόπουλος).
- Ξεναγήση στὴν Ἱερά Μονὴ Καισαριανῆς (Στυλ. Ντάντης).

Ἐκάστην εἰσηγήσιν ἠκολούθει σχετικὴ συζήτησις. Οἱ σπουδασταὶ συμμετέσχον εἰς 11 πρακτικὰς ἀσκήσεις ὑποδειγματικῆς διδασκαλίας κατηχητικοῦ μαθήματος καὶ ἐπίσης παρηκολούθησαν μάθημα εἰς κατηχητικὸν σχολεῖον. Μὲ σκοπὸν τὴν παρουσιάσιν τῆς διδακτικῆς συμβολῆς τῶν ἐποπτικῶν μέσων εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου ἔγιναν 8 προβολαὶ ταινιῶν καὶ φωτεινῶν διαφανειῶν. Ὁργανώθησαν καὶ ἐπραγματοποιήθησαν δι' ἐκπαιδευτικὸς λόγους 3 ἐκδρομαὶ εἰς: α) Ἱ. Μονὴν Μεταμορφώσεως Σαγματᾶ, β) Ἱ.Μ. Ἀγ. Ἰωάννου Προδρόμου Καρέα καὶ γ) Ἱ.Μ. Καισαριανῆς. Συνεπληρώθησαν ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν 8 ἐρω-

τηματολογία καλύπτοντα ὅλην τὴν ὕλην τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης. Ἐπίσης ἐδόθη εἰδικὸν ἐρωτηματολόγιον σχετικὸν μετὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Φροντιστηρίου. Παρεδόθησαν μαθήματα Βυζαντινῶν ὕμνων καὶ ἐπραγματοποιήθησαν 20 ἀναλύσεις ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων.

— Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1981-82 ἀπεφοίτησαν 116 σπουδασταί. Ἔγιναν συνολικῶς 23 διαλέξεις (θέματα βλ. ἀνωτέρω), 10 πρακτικαὶ ἀσκήσεις ἐφαρμογῆς κατηχητικοῦ μαθήματος, 7 προβολαὶ ταινιῶν καὶ ἐγχρώμων διαφανειῶν καὶ 20 ἀναλύσεις ἀγιογραφικῶν θεμάτων· ἐδόθησαν 8 ἐρωτηματολόγια μετὰ 300 περίπου ἐρωτήσεις ἐπὶ τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης. Τὸ πρόγραμμα περιέλαβε ἐπίσης ἐπισκέψεις τῶν σπουδαστῶν δι' ἐκπαιδευτικοὺς σκοποὺς εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Καρέα καὶ Ἱ. Μονὴν Καισαριανῆς.

— Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1982-83 παρηκολούθησαν 145 σπουδασταὶ καὶ σπουδάστρια ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβον Βεβαίωσιν Σπουδῶν οἱ 105. Ἔγιναν 23 διαλέξεις (θέματα βλ. ἀνωτέρω), 10 πρακτικαὶ ἀσκήσεις ἐφαρμογῆς κατηχητικοῦ μαθήματος, 1 συζήτησις στοργυλῆς τραπέζης ἀναφερομένη εἰς τὸν τρόπον διδασκαλίας τοῦ κατηχητικοῦ μαθήματος, 5 προβολαὶ ἐγχρώμων διαφανειῶν καὶ ταινιῶν, 18 ἀναλύσεις ἀγιογραφικῶν θεμάτων, καὶ ἐδόθησαν 8 ἐρωτηματολόγια ἀναφερόμενα εἰς τὴν Κ. Διαθήκην. Οἱ ὑπογῆφοι Κατηχηταὶ παρηκολούθησαν μαθήματα βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ ἐπεσκέφθησαν τὰς ἀναφερθεῖσας μονάς.

Εἰς τοὺς σπουδαστὰς τοῦ Φροντιστηρίου χορηγοῦνται κατ' ἔτος πολυγραφημένα σημειώσεως τῶν εἰσηγήσεων καὶ τὰ βιβλία: Καινὴ Διαθήκη, Παλαιὰ Διαθήκη, Σύνοψις, Ψαλτήριον, Ἡ προσευχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Θεομήτωρ, Εἰς ὕψος νοητόν, Πρὸς πενθοῦντας, λόγος τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, Τρίπτυχον τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου, Προσευχὴς γιὰ κάθε μέρα· ἐπίσης διάφορα ἔντυπα, ὡς τὸ περιοδικὸν «Πάντα τὰ ἔθνη», Βυζαντινὸν Ἡμερολόγιον τῆς Α.Δ., Ἡμεροδείκτης τοῦ τοῦ τῆς Α.Δ.

Ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων ἐκάστου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους κλείει διὰ πανηγυρικοῦ Ἑσπερινοῦ μετ' ἀρτοκλασίας, ὁμιλίας τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ καὶ ἐπιδόσεως τῶν «Βεβαιώσεων Σπουδῶν» εἰς τοὺς φοιτήσαντας τακτικῶς εἰς τὸ Φροντιστήριον.

Ἐπιμορφωτικὸς Κύκλος Κατηχητῶν

Ἀπὸ τὸν Νοέμβριον 1981 ἤρchiσε νὰ λειτουργῇ διὰ πρώτην φορὰν Ἐπιμορφωτικὸς Κύκλος Κατηχητῶν, μετὰ στόχον τὴν πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τούτων ἐπὶ θεμάτων κοινωνικοῦ καὶ θεολογικοῦ προβληματισμοῦ. Εἰς αὐτὸ ἐγγράφονται: (α) οἱ ἀποφοῖτοι τοῦ Φροντιστηρίου Κατηχητῶν τῆς Α.Δ., (β) οἱ ἐν ἐνεργείᾳ κατηχηταὶ καὶ κατηγήτριαι.

Κατὰ τὴν διδακτικὴν περίοδον (1981-82) παρηκολούθησαν τὸ τμήμα τοῦτο ἀνελλιπῶς 92 κατηχηταί. Τὰ μαθήματα ἐγίνοντο τὸ δευτέρον Σάββατον ἐκάστου μηνὸς καὶ ὥραν 9.00-13.30' εἰς τὸ κεντρικὸν κτίριον τῆς Α.Δ. Τὸ δὲ πρόγραμμα περιελάμβανε θ. Λειτουργίαν εἰς τὸ καθολικὸν τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη, καὶ ἀκολούθως διάλεξιν καὶ συζήτησιν. Καθηγηταί, ὑφηγηταὶ καὶ εἰδικευμένοι ἐπιστήμονες ἀνέπτυξαν τὰ θέματα:

- Ἡ προβληματικὴ τοῦ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ὁ Πολιτικὸς Γάμος (Παναγιώτης Χριστινάκης).
- Σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν Πολιτικὴν (Χρῆστος Γιανναράς).
- Τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖο μποροῦμε νὰ μιλήσουμε στὸ σημερινὸ παιδί γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν (Κωνσταντῖνος Γρηγοριάδης).
- Εἰσαγωγικὴ σκέψις εἰς τὴν Σαρακοστήν (π. Γεώργιος Μεταλληνός).
- Γιόγκα (Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἀναστάσιος).
- Τὸ νόημα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος στὰ λειτουργικὰ κείμενα (π. Κωνσταντῖνος Στρατηγόπουλος).
- Βυζαντινὴ μουσικὴ εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν καὶ προσπάθειαι ἀντικαταστάσεώς της (Γεώργιος Ἀγγελινάρας).
- Ἡ σταύρωσις: ἕνας ζωηφόρος θάνατος καὶ μιὰ σταυρομορφὴ Ἀνάστασις (Ἀρχιμ. Φιλόθεος Φάρος).

Ἐλαβον χώραν συζητήσεις ἐπὶ πατερικῶν κειμένων (ὡς τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου, Κυρίλλου Ἱεροσολύμων κ.ἄ.) καὶ προεβλήθη ἡ ταινία «Ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια στὸ Αἶγαιο καὶ τὰ Δωδεκάνησα».

Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1982-83 τὸν Ἐπιμορφωτικὸν Κύκλον παρηκολούθησαν ἀνελλιπῶς (τὴν δευτέραν Δευτέραν ἐκάστου μηνὸς καὶ ὥραν 5.00'-8.30' μ.μ.) 81 κατηχηταὶ καὶ κατηγήτριαι. Τὸ πρόγραμμα ἤρχιζε μετ' Ἑσπερινὸν εἰς τὸ καθολικὸν τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη καὶ συνεχίζετο μετ' εἰσηγήσιν καὶ διεξοδικὴν ἐπὶ τοῦ θεματός αὐτῆς συζήτησιν. Τὰ θέματα τῶν εἰσηγήσεων καὶ οἱ εἰσηγηταὶ ἦσαν:

- Πῶς νὰ μιλήσουμε στὰ παιδιά γιὰ τὸ Ὁρθόδοξο ἀσκητικὸ ἦθος (π. Σ. Σκλήρης).
- Πῶς θὰ μιλήσουμε στὰ παιδιά γιὰ τὴν Μεταμόρφωσιν (Παναγ. Νέλλας).
- Οἱ δυνατότητες βιώσεως τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν ἐποχὴ μας (π. Γεώργιος Μεταλληνός).
- Ἡ ἰσοτιμία τῶν δύο φύλων (Ἡλίας Βουλγαράκης).
- Ἰγνηλασία τοῦ ἥρωικοῦ φρονήματος τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ (Γεώργιος Ἀγγελινάρας).

Σημαντικὸς χρόνος ἀφιερῶθη εἰς συζητήσεις ἐπὶ πατερικῶν κειμένων καὶ προβλημάτων ἀναφωρομένων κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου. Ὡσαύτως ἀνεγνώσθησαν λογοτεχνικὰ κείμενα (ὡς τοῦ Ντοστογιέφσκι, Μακρυγιάννη, Κόντογλου) μετὰ σκοπὸν τὴν ἀναζήτησιν κατηχητικῶν διαστάσεων καὶ τὴν δυνατότητα ἀξιοποιήσεως τούτων κειμένων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος.

(Συνεχίζεται)

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΣ ΚÖNIG ΜΕΤ' ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ PRO ORIENTE ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ

Ἐν ἐκ τῶν ἀξιολόγων πνευματικῶν γεγονότων τοῦ τρέχοντος ἔτους ὑπῆρξεν ἡ εἰς Ἑλλάδα ἐπίσκεψις τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ Ἐκλαμπροτάτου Ἀρχιεπισκόπου Βιέννης Franciscus Καρδινάλιου Κόνιγ, ὅστις ἀπὸ 10ης μέχρι 23ης Μαΐου ἐπραγματοποίησε περιοδείαν — προσκυνήμα δύο ἐβδομάδων εἰς Ἑλλάδα, ἀκολουθήσας κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ ἴχνη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Ὁ διακεκριμένος Καρδινάλιος Κόνιγ πρὸ τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξεώς του ἐστάθμευσεν ἐπὶ ὀλίγας ὥρας εἰς Βελιγράδιον, ἔνθα ἔσχεν ἐγκαρδίαν συνομιλίαν μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Σέρβων κ. Γερμανοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ἀφίχθη εἰς Θεσσαλονίκην, πρῶτον σταθμὸν τοῦ προσκυνήματος, ἔνθα ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδουούσης αὐτὸν δεκαπενταμελοῦς ἀντιπροσωπείας ἐκπροσώπων τοῦ λαμπροῦ Ἰδρύματος PRO ORIENTE τῆς Βιέννης, ἐν οἷς καὶ οἱ ἐκδαπανῶντες τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὑψηλῶν καὶ εὐγενῶν σκοπῶν αὐτοῦ Πρόεδρος αὐτοῦ, τέως Ὑπουργὸς διὰ τὴν Ἐκπαίδευσιν ἐν Αὐστρίᾳ, Dr. Theodor Piffel-Percevic, καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ἰδρύματος ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τῆς ἐν Βιέννῃ Πολιτικῆς Ἀκαδημίας, Dkfm. Alfred Stirnemann. Τὸν Καρδινάλιον καὶ τὴν αὐστριακὴν ἀντιπροσωπείαν συνώδευεν ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Μιχαὴλ Σταΐκος, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας, ὅστις ἐξεπροσώπει καὶ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Αὐστρίας καὶ Ἐξάρχον Ἰταλίας καὶ Οὐγγαρίας κ. Χρυσόστομον, ὁ ὁποῖος ἔνεκα ἀσθενείας ἠμποδίσθη νὰ μετάρχη τοῦ προσκυνηματικοῦ αὐτοῦ ταξιδίου. Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι οἱ φιλορθόδοξοι κ. κ. Piffel-Percevic καὶ Stirnemann μετὰ τοῦ πατρὸς Μιχαὴλ Σταΐκου εἶχον ἔλθει εἰς Ἑλλάδα καὶ τὸν Νοέμβριον 1983, ἵνα προετοιμάσουν τὸ ταξίδιον τοῦ Καρδινάλιου καὶ τῆς Συνοδείας του καὶ ἵνα ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους κ. Βαρνάβα, μετὰ Σεβ. Ἱεραρχῶν καὶ μετὰ Καθηγητῶν τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν.

Εἰς τοὺς συνοδεύοντας τὸν Καρδινάλιον Κόνιγ ἐκπροσώπους τοῦ PRO ORIENTE ἀνῆκον ἐπίσης διακεκριμένα μέλη τῆς αὐστριακῆς κοινωνίας.

Πρῶτος σταθμὸς τῆς περιοδείας-προσκυνήματος ἦτο ἡ Θεσσαλονίκη, ἔνθα τὴν 11ην Μαΐου οἱ ἐξ Αὐ-

στρίας ἐπισκέπται παρέστησαν εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἀφιερωμένου εἰς τοὺς Ἀποστόλους τῶν Σλαύων Κύριλλον καὶ Μεθόδιον νέου Ἱ. Ναοῦ, ὅστις κατέστη κόσμημα τῆς Συμπρωτεύουσας τῇ προνοίᾳ καὶ διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος, ἐξουδετερώσαντος ποικίλα ἐμπόδια ἐπιπροσθοῦντα εἰς τὴν ἀνέγερσίν του. Κατὰ τὴν Θ. ταύτην Λειτουργίαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμων συνελειτούργησε μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Στάρας Ζαγόρας κ. Παγκρατίου (τοῦ Πατριαρχείου Βουλγαρίας). Μετὰ τὸ πέρασ τῆς Θ. Λειτουργίας ὁ Καρδινάλιος Κόνιγ ἐν ὁμιλίᾳ του πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα ἐτόνισε τὸν ρόλον τῆς Θεσσαλονίκης ὡς κρῖκου μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὡς πόλεως, ἡ ὁποία, κειμένη ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, συνδέει τὴν Ρώμην πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Θεσσαλονίκη, ὡς εἶπεν ὁ Καρδινάλιος, ἐχάρισεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Ἀποστόλους τῶν Σλαύων Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, οἱ ὁποῖοι σήμερον τιμῶνται καὶ ἀναγνωρίζονται καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὡς δημιουργοὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς σλαυικῆς γλώσσης. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ Καρδινάλιος Κόνιγ προσέφερεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης τμημα τῶν λειψάνων τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου. Ὁ Σεβασμιώτατος παρέθεσε γεῦμα εἰς τοὺς ἐξ Αὐστρίας ἐπισκέπτας, κατὰ τὸ ὅποιον ἐν ἀτμοσφαιρᾷ ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως ἀνηλλάγησαν ἐγκάρδιοι προσφωνήσεις.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βιέννης, ὅστις εἶναι διακεκριμένος καὶ διεθνoῦς φήμης θεολόγος, ἀκαδημαϊκὸς διδάσκαλος καὶ πολυγραφώτατος συγγραφεὺς, ἔδωκε διάλεξιν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, παρισταμένων καὶ τῶν Καθηγητῶν αὐτῆς, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ τέως Πρύτανης αὐτοῦ Σεβ. Μητροπολίτης Τυρολόης καὶ Σερεντίου κ. Παντελεήμων. Τὸν διαπρεπῆ ὁμιλητὴν παρουσίασεν εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁ Κοσμητὼρ τῆς Σχολῆς κ. Δημήτριος Τσάμης.

Ἡ ὑπὸ τὸν Καρδινάλιον κ. Κόνιγ ἀντιπροσωπεία ἐπεσκέφθη ἐπίσης τὴν Ἱ. Μονὴν Βλατάδων καὶ τὸ ἐκεῖ λαμπρὸν Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, ὡς καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Θεσσαλονίκης.

Ὡσαύτως ἐπεσκέφθη τὴν Καβάλαν καὶ τοὺς Φιλίππους ὡς σταθμοὺς τῆς ἀνα τὴν Μακεδονίαν ἱεραποστολικῆς δράσεως τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν.

Εἰς τὸ παρὰ τὸ περικαλλῆς Βαπτιστήριον τῆς ἁγίας Λυδίας κυλικεῖον ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου κ. Προκόπιος παρέθεσε γεῦμα, καθ' ὃ ἐν ἀτμοσφαίρᾳ πηγαίας ἐγκαρδιότητος ἀντηλλάγησαν προσφωνήσεις.

Τὴν Κυριακὴν, 13ην Μαΐου, ὁ Καρδινάλιος καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν παρηκολούθησαν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐν Εὐδόσῳ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ἐτέλεσεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τυρολόης καὶ Σερεντίου κ. Παντελεήμων. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς πρόγευμα καὶ ὠργάνωσε πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἑορταστικὴν ἐκδήλωσιν, καθ' ἣν χορευτικὸν συγκρότημα παρουσίασε μακεδονικοὺς χορούς.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας οἱ ξένοι ἐπεσκέφθησαν τόσον τὴν Κατερίνην, ἔνθα τοὺς ἐδεξιώθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας ὅσον καὶ τὴν Βέρροϊαν, ἔνθα ἐξεναγήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὸν ἀπουσιάζοντα Σεβ. Μητροπολίτην Βερροίας κ. Παῦλον. Εἰς τὸ ἐν Βερροίᾳ Βῆμα τοῦ Ἁπ. Παύλου προσηυχήθησαν καὶ ἀνέγνωσαν τὴν σχετικὴν περικοπὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἥτις ἐξιστορεῖ τὴν εἰς Βέρροϊαν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἁπ. Παύλου. Ἀνάλογόν τι ἐγένετο εἰς πάσας τὰς ἐν Ἑλλάδι τοποθεσίας, αἵτινες φέρουν τὰ ἕγηνα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

Λίαν θερμῆ ὑπῆρξεν ἡ ὑποδοχὴ, τῆς ὁποίας ἔτυχον ὁ Καρδινάλιος κ. König καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ PRO ORIENTE εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὸ ὁποῖον μετέβησαν τὴν 14ην Μαΐου. Ἐν Καρυαῖς ἐξενάγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἱ. Κοινότητα καὶ εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τοῦ Πρωτάτου ὁ τότε Πρωτεπιστάτης Ἱερομόναχος Χρυσόστομος Χιλιανδαρινός, ἀφοῦ ἀπηύθυνεν εἰς αὐτοὺς θερμὸν χαιρετισμὸν.

Οἱ ἐπισκέπται ἐπὶ δύο ἡμέρας ἔτυχον ἐγκαρδίου φιλοξενίας εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Σίμωνος Πέτρας, ἔνθα παρέστησαν εἰς πάσας τὰς ἱεράς Ἀκολουθίας τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Ἐπεσκέφθησαν ἐπίσης τὰς Ἱ. Μονὰς Διονυσίου καὶ Ξενοφώντος, ἐν ταῖς ὁποῖαις ἐξεναγήθησαν ὑπὸ τοῦ Καθηγουμένου τῆς δευτέρας Ἀρχιμ. Ἀλεξίου καὶ ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου Ἱερομονάχου τῆς πρώτης Θεοκλήτου Διονυσιάτου, ὅστις εἶναι λίαν γνωστός ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ κόσμῳ διὰ τὸ συγγραφικὸν του ἔργον καὶ ὅστις νῦν τυγχάνει Πρωτεπιστάτης τῆς Ἱ. Κοινότητος. Ὁ πατὴρ Θεόκλητος προσέφερεν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας μερικὰ ἐκ τῶν ἔργων του.

Οὗτοι μετὰ τὴν ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἀναχώρησιν των πολλάκις ἐξέφρασαν τὴν χαρὰν καὶ τὸν θαυμασμὸν των διὰ τὴν πνευματικότητα τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁθῶ καὶ διὰ τὴν ἐλπιδοφόρον ἐπ' ἀνδρωσιν τῶν Ἱ. Μονῶν τῆς ὑπὸ νέων καὶ δὴ πεπαιδευμένων μοναχῶν.

Τὴν 16ην Μαΐου ὁ Καρδινάλιος καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν Ἀντιπροσωπεῖα ἔφθασαν εἰς Ἀθήνας. Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης

Κίτρους κ. Βαρνάβας ὡς Πρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Ἀθήναις Ρωμαιοκαθολικῶν κ. Νικόλαος Φώσκολος καὶ ὁ ἐξοχώτατος πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἐν Ἀθήναις Δρ. Amry. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ διακεκριμένοι ξένοι ἐπεσκέφθησαν τὸν Ἱ. Ναὸν τῆς Καπνικαρέας καὶ τὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸν Ναὸν.

Τὴν ἐπομένην ἡ Ἀντιπροσωπεῖα ἐγένετο μετ' ἐγκαρδιότητος δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Ὁ Καρδινάλιος κ. König, εἰς τὴν προσφώνησίν του, ἐτόνισεν ὅτι αἱ ἔναντι τῆς Ὀρθοδοξίας οἰκουμενικαὶ προθέσεις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας διέπονται ὑπὸ εἰλικρινείας. Χαρακτηριστικῶς προσέθεσε τὰ ἑξῆς: «Ὅλοι μας ὑπῆρξαμεν ἔνοχοι ἀπιστίας ἔναντι τῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωσεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴν προσευχὴν Του». Μεταξὺ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Καρδινάλιου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Βιέννης ἀντηλλάγησαν δῶρα. Οὕτως ὁ μὲν Καρδινάλιος προσέφερεν εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ ἅγιον Ποτήριον, οὗτος δὲ ἐχάρισεν εἰς ἐκεῖνον εὐαγγέλιον διακεκοσμημένον μὲ σμάλτον. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Προκαθημένος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Προκαθημένος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Αὐστρίας ἔσχον κατ' ἰδίαν μακρὰν συνομιλίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δεύτερος ἐνημερώθη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐπὶ τῶν διαταρασσόντων τὰς ἐν Ἑλλάδι σχέσεις Ὀρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν ζητημάτων, οἷα εἶναι τὰ ζητήματα τῆς Οὐνίας καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Οὐνίτου Ἀρχιεπισκόπου, τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Βατικανοῦ, τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Ρωμαιοκαθολικὴν Ἀρχιεπισκοπὴν κ.τ.τ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Καρδινάλιος κ. König ἔδωκε διάλεξιν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὸν ὁμιλητὴν παρουσίασεν εἰς τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον τῶν Καθηγητῶν, τοῦ λοιποῦ Ἐπιστημονικοῦ Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ καὶ τῶν φοιτητῶν ὁ Κοσμητὴρ τῆς Σχολῆς Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, ὅστις ἐξῆρε τὴν προσωπικότητα τοῦ Καρδινάλιου κ. König ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτου, ὡς θρησκευτολόγου ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου καὶ θεολόγου συγγραφέως καὶ ὡς πρωτεργάτου τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως.

Τὸ θέμα τῆς διαλέξεως ἦτο «Ὁ διάλογος τῶν Χριστιανῶν μὲ τὸν σημερινὸν κόσμον».

Ἡ βαθυστόχαστος ὁμιλία, ἀναφερθεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ὑφὴν καὶ τὰ «μοτίβα» τῶν διαλόγων τῶν Χριστιανῶν μὲ τὸν σημερινὸν κόσμον, ἀνεφέρθη ἐν συνεχείᾳ κατὰ εὐστοχώτατον καὶ ὅλως ἐπίκαιρον τρόπον ἀφ' ἐνὸς εἰς τὸν διαχριστιανικὸν οἰκουμενικὸν διάλογον, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν στάσιν τῶν Χριστιανῶν ἔναντι τῆς ἐπιστήμης, τρίτον εἰς τὸ φλέγον ζήτημα τῆς εἰρήνης καὶ τέλους εἰς τὸν διάλογον Χρι-

στικῶν καὶ Μαρξιστῶν. Ἡ διάλεξις τοῦ Καρδινάλιου ἀπέδειξε γνώσιν τῶν ζητημάτων καὶ τῆς προβληματολογίας των, εὐρύτητα ὀριζόντων, ὑγιὲς προοδευτικὸν πνεῦμα καὶ συγχρόνως ἐμμονὴν καὶ προσήλωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν.

Περαιῶν ὁ Καρδινάλιος τὴν ὁμιλίαν του, ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐπισήμως συσταθὲν Ἴδρυμα PRO ORIENTE, ὅπερ πρὸ πάντων προάγει τὸν μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν διάλογον, καὶ ὑπέμνησε τὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διὰ τὰ καταλήξει ἐκφράζων τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Θεοφ. Κοσμήτορα αὐτῆς. Συγκεκριμένως τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας τοῦ Καρδινάλιου, ἥτις κατεχειροκροτήθη ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν, ἦτο ὡς ἐξῆς:

«Μὲ μεγάλην χαρὰν ἐνθυμοῦμαι τὰς πολλὰς ἐπισκέψεις καὶ ἐπαφάς, τὰς ὁποίας τὸ Ἴδρυμα PRO ORIENTE ἐπραγματοποίησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μετὰ Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς ταύτης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἐνθυμίζω τὴν συμμετοχὴν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Νικολάου Νησιώτου εἰς τὴν τελετὴν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἰδρύματος PRO ORIENTE καὶ ἓνα ἐπιστημονικὸν διάλογον μετὰ τὸ ἐν Βιέννῃ Οἰκουμενικὸν Συμπόσιον τοῦ ἔτους 1965.

Ἐνθυμοῦμαι τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, ὅστις ὁμίλησε μὲ θέμα «Ἡ ἀγίασις καὶ τελείωσις τοῦ κόσμου» («Die Heiligung und Vollenendung der Welt») κατὰ τὸ Β' Οἰκουμενικὸν Συμπόσιον (Βιέννη, 11-13 Νοεμβρίου 1966), ὅπερ εἶχεν ὡς γενικὸν θέμα τὴν ἐξέτασιν τῆς «ἐκκοσμικεύσεως καὶ τοῦ σεκουλαρισμοῦ» («Säkularisation und Säkularismus»). Ὁ Καθηγητὴς οὗτος ἐτιμήθη πρὸ 15 ἐτῶν μετὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος κ. Μελέτιωνος καὶ Ἀδστροφίας κ. Χρυσόστομον μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Ἰδρύματος PRO ORIENTE. Ἐνθυμοῦμαι τὴν εἰς Βιέννην ἐπίσκεψιν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Σάββα Ἀγουρίδου, ὅστις ἔχει τιμηθῆ ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος.

Ἐνθυμοῦμαι τὴν συμμετοχὴν τῶν Καθηγητῶν Ἐδαγγέλου Θεοδώρου καὶ Βλασίου Φειδᾶ εἰς τὸν πρῶτον, ἂν καὶ ἀνεπίσημον ἐκκλησιολογικὸν διάλογον, ὅστις τὸ 1974 ὁργανώθη ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοινωνία» μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων, ὡς καὶ τὴν ἐπαφὴν τοῦ Καθηγητοῦ Γεωργίου Γαλιτῆ μετὰ τοῦ PRO ORIENTE.

Τὸ κορόμφωμα τῶν μέχρι σήμερον ἐπαφῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ τοῦ τέως Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τέως Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἐδαγγέλου Θεοδώρου εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Συνέδριον, ὅπερ τὴν 25ην καὶ 26ην Ἰανουαρίου εἶχε διοργανωθῆ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Γκράτς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δεκάτης ἐπετείου τῆς ἀρ-

σεως τῶν ἀναθεμάτων «ἐκ τῆς μνήμης καὶ ἐκ τοῦ μέσου τῆς Ἐκκλησίας» διὰ τῆς παπικῆς βούλας *Ambulate in dilectione* τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ βου καὶ διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου καὶ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ Καθηγητὴς Ἐδαγγ. Θεοδώρου εἶχεν ὁμιλήσει ἐκεῖ μετὰ τὸ τότε Καθηγητοῦ τῆς ἐν *Regensburg* Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ σημερινῷ Προέδρῳ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Βατικανοῦ διὰ θέματα πίστεως Καρδινάλιου *J. Ratzinger* μὲ θέμα «Προοπτικαὶ διὰ τὸ μέλλον τοῦ Οἰκουμενισμοῦ». Εἰς τὴν ὁμιλίαν των αὐτῶν οἱ δύο ἰθύνοντες θεολόγοι τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἶχον ἐκθέσει ποίας μελλοντικὰς προοπτικὰς καὶ ποίους ἀπωτέρους σκοποὺς ἔβλεπον διὰ τὰς οἰκουμενικὰς κινήσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὸ Ἴδρυμα PRO ORIENTE ἔχομεν τεκμηριώσει καὶ ἐκδώσει ὅλα τὰ ἀποτελέσματα-πορίσματα, τὰς ὁμιλίας καὶ τὰ πρωτόκολλα τῶν σημαντικῶν αὐτῶν οἰκουμενικῶν γεγονότων.

Τέλος αἰσθάνομαι ὑποχρεωμένος τόσον ἐναντι τοῦ νῦν Κοσμήτορος, Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Καθηγητοῦ κ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, — ὅστις εἶναι θρησκευολόγος συνάδελφός μου, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἐδίδασκον ἐν *Salzburg* εἰς τὸν αὐτὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης —, ὅσον καὶ ἐναντι τοῦ Καθηγητικοῦ Συλλόγου τῆς Σχολῆς διὰ τὴν πρόσκλησιν τὰ ὁμίλῃσω σήμερον εἰς ἓνα τόπον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιστημονικαὶ ρίζαι φθάνουν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων μεγάλων φιλοσόφων τῆς Ἑδρώπης.»

Μετὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Καρδινάλιου, οἱ Καθηγηταὶ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Διδακτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς ἐδεξιώθησαν αὐτὸν καὶ τὰ μέλη τῆς Συνοδείας του.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ Ἀυστριακοὶ ἐπισκέπται ἐν τῷ ξενοδοχείῳ *Astor* παρέθεσαν γεῦμα εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κίτρους κ. Βαρνάβαν, εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Περιστερίου κ. Χρυσόστομον, εἰς τὸν Γραμματέα καὶ Ὑπογραμματέα τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων Πανος. Ἀρχιμ. κ. Δαμασκηνὸν Βράκαν καὶ Αἰδ. Πρωτοπρ. κ. Στέφανον Ἀβραμίδην, εἰς τὸν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Θεοφ. Ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιον καὶ εἰς τὸν Διευθυντὴν τῶν περιοδικῶν «Ἐκκλησία» καὶ «Θεολογία» Καθηγητὴν κ. Ἐδαγγ. Θεοδώρου.

Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν ἐν Ψυχικῷ οἰκίαν αὐτοῦ ὠργάνωσε πρὸς τιμὴν τοῦ Καρδινάλιου καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀντιπροσωπείας δεξιῶσιν, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν Ἀρχιερεῖς, Κληρικοί, Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, ἐκπρόσωποι Πρεσβειῶν, ὁ Πρόεδρος κ. Παναγιώτης Κανελλόπουλος κ.ἄ.

Τὴν 18ην Μαΐου οἱ ἐξ Αὐστρίας ξένοι ἐπεσκέφθησαν τὸν Ἱερατικὸν Πάγον καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ βωμοῦ τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ὡς καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος παρέθεσε πρὸς αὐτοὺς δείπνον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς λαμπρῶς ὀργανωμένης «Στέγης γερόντων», ἣτις εἶναι συντηρημένη μετὰ τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ταξιαρχῶν (Μάσχα). Κατὰ τὸ δείπνον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης κ. Κωνσταντῖνος Καλλίνικος, ὡς καὶ ὁ Καθηγητὴς κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου μετὰ τῆς συζύγου του, ἀντηλλάγησαν θερμότητα προσφωνήσεις μετὰ τοῦ Καρδινάλιου καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου, αἵτινες ἐδημιούργησαν ἀτμόσφαιραν ἐγκαρδιότητος καὶ ἀγάπης.

Τὴν 19ην Μαΐου οἱ διακεκριμένοι ἐπισκέπται ἐξεναγῆθησαν εἰς τὰς ἀρχαιότητας τῆς Ἐλευσίνας. Ἐν συνεχείᾳ κατόπιν σχετικῆς προσκλήσεως γενομένης ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαίου, ἐπεσκέφθησαν τὴν λαμπρῶς ὀργανωμένην Ἱερὰν Μονὴν Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Μακρυνοῦ Μεγάρων, ἔνθα ὁ Σεβασμιώτατος παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς γεῦμα.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὗτοι μετέβησαν εἰς Κόρινθον, ἔνθα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου, Σικυῶνος, Ζεμενοῦ, Ταρσοῦ καὶ Πολυφύγγου κ. Παντελεήμων ἐδεξιώθη αὐτοὺς ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἴδιος ἐξενάγησεν αὐτοὺς εἰς τοὺς χώρους τῆς Ἀρχαίας Κορίνθου, εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν ἀτμοσφαιρᾷ ἐγκαρδιότητος καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἐν τῷ Καθεδρικῷ τούτῳ Ναῷ ἀντηλλάγησαν καὶ θερμαὶ προσφωνήσεις.

Τὴν Κυριακὴν 20ὴν Μαΐου ὁ Καρδινάλιος ἐτέλεσε πανηγυρικὴν Θ. Λειτουργίαν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ρωμαιοκαθολικὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Ἀθήναις Ρωμαιοκαθολικῶν κ. Νικόλαος ἐδεξιώθη τοὺς ἐξ Αὐστρίας ἐπισκέπτας ἐν τῷ παρακειμένῳ κτιρίῳ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Μετὰ τὴν δεξιῶσιν ταύτην ὁ Καρδινάλιος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν καὶ μετ' ἄλλων ρωμαιοκαθολικῶν προσωπικοτήτων, εὐρισκομένων ἐν Ἀθήναις.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βιέννης καὶ ἡ Συνοδεία αὐτοῦ, προπεμφθέντες εἰς τὸ ἀεροδρόμιον Ἑλληνικῶν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Χρυσόστομου καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰδ. Πρωτοπρ. κ. Στεφάνου Ἀβραμίδου, ἀνεχώρησαν ἀεροπορικῶς διὰ Χανιά Κρήτης καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Γωνιά, ἔνθα ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν ἁγίου Ὀρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης, γινόμενοι μετὰ πολλῆς ἀγάπης δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισιάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναίου καὶ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀκαδημίας Δρος Ἀλεξάνδρου Παπαδερῶ.

Τὴν 21ην Μαΐου, ἑορτὴν τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης παρηκολούθησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισιάμου καὶ Σελίνου τελεσθεῖσαν Θ. Λειτουργίαν εἰς μίαν τῶν κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας του καὶ παρεκάθησαν εἰς γεῦμα παρατεθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει.

Τὴν ἐσπέραν ἐν τῇ ἁγίου Ὀρθόδοξῳ Ἀκαδημίᾳ οἱ ξένοι ἀντήλλαξαν μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς ἀπόψεις. Ἐν συνεχείᾳ παρετέθη εἰς αὐτοὺς ἐπίσημον δείπνον, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν καὶ δεκάδες ἐπιστημόνων τῆς Κρήτης, οἵτινες ἔχουν συμπληρώσει τὰς σπουδὰς τῶν ἐν Αὐστρίᾳ. Αἱ προσφωνήσεις ὑπῆρξαν λίαν ἐγκάρδιοι.

Τὴν 22αν Μαΐου οἱ Αὐστριακοὶ ἐπισκέπται μετέβησαν εἰς Χανιά, ἔνθα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Εἰρηναῖος παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς ἐπίσημον πρόγευμα ἐν Ἱ. Μονῇ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντηλλάγησαν θερμότητα προσφωνήσεις.

Μὲ τὴν αὐτὴν θερμότητα ἐχαιρετίσθησαν οἱ ξένοι ἐν συνεχείᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Τίτου ἐνώπιον τῶν μετεχόντων Ἱερατικοῦ Συνεδρίου κληρικῶν τῆς ἐπαρχίας του. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβασμιώτατος ἐδεξιώθη ἐγκαρδιῶς αὐτοὺς εἰς τὴν κατοικίαν του.

Ἐκ Ρεθύμνης ὁ Καρδινάλιος κ. König καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν Ἀντιπροσωπεία μετέβησαν εἰς Ἡράκλειον. Ἀφοῦ ἐπεσκέφθησαν τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κνωσσοῦ, παρεκάθησαν εἰς ἐπίσημον δείπνον, παρατεθὲν εἰς αὐτοὺς ἐν ἀτμοσφαιρᾷ ἀγάπης ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Τιμοθέου. Κατὰ τὸ δείπνον τοῦτο ἀντηλλάγησαν θερμαὶ προσφωνήσεις καὶ ἀναμνηστικὰ δῶρα.

Τὴν 23ην Μαΐου οἱ ἐξ Αὐστρίας διακεκριμένοι ξένοι, ἀφοῦ ἐπεσκέφθησαν τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἡρακλείου, ἐπέστρεψαν ἐκ Κρήτης ἀεροπορικῶς εἰς Βιέννην, σταθμεύσαντες ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἔνθα προσέπεμψαν αὐτοὺς ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Ἀθήναις Ρωμαιοκαθολικῶν κ. Νικόλαος, ρωμαιοκαθολικοὶ κληρικοί, ἐκπρόσωποι τῆς ἐν Ἀθήναις Αὐστριακῆς Πρεσβείας, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Περιοδικοῦ ἁγίου Ἐκκλησίας Καθηγητῆς κ. Εὐάγγ. Θεοδώρου κ.ἄ.

Οὕτως ἐληξεν ἡ προσκυνηματικὴ εἰς τὰ ἔχνη τοῦ ἁγίου Παύλου ἐπίσκεψις τοῦ Καρδινάλιου κ. König καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἀντιπροσωπείας εἰς Ἑλλάδα. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπισκέψεως συνεβάλοντο τόσον ἡ λαμπρὰ ὀργάνωσις τῆς ὑπὸ τῶν κ. κ. Theodor Piffel-Percevic καὶ Alfred Stirnemann, ὅσον καὶ ἡ μετὰ τῶν ξένων συνεχὴς παρουσία τοῦ σερνοῦ καὶ ἐξαιρέτου Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας Πανος. Ἀρχιμ. κ. Μιχαὴλ Σταῖκου, ὅστις κατὰ τρόπον ἀψογον διηκούλυε τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπικοινωνίαν καὶ συνεννόησιν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ὁ Καρδινάλιος κ. König ἐδήλωσεν, ὅτι τὸ ταξιδίον του εἰς Ἑλλάδα

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

(Στὰ πλαίσια τῆς ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως)*

Πρὶν ἀναφερθοῦμε στὸ Χρονικὸ τῶν ἐργασιῶν τῆς ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς, κρίνομε σκόπιμο νὰ παραθέσωμε μερικὰ ἀπ' τὰ μηνύματα ποὺ ἐστάλησαν ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς πρὸς ὅλα τὰ μέλη τῆς Συνελεύσεως αὐτῆς. Τὰ μηνύματα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀρίστη εἰσαγωγή τόσο στὶς πνευματικὲς προσδοκίες, ποὺ συνδέθησαν μὲ τὴ Συνέλευσι, ὅσο καὶ στὴν ὅλη παρουσίασι τῆς πνευματικῆς τῆς ταυτότητος καὶ ἀτμοσφαιράς.

Χαρακτηριστικὸ ἐν πρώτοις εἶναι τὸ μήνυμα τῆς Α. Θ. Παναγιώτητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Δημητρίου, ποὺ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἀριθμ. Πρωτ. 352

Πρὸς τὸν Ἱερώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου, ὑπέρτιμον καὶ Ἐξαρχον Ὁκε-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 504 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

συνεβάλετο εἰς ἀπάμβλυσιν τῶν ἀνθρώπων δυσχερειῶν), αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν εἰσέτι ἐμπόδια εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς. Τὸ Ἰδρυμα PRO ORIENTE, προσέθεσε, θὰ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ περαιτέρω εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀπάμβλυσιν καὶ ἐξάλειψιν τῶν δυσχερειῶν τούτων.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Καρδινάλιου König καὶ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ PRO ORIENTE εἰς Ἑλλάδα συνετέλεσεν ἐπίσης εἰς τὸ νὰ ὑπομνησθῇ ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε θετικωτάτη προσφορὰ καὶ καρποφορία τοῦ λαμπροῦ τούτου Ἰδρύματος, ὅπερ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1984 θὰ ἐορτάσῃ τὴν συμπλήρωσιν 20 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν 20 τούτων ἐτῶν ἔχει τοῦτο νὰ ἐπιδείξῃ λαμπρὰν δραστηριότητα, ἥτις ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὸν κύριον σκοπὸν αὐτοῦ, ὅστις συμφώνως πρὸς τὸν διέποντα τὸ Ἰδρυμα τοῦτο κανονισμὸν εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγὴ τῶν οἰκουμενικῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ὁρθοδόξων, Προγαλκιδονεῖων καὶ Προεφεσεῖων Ἐκκλησιῶν, ἡ ἐμβάθυνσις τοῦ οἰκουμενικοῦ φρονήματος ἐν Αὐστρία καὶ ἡ ὑποστήριξις τῶν οἰκουμενικῶν δραστηριοτήτων μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ἐπιδιώξις

αἰῶν Ἀτλαντικοῦ τε καὶ Εἰρημικοῦ, κύριον Ἰάκωβον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀγίους Ἀρχιερεῖς, ἀγαπητοὺς ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, τοὺς συμμετέχοντας εἰς τὴν ΚΖ' Κληρικολαϊκῆν Συνέλευσιν εὐλαβεστάτους κληρικοὺς καὶ εὐσεβεστάτους λαϊκοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Κοινοτήτων, τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς νεολαίας, ὡς καὶ πρὸς ἀπαξίαν τὸ ἐν ταῖς Ἀμερικαῖς ἱερατεῖον καὶ πλήρωμα, τέκνα ἡμῶν ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, χάριν καὶ εἰρήνην ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εὐλογίαν ἀπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ἡ εἶδησις τῆς συγκλήσεως διὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ προσεχοῦς Ἰουλίου, ἐν Νέα Ὑόρκη, τῆς ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου ἐγένετο ἡμῖν πρόξενος χαρᾶς καὶ εὐαρεσκείας. Διότι κατὰ ταύτην θὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία ὄχι μόνον νὰ παρουσιασθῇ ἅπασ ἔτι ἀνάγλυφος ἡ ὁργάνωσις καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς μεγάλης ταύτης καὶ προσφιλεστάτης τῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ ἐπαρχίας αὐτοῦ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποφασισθῶν τὰ δέοντα, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἡ μὲν

πάντων τούτων γίνεται αἰδι' οἰκουμενικῶν ἐπαφῶν, ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, δημοσιεύσεων καὶ συνεδρίων, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπιστημόνων, τῆς χορηγήσεως ὑποτροφιῶν, μορφωτικῆς διὰ τὸν λαὸν ἐνεργείας καὶ διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς συνεργασίας μεθ' ὁμοίων Ἰδρυμάτων, ἀκόμη καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως καὶ δι' ἄλλων καταλλήλων μέσων».

Ὡσαύτως πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ εἰς Ἑλλάδα ἔλευσις τοῦ Καρδινάλιου κ. König ἦτο τὸ ἐπιστήγασμα ἄλλων παρομοίων ἐπισκέψεων οἰκουμενικοῦ χαρακτήρος. Οὗτος λ.χ. εἶναι ὁ πρῶτος Καρδινάλιος, ὅστις τῷ 1961 ἐπεσκέφθη τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ὡσαύτως ἔχει ἐπισκεφθῇ τοὺς Πατριάρχας Ρουμανίας καὶ Σερβίας ὡς καὶ ἰσλαμικὰ καὶ προτεσταντικὰ κέντρα.

Ἰδιαίτερος διδακτικὸν καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους εἶναι τὸ σύνθημα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ὄχι ἀπλῶς «διάλογος ἀγάπης», ἀλλὰ «διάλογος ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ» κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀπ. Παύλου «ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ» («Veritatem facientes in caritate») (Ἐφ. 4,15).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

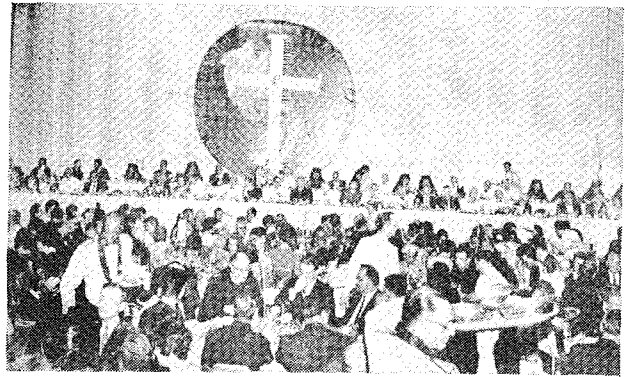
Ἡ ΙΕ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση (1960, BUFFALO, NY) ἦταν ἡ πρώτη, στὴν ὁποία ὁ ἅγιος Ἀμερικῆς παρέστη ὡς Ἀρχιεπίσκοπος.

ὀργάνωσις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καταστῆ κατὰ τὸ ἐνὸν τελειότερα, συμφώνως καὶ πρὸς τὰ νεότερα δεδομένα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις, ἡ δὲ ἀκμὴ, καὶ ὡς ἐκ τῆς τελειότερας ὀργανώσεως, μείζων καὶ ἐμφανεστερα, εἰς οἰκοδομὴν μὲν τοῦ αὐτόθι πιστοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, καύχησιν δ' ἐν Κυρίῳ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἐκλογή ὡς κεντρικοῦ θέματος καὶ οἰονεὶ κατευθυντηρίου γραμμῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως ἐσχατολογικοῦ ἀγιογραφικοῦ χωρίου εἶναι ἀξία ὑπογραμμίσεως καὶ ἐξάρσεως.

«Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρον 3,13), εἶναι τὸ σύνθημα ὑμῶν.

Ὅντως, Ἰερώτατε ἀδελφεὲ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ τὸ τέλος τοῦ παρόντος κόσμου καὶ ἡ ἀνακαινίσις αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἐσχατολογικὸν δεῦσημον, πρὸς τὸ ὁποῖον κατατείνει ἡ ἱστορία. Τότε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μεγάλῃ καὶ φοβερᾷ, θὰ ἐπικρατήσουν ἡ πλήρης δικαιοσύνη καὶ ἡ τελεία ἀρετὴ καὶ ἀγιότης, ποὺ εἶναι ἀνέφικτοι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ διὰ γε τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἡμῶν. Καὶ θὰ ἐπιτευχθοῦν τότε, διότι τότε θὰ ἐξολοθρευθῇ πλήρως ὁ διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία ἐκ τοῦ κόσμου καὶ οὕτω θὰ ἀποκατασταθῇ τελείως ἡ

Ἀπὸ τὴν ΙΖ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση (1964, DENVER, CO).

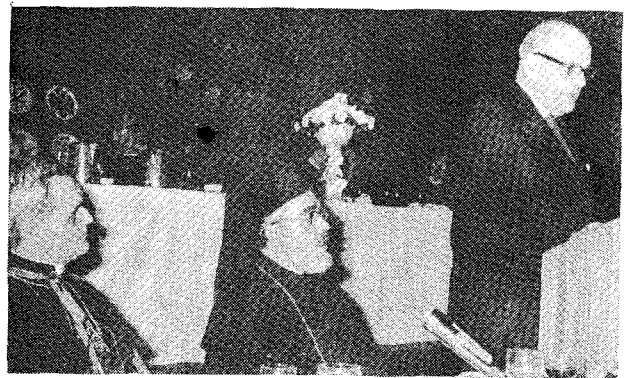
δόξα καὶ ἡ ἀγιότης τοῦ Θεοῦ, «ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν» (Α' Κορ. 15,28).

Ἀλλά, τί λοιπόν; Ἐπειδὴ ἡ τελειότης εἶναι ἀνέφικτος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐπειδὴ οἱ παρόντες οὐρανοὶ καὶ ἡ παρούσα γῆ χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῆς ἁμαρτωλότητος καὶ τῆς παντοίας ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς καταπτώσεως, πρέπει μοιρολατρικῶς νὰ παύσωμεν νὰ ἀγωνιζόμεθα διὰ τὸ καλύτερον καὶ διὰ τὸ τελειότερον; Πολλοὺ γε καὶ δεῖ. Ἡ ζωὴ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν ὡς προσώπων καὶ ὡς Ἐκκλησίας, ὀφείλει νὰ εἶναι εἰς διαρκῆς ἀγῶν, ὅστις θὰ κατατείνῃ πρὸς «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα» (Φιλ. 4,8). Ἐν τῷ ἀγῶνι ἡμῶν τούτῳ, ὅστις δίδει νόημα καὶ περιεχόμενον εἰς τὴν ζωὴν, πᾶσα ἐπιτυχία πρέπει νὰ μᾶς κάμῃ σεμνότερους καὶ ταπεινότερους καὶ πλέον ἐγγνώμονας πρὸς τὸν Θεόν, ἐξ Οὗ «πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον» καὶ πᾶσα, ἀντιθέτως, ἀποτυχία ἡμῶν πρέπει νὰ μᾶς κάμῃ ἀγωνιστικότερους καὶ ἀποφασιστικοὺς νὰ συνεχίσωμεν τὴν πνευματικὴν πάλην μὲ μεγαλυτέραν ἔντασιν.

Τὸν ἀγῶνα τοῦτον τὸν καλὸν (προβλ. Β' Τιμ. 4,7) ἀγωνίζεται ἐπὶ ἐξήκοντα καὶ δύο ἔτη τώρα καὶ ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς ὑπὸ τὴν δεξιὰν οἰα-

Ἀπὸ τὴν ΙΣΤ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση (1962, BOSTON, MA).

Ἀπὸ τὴν ΙΗ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση (1966, MONTREAL, CANADA).

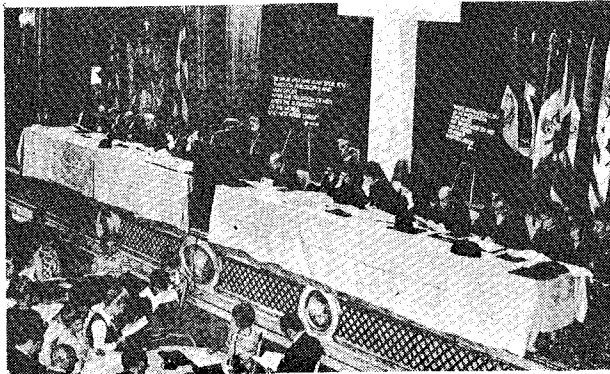

Ἀπό τὴν ΙΘ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1968, ΑΘΗΝΑΙ).

κοστροφίαν πεφωτισμένων Ἱεραρχῶν, ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς αὐτὴν ἀποσταλέντων. Ἀγωνίζεται ὑπὸ τοὺς οὐρανούς τούτους καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, προσδοκῶσα ὅμως καὶ κατατείνουσα πρὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἣν «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται» (Ματθ. 24,35) καὶ τὰ πάντα γενήσονται καινὰ ὑπὸ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ Θρόνου (Ἀποκ. 21,5).

Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, ὅστις εἶναι κοινὸς ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, ἡ ὁμετέρα ἀγαπητὴ Ἱερότης συνεπλήρωσεν ἤδη, τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, εἰκοσιπενταετιᾶν ὄλην ἐπὶ κεφαλῆς τῆς αὐτόθι Ἐπαρχίας τοῦ Θρόνου, συμπληροῖ δ' ὁσονούπω ἡμῖσιν αἰῶνα ἀπ' ἧς ἡμέρας περιεβλήθη τὸ τίμιον ράσον τοῦ ὀρθοδόξου κληρικοῦ, τῶν ἐπιτελείων τούτων δικαίως ἐορταζομένων καὶ ἐν τοῖς πλαισίοις τῆς ἐπὶ θύραις ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως.

Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία καὶ ἡμεῖς προσωπικῶς συγχαίρομεν ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ συγκυρίᾳ, εὐχόμεθα διακαῶς ὑπὲρ εὐδοκίας τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως καὶ ὑπὲρ ἐνισχύσεως καὶ μακροημερεύσεως τῆς ὁμετέρας Ἱερότητος, χαιρετίζομεν ἐγκαρδίως τοὺς περὶ αὐτὴν ἀδελφούς ἀγίους ἀρχιερεῖς, εὐλογοῦμεν τὸν

Ἀπό τὴν Κ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1970, NEW YORK, NY).

Ἀπό τὴν ΚΑ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1972, HOUSTON, TX).

εὐαγγὴ κληρὸν καὶ τὸν περιούσιον λαὸν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τέλος, ἐκφράζομεν τὴν ἣν ἔχομεν πεποίθησιν ὅτι ἐκ τῆς Κληρικολαϊκῆς ταύτης Συνελεύσεως ὑμῶν ἢ πολῦτιμος καὶ τοσοῦτον ἡμῖν ἀγαπητὴ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικής, θὰ ἐξέλθῃ ἰσχυρότερα καὶ ἐνδοξότερα, συνεχίζουσα τὴν δρᾶσιν αὐτῆς διὰ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ὀρθοδοξίας, διὰ τὴν ἐν Χριστῷ καύχησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριαρχείου, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν πνευματικῶν τῆς τέκνων, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς κατὰ Χριστὸν εἰρήνης καὶ τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

«Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί... αὐξάνετε ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος· ἀμήν» (Β' Πέτρου 3,17-18).

αὐτῷ Μαίον Ἄ

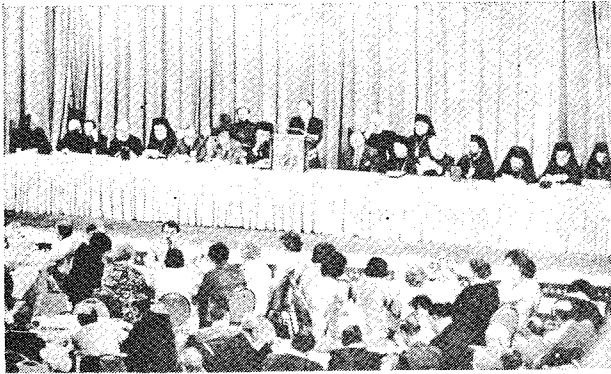
Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ».

Ἐξ ἄλλου ὁ ἴδιος ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰάκωβος εἶχε στείλει στοὺς συνέδρους τὴν ἐξῆς ἐπιστολή:

Ἀπό τὴν ΚΒ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1974, CHICAGO, IL).

Ἀπὸ τὴν ΚΓ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1976, PHILADELPHIA, PA).

Τῆ 12ῃ Ἰουνίου 1984

«Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ».
(Β' Πέτρον 3,13)

Ἀγαπητοὶ μου σύνοδοι,

Ἡ διακήρυξις αὐτὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, διακήρυξις ποὺ τὴν τρέφει ἡ πίστις, ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἀγάπη διαλέχθηκε γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ σὰν ἡ ἐμπύχωσις μας καὶ ἡ καθοδήγησις μας εἰς τὰς συσκέψεις καὶ συζητήσεις μας τῶν ἡμερῶν αὐτῶν.

Ἡ διακήρυξις αὐτὴ ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ τὸ Σεπτὸν Μήνυμα τοῦ Παν. Οἰκουμένικοῦ Πατριάρχου μας κ. κ. Δημητρίου τοῦ Α', τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸ Λεύκωμα, ὁπότε θὰ ἔχετε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸ ἀναγνώσετε καὶ νὰ ἐντροφήσετε εἰς τὸ νόημά του.

Διὰ τὸ συνέδριόν μας ὁ στίχος αὐτὸς ἀπὸ τὴν Β' ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου (κεφ. 3, στ. 13) συστοιχεῖ μὲ τὰς προσδοκίας ὄλων μας γύρω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ τὰς τῆρας τοῦ σημερινοῦ μας κόσμου, καθὼς πορευόμεθα πρὸς τὸν 21ον αἰῶνα.

Ἀπὸ τὴν ΚΔ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1978, DETROIT, MI).

Ἀπὸ τὴν ΚΕ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1980, ATLANTA, GA).

Εὐχόμεθα, ὅπως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ ἀφευδῆς ἐπαληθευθῆ, τῇ συνεργείᾳ ὄλων ἡμῶν, ὅπως αἱ γενεαὶ τοῦ μέλλοντος νὰ δύνανται νὰ ἀναπνεύσουν καὶ νὰ ζήσουν εἰς ἓνα νέον κόσμον κεκαθαρισμένον ἀπὸ κάθε φόβον. Τὸν φόβον («κακῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ»), ποὺ θολώνει τόσο πολὺ τὸν ὁρίζοντα καὶ τὴν σκέψιν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας.

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ὁ Ἀμερικῆς ΙΑΚΩΒΟΣ

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Ronald Reagan ἔστειλε τὸ ἐξῆς μήνυμα:

ΛΕΥΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

WASHINGTON

4 Μαΐου 1984

Ἔχω τὴν εὐχαρίστησι νὰ στείλω τοὺς θερμοὺς χαιρετισμούς μου σ' ὄλους ποὺ θὰ ἔχουν συγκεντρωθῆ γιὰ τὴν ΚΖ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσι τῆς Ἑλληνικῆς

Ἀπὸ τὴν ΚΣΤ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση
(1982, SAN FRANCISCO, CA).

Ἐκκλησίας Ἁγίας Ὁρθόδοξον Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, πὸν συγκαλεῖται ἀνά διετίαν.

Αὐτὸ τὸ γεγονός παρουσιάζει μιὰ ὠραία εὐκαιρία γιὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας σας, κληρικούς καὶ λαϊκούς, νὰ συναντηθοῦν καὶ νὰ διακηρύξουν τὴν πίστι, ἡ ὁποία δυναμώνει τὴ ζωὴ σας. Ἀνταποκρινόμενοι στὴν πνευματικὴ σας ὑποχρέωσι, ἀποδεικνύετε μιὰ αἴσθησι συντροφικότητος, πὸν εἶναι ἀναπόσπαστο ὀργανικὸ τμήμα τῶν πεποιθήσεών σας. Τὸ Συνέδριον αὐτὸ προάγει θερησκευτικὴ κατανόησι καὶ χρησιμεύει ὡς ἐμπνευσις σὲ ἄλλους, πὸν θὰ παρευρίσκωνται.

Ἔχετε τὶς ἀριστες ἐσχές μου γιὰ μιὰ ὅσο τὸ δυνατό πὸ εὐχάριστη καὶ πὸ ἱκανοποιητικὴ σὲ ἀποτελέσματα συγκέντρωσι.

RONALD REAGAN

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἐχαιρέτισε τοὺς συνέδρους μὲ τὸ κατωτέρω μήνυμα :

Μὲ ιδιαίτερη χαρὰ ἀπευθύνω τὸ θερμὸ χαιρετισμὸ τῆς Πατρίδας στὸ 27ο Κληρικολαϊκὸ Συνέδριον τῆς Ἀμερικῆς.

Μεγάλη ἀλλὰ καὶ πολλαπλὴ εἶναι ἡ σημασία τοῦ Συνεδρίου σας.

Ὁ Κληρικολαϊκὸς θεσμὸς ἔχει βαθεῖς τὶς ρίζες του στὸν μακραίωμα ἀγώνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ γιὰ τὴν ἐθνικὴ καὶ θερησκευτικὴ ἐπιβίωσή του. Στὸν ἀγώνα αὐτὸν ταυτίστηκαν πάντα Λαὸς καὶ Κλήρος. Ἡ ταύτιση αὐτὴ ὠδήγησε τὸν ἀγώνα σὲ ἐπιτυχία καὶ σφρηλάτισε τοὺς ἀκατάλυτους δεσμούς πὸν συνδέουν πάντα τὸ ἔθνος μὲ τὴν θερησκεία. Αὐτὴ τὴν μακρὰ καὶ λαμπρὴ παράδοσι συνεχίζει καὶ σήμερον στὴν Ἀμερικὴ ὁ Κληρικολαϊκὸς θεσμὸς. Ἡ ἐλευθερία πὸν παρέχει ἡ δημοκρατία ἐπιτρέπει στὸν θεσμό σας νὰ διευκολύνει καὶ νὰ προωθεῖ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ διπλοῦ στόχου τῆς Ὁμογένειας. Τὴν ἀφοσίωσι στὴν νέα πατρίδα καὶ τὴν διατήρησι τῶν δεσμῶν μὲ τὴν παλιὰ.

Ὅπως παλιὰ, μὲ τὴν σκλαβιά, ἔτσι καὶ σήμερον μὲ τὴν ἐλευθερία, ἡ ἐκκλησία εἶναι τὸ ὄργανον πὸν κρατᾷ ζωντανὸς τοὺς δεσμούς αὐτούς. Γιατὶ Ὁρθόδοξία καὶ Ἑλληνισμὸς ἦταν πάντοτε καὶ εἶναι καὶ σήμερον ἐννοει ἀναπόσπαστα συνδεδεμένες.

Τέλος, αὐτὴ ἡ θεσμοποιημένη συνεργασία Κλήρου καὶ Λαοῦ ἀποτελεῖ πολὺτιμον μέσον γιὰ τὴν ἐδύτερη συνειδητοποίηση καὶ τὴν ἀποτελεσματικότερη ὑποστήριξιν τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων. Προῶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο σᾶς ἐκφράζω τὴν βαθεῖα ἐκτίμησι τῆς Ἑλλάδος.

Πέραν ὅμως ἀπὸ τὴν ἐκτίμησι, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω καὶ γιὰ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν ἀγάπην πὸν αἰσθάνεται γιὰ σᾶς ἡ Πατρίδα. Ὑπερηφάνεια γιὰ μὲ τὶς προόδους καὶ τὰ ἐπιτεύγματά σας τιμᾶτε

Τὸ ἔμβλημα τῆς ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως (1984, NEW YORK, NY).

τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα. Καὶ ἀγάπην γιὰτὶ σᾶς θεωρεῖ πάντα παιδιὰ τῆς.

Μὲ τὶς σκέψεις αὐτές, εὐχομαι ὕγεια, ἐδύτεια καὶ πρόοδο σὲ ἄλλους σας καὶ ἐπιτυχία στὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου σας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Ἐξ ἄλλου ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου ἔστειλε στὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον κ. Ἰάκωβον τὴν ἐξῆς ἐπιστολή.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Ἀθήνα, 11 Μαΐου 1984

Ἀρχιεπίσκοπο

Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς

κ. κ. Ἰάκωβον

Νέα Ὑόρκη

Σεβασμώτατε

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὶς ἀπὸ 18 Ἀπριλίου ἐπιστολές σας μὲ τὶς ὁποῖες μὲ κάνετε κοινωνὸ τῶν δραστηριοτήτων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς σας καθὼς καὶ γιὰ τὴν πρόσκλησή σας νὰ παραστῶ στὶς ἐργασίες τοῦ ΚΖ' Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου σας.

Παρὰ τὴν εὐλοκωτὴ ἐπιθυμία μου νὰ μετᾶσχω στὶς ἐργασίες ἐνὸς μακρόχρονου καὶ καταξιωμένου θεσμοῦ ἀδυνατῶ λόγω συγκεκριμένων καὶ σοβαρῶν

ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΗΡΑΣ, ΑΜΟΡΓΟΥ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ

κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Σεβασμιώτατε Ἐπίσκοπε τῶν ΡΚαθολικῶν Θήρας,

Κύριοι Πρόεδροι τῶν Κοινοτήτων Θήρας καὶ λοιπῶν Νήσων,

Κύριοι Ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν τῆς Νήσου,

Ἀγαπητοὶ μου Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες,

Ἀδελφοὶ μου,

Εὐχαριστίες ἀνήκουν στὸν Δοτῆρα κάθε ἐλέους καὶ κάθε χάριτος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν Κύριό μας, γιατί ἐπέβλεψε στὴν ταπεινότητά μου καὶ με ἀξιώνει σήμερα με μιὰ τέτοια ὕψιστη τιμῆ. Θέλω νὰ πιστεύω πὼς με

τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔρχομαι νὰ ἀναλάβω τὴν ποιμαντορία τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως καὶ τὸ βαρὺ ἔργο τῆς διαποιμάνσεως ψυχῶν. Βέβαια σὲ μιὰ ἐκλογή παίζει μεγάλο ρόλο καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας. Ὁμως, ἐλπίζω, πὼς Ἐκεῖνος, ὁ Χριστός, εἶπε τὸν τελικὸ λόγο στὴν προσωπικὴ μου ζωὴ. Γιατί ὁ Θεὸς ἐργάζεται πάντα μέσα στὴν ἱστορία διὰ μέσου τῆς ἀνθρώπινης ἀτέλειας καὶ διὰ μέσου τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων. Ἡ ἱερὰ Παράδοση τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας μας εἶχε αὐτὴ τὴν ἐμπειρία καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅταν ἐπέμενε πὼς ὁ ἐπίσκοπος «οὐκ ἄφ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων κεκτεῖσθε τὴν διακονίαν τὴν εἰς τὸ κοινὸν ἀνήκουσαν οὐδὲ κατὰ κενοδοξίαν»¹. Ἡ Ἐπι-

1. Ἰγνατίου, Πρὸς Φιλαδελφεῖς, 1,1.

Κυβερνητικῶν ὑποχρεώσεων νὰ ἀπουσιάσω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κατὰ τὴν περίοδο αὐτή.

Ἔχω ὁμως τὴ χαρὰ νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι θὰ παραστῆ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδας στὴν Οὐάσιγκτων κ. Γ. Παπούλιας ὁ ὁποῖος καὶ θὰ ἀπευθύνει στοὺς Συνέδρους τὸ ἐσωκλειόμενο μῆνυμά μου, τὸ κείμενο τοῦ ὁποῖου μπορεῖ νὰ περιληφθεῖ καὶ στὸ ἀναμνηστικὸ σας λεύκωμα.

Με τὴν εὐκαιρία αὐτὴ καὶ με τὴ διαβεβαίωση ὅτι ἡ Κυβέρνησή μου ἔχει σὰν πρωταρχικὴ ἐπιδίωξη τὸ οὐσιαστικὸ ἀγκάλιασμα τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς, ἔρχομαι οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου σας νὰ εἶναι ἐπιτυχεῖς, καρποφόρες καὶ δημιουργικές.

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἐπίσης ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου ἔστειλε πρὸς τοὺς Ὀμογενεῖς, πὺ συμμετέσχον στὴν ΚΖ' Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσι τὸ ἐξῆς μῆνυμα:

Αἰσθάνομαι ιδιαίτερη συγκίνηση γιατί μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σας καὶ νὰ μεταφέρω τὸ θερμὸ καὶ ἐγκάρδιο χαιρετισμὸ καὶ τὰ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐμένα προσωπικὰ πρὸς τὸν Ἑλληνισμό τῆς Ἀμερικανικῆς ἡπείρου. Με τὶς ἐπιτυχεῖς προσπάθειές σας ὑπογραμμίζετε, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, τὴν δυναμικὴ καὶ δημιουργικὴ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὶς ἐσχατιές τοῦ πλανήτη μας. Οἱ προβληματισμοὶ καὶ τὰ ἀντικείμενα τοῦ Συνεδρίου σας, μακρόχρονον καὶ καταξιωμένον θεσμοῦ, ἀποτελοῦν μιὰ ἀπλὴ ἀπόδειξη τῶν ἀκαταλῶν δεσμῶν πὺ σᾶς συν-

δέουν τόσο μεταξύ σας, ὅσο καὶ με τὴν Μητέρα Πατρίδα. Εἶναι ἀνάγκη σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε φορά, νὰ ἐκδηλώσουμε τὴν ὁμοψυχία μας ἀπαραίτητη ὄχι μόνο γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν δεσμῶν ἀλάμεσα στὴν Μητρόπολη τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὰ ξενιτεμένα παιδιά της, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀδιάκοπη ὑπεράσπιση τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων. Με τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι, οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἀγωνίες σας, ἀγαπητοὶ φίλοι ὁμογενεῖς, συναντοῦνται καὶ ἀνταποκρίνονται στοὺς δικούς μας ἀγῶνες καὶ ἀγωνίες. Ἐπιθυμῶ ἐπίσης νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Κυβέρνησή μου ἔχει σὰν πρωταρχικὴ ἐπιδίωξή της τὸ οὐσιαστικὸ ἀγκάλιασμα τῶν ὁμογενῶν τῆς διασπορᾶς καὶ ὅτι ἀπὸ κοινοῦ θὰ ἀκολουθήσουμε μιὰ σταθερὴ καὶ ἀταλάντευτη πορεία γιὰ μιὰ δίκαιη καὶ εἰρηνικὴ καταξίωση τῶν ἀπαράγραπτων δικαιωμάτων μας. Ἐρχομαι οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου σας νὰ στεφθοῦν ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχία καὶ νὰ ἀποδώσουν τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς.

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἀνάλογα σὲ περιεχόμενο συγχαρητήρια καὶ εὐχετήρια μῆνυματα ἐστάλησαν στὰ μέλη τῆς ΚΖ' Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως ἀπ' τὴν Γενικὴ Κυβερνήτη τοῦ Καναδᾶ κυρία Jeanne Sauvé, ἀπ' τὸν Κυβερνήτη τοῦ Κράτους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης κ. Mario Cuomo, ἀπ' τὸν Κυβερνήτη τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ἰερσέης κ. Thomas Kean, ἀπ' τὸν Κυβερνήτη τῆς Πολιτείας τοῦ Connecticut κ. William A. O'Neill, ἀπ' τὸν Δήμαρχο τῆς πόλεως τῆς Νέας Ὑόρκης κ. Edward Koch.

(Συνεχίζεται)

σκοπική ἐξουσία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ ἱκανοποίηση κάποιας ἀνθρώπινης κενοδοξίας καὶ φιλοδοξίας, ἀλλὰ λειτουργική διακονία πού ἀνήκει στὸν λαὸ καὶ ὑπάρχει γιὰ χάρη τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτό, ἀγαπητοί μου, ἀνέρχομαι τὴν κλίμακα αὐτὴ τῆς ἀρχιερωσύνης «μετὰ φόβου καὶ τρόμου» καὶ μὲ θαθεῖα συναίσθηση τῶν ἀτελειῶν μου, μὰ καὶ τῶν ὑποχρεώσεών μου. Ἡ ἐπὶ τριάκοντα καὶ τέσσερα χρόνια ἐμπειρία μου μέσα στὴ διακονία τῆς ἱερωσύνης δὲν μὲ λεύκανε μόνο σωματικά, ἀλλὰ καὶ μὲ βοηθαίει σήμερα ν' ἀντιμετωπίζω τὰ πράγματα μὲ ἡρεμία, μὲ πραότητα, μὲ σύνεση καὶ σοβαρότητα. Ἐρχομαι ὄχι ὡς κάποιος νέος πνευματικὸς ἡγέτης μὲ ἐνθουσιώδη προγράμματα καὶ σχέδια, πού ἐτοιμάζονται στὴν ἀνεση τῆς Ἀθήνας καὶ πού συνήθως μένουν ἀπραγματοποίητα, ἀλλ' ἔρχομαι γιὰ μιὰ κοινὴ πορεία καὶ συμπόρευση, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δυσκόλων καὶ ποικίλων προβλημάτων τῆς ἐλληνικῆς ἐπαρχίας καὶ μάλιστα τῆς νησιωτικῆς ἀπόμακρης περιοχῆς μας. Εἶμαι κι ἐγώ, ὡς Κυκλαδίτης, «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς σας» καὶ «ὄστουν ἐκ τῶν ὀστέων σας».

Γνωρίζω τὰ προβλήματα γιὰτὶ γνωρίζω καὶ κατανοῶ τὸν νησιώτη ἄνθρωπο. Τὰ εἴκοσι περίπου χρόνια ἐξ ἄλλου τῆς διακονίας μου πού τὰ πέρασα μέσα στους ἀνέμους καὶ στὰ κύματα, στὴν ἀλμύρα καὶ στὴν ἄμορφια τῶν νησιῶν μας, μοῦ δίνουν αὐτὴ τὴ δυνατότητα τῆς κατανόησής. Ἐρχομαι, λοιπόν, ἀνοικτὸς γιὰ μιὰ ἀπὸ κοινῶν μελέτη καὶ μεθόδευση τῆς προσπάθειάς μας γιὰ τὸ καλὸ αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἐρχομαι, ναί, νὰ σὰς διδάξω, ἀλλὰ πρῶτα ἔρχομαι νὰ μαθητεύσω κοντὰ σας. «Νῦν ἔρχομαι μαθητῆς εἶναι» ἔλεγε ἓνας ἀπὸ τοὺς πῖο ταπεινοὺς Ἐπισκόπους τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μας, ὅταν προσερχόταν νὰ διδάξει τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας του². Αὐτὸς ὁ συνεπὴς καὶ Πατερικὸς Ἐπίσκοπος, ἀγαπητοί μου, μὰς ἄφησε καὶ μετὰ ἀπὸ σοφία κείμενα γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τὸ ἔργο του καὶ ἀναδείχθηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς πῖο μεγάλους θεωρητικὸς τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία καὶ πού ἐπεσφράγισε μάλιστα τὸ ἔργο του καὶ τὶς ἀντιλήψεις του αὐτὲς μὲ τὴ θυσία καὶ τὸ προσωπικὸ του μαρτύριο. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, ὁ μαθητῆς τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη καὶ ὁ δεῦτερος κατὰ σειράν Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας. Μὲ τὶς ιδέες του μὰς συνδέει ὄχι μόνο μὲ τὴν πρωτοχριστιανικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τοῦ δευτέρου αἰώνα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου μας. Μερικὲς ἀπὸ τὶς ιδέες του πού εἶναι πολὺ ἐπίκαιρες καὶ γιὰ μὰς σήμερα, ἴσως βοηθήσουν ἐμένα καὶ σὰς γιὰ μιὰ ὀριοθέτηση τῆς πορείας μας καὶ τῆς συνεργασίας μας πού ἀρχίζει ἀπὸ σήμερα μετὰ τὸν νέον Ἐπίσκοπο καὶ τοῦ Θηραϊκοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἅγ. Ἰγνάτιος βλέπει τὸν Ἐπίσκοπο νὰ διαπνέεται ἀπὸ τὰ πλέον ἀληθινὰ (δημοκρατικά) αἰσθήματα συναλληλίας καὶ συνεργασίας. Ἡ ὀρθὴ γνώμη

2. Ἰγνατίου, πρὸς Ρωμαίους, 5,3.

τῶν Πρεσβυτέρων καὶ τῶν Διακόνων πρέπει νὰ εἶναι σεβαστὴ σ' αὐτόν. Τὸ «συνοδικὸ» ἦθος καὶ ὁ διάλογος ἀγάπης θὰ εἶναι ἡ βάση γιὰ μιὰ χρηστὴ ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση. Ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτεροι, ἀποτελοῦν, μὰς λέει ὁ Ἅγ. Ἰγνάτιος, τὸ «συνέδριον τοῦ Θεοῦ» καὶ τὸν «σύνδεσμον τῶν Ἀποστόλων». Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι «εἰς τύπον τοῦ Χριστοῦ» καὶ οἱ πρεσβύτεροι «εἰς τύπον τῶν Ἀποστόλων». «Χωρὶς τούτων Ἐκκλησία οὐ καλεῖται»³. Ἡ μονοκρατορικὴ ἀντίληψη εἶναι ξένη πρὸς τὸ «συνοδικὸ» ἦθος τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

Ἄλλ' Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνο τὸ ἱερατεῖο. Ἐκκλησία εἶναι καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ. Τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο βρίσκεται στὴ βάση καὶ ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμεῖς οἱ κληρικοὶ εἴμαστε οἱ ἐντολοδόχοι τοῦ λαοῦ καὶ οἱ ἐκφραστὲς τῆς αὐτοσυνειδησίας του.

Ἡ ὑπεύθυνη συμμετοχὴ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, εὐελπιστοῦμε, ὅτι θὰ φέρει στὸ μέλλον μιὰ ἐπιθυμητὴ ἰσορροπία, ἀνύψωση ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ τῆς τιμῆς καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἱερατείου στὶς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη σεβασμὸ τοῦ λαοῦ καὶ σοβαρὴ ἀντιμετώπιση τῆς καθημερινῆς ἀγωνίας του, τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων του καὶ τῶν πνευματικῶν ἀνησυχιῶν του. Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος θὰ εἰπεῖ στὸ σημεῖο αὐτὸ μὲ ἔμφραση: «μηδεὶς χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου τι πράσσει τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν» καὶ «ὅπου ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω ὡσπερ ὅπου ἂν ἦ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία»⁴. Γιὰ νὰ συμβεῖ ὅμως αὐτὸ σημαίνει πρῶτιστα ὀργανικὴ καὶ οὐσιαστικὴ σύνδεση Ἐπισκόπου καὶ λαοῦ. Σημαίνει πᾶνω ἀπ' ὅλα ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος θὰ ἔχει συνειδηση τῶν πατρικῶν του εὐθυνῶν γιὰ νὰ ἔχουν μετὰ τὰ τέκνα τὴν συναίσθηση τῆς νικῆς τους σχέσεως καὶ νὰ ἀσπάζονται τὴν πατρικὴ γνώμη στὰ οὐσιώδη θέματα καὶ προβλήματα τῆς ζωῆς τους⁵.

Καὶ αὐτὴ ἡ σύνδεση καὶ σχέση ἐχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὰ πνευματικὰ θέματα. Ἡ ὑπόθεση τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ δὲν ἐπαφίεται στους φιλότιμους αὐτοσχεδιασμοὺς καὶ στὶς ἀτομικὲς προσπάθειες τοῦ καθενός. Εἶναι ὑπόθεση τῶν λειτουργιῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ὑπόθεση τῆς δικῆς μας θελήσεως καὶ τῆς κοινῆς μας προσπάθειας. Ἐρχόμενος, προσωπικὰ ἐγὼ ἐδῶ στὸν τόπο σας, μὲ ἐντολὴ τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, δὲν ἔρχομαι ἀπλὰ καὶ μόνο νὰ προϊσταμαι ἢ νὰ διοικήσω τὴν τοπικὴ αὐτὴ Ἐκκλησία. Ἐρχομαι ὡς λειτουργικὸ ὄργανο τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ συμβάλω στὸ ἔργο τῆς πραγματοποιήσεως καὶ βιώσεως τῆς σωτηρίας.

3. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 3,1.

4. Ἰγνατίου, πρὸς Σμυρν., 8, 1-2.

5. Ἰγνατίου, πρὸς Πολύκαρπον, 5,2, ὅπου τονίζεται ὅτι καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ γάμος καὶ ἡ ἐκλογὴ συζύγου πρέπει νὰ γίνεται «μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου», γιὰ νὰ φανερῶσει τὴν πραγματικὴ οὐσιαστικὴ σχέση τοῦ Ἐπισκόπου μὲ τὴν ζωὴ τοῦ ποιμνίου του.

Κουβαλώ μαζί μου την υπόθεση και την εϊθύνη, μαζί με την δική σας πνευματική καλλιέργεια και σωτηρία, και την υπόθεση τής δικής μου προσωπικής σωτηρίας. Και όσο καλές προθέσεις και προσπάθειες και αν υπάρχουν από μέρους μου, δεν θα πετύχω τίποτε στον πνευματικό αυτό τομέα εάν έσείς δεν τὸ θελήσετε και αν δεν συμβάλλετε κατά ένα ουσιαστικό και υπεύθυνο τρόπο στον κοινό μας αυτόν αγώνα. Αυτό που ήταν σαφές στην αρχαία ἐκκλησιαστική παράδοση, πρέπει να γίνει συνειδητό και σε μᾶς, ὅτι «ἐμοὶ δύσκολόν ἐστιν τοῦ Θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἄνπερ ὑμεῖς μὴ φεισθῆτε μου»⁶. Συνεργασία, λοιπόν, Θεοῦ και ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε τὴν πνευματικὴ μας προκοπὴ και τὴ σωτηρία γιὰτι χωρὶς τὸν Θεὸ «τὸ ἀληθινὸν ζῆν οὐκ ἔχομεν»⁷. Ἀλλὰ και συνεργασία ὄλων μας στὴν προσπάθεια αὐτή. Ἐγὼ μὲν θὰ προσπαθῆσω νὰ «προφυλάσω ὑμᾶς ὄντας μου ἀγαπητοὺς, προορῶν τὰς ἐνέδρας τοῦ διαβόλου» ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος⁸, και ἰδιαίτερα θὰ προσέξω «μὴ βλάβην παραθῶ» σὲ ὄσους ἀπὸ σᾶς βρίσκονται σὲ μιὰ εὐαίσθητη πνευματικὴ κατάσταση, ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν πλευρὰ τὴ δικὴ σας ζητῶ πνεῦμα κατανοήσεως και συνεργασίας.

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ και στὴ διάθεση συνεργασίας θὰ ὑπάρξει συνέπεια ἐκ μέρους μου. Τολμῶ νὰ πῶ κι ἐγὼ μαζί με τὸν Ἅγιο Ἰγνάτιο, ὅτι «εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι εὐσυνειδητὸς εἰμι ἐν ὑμῖν»⁹. Ἐχω δηλαδὴ συνειδηση τοῦ λόγου μου αὐτοῦ πρὸς ἐσᾶς και θὰ προσπαθῆσω νὰ εἶμαι «εὐσυνειδητος» στὴν πράξη μου. Δύναμή μου στὴν προσπάθεια αὐτὴ δεν θὰ εἶναι ἡ «ἐπισκοπικὴ ἐξουσία», ἀλλὰ ἡ «πραότης»¹⁰, ἡ «ἀοργησία» και ἡ «ἐπιείκεια»¹¹, ἀρετὲς πού πρέπει νὰ κοσμοῦν ἕναν Ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας μας. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καλῶ ὄλους σὲ μιὰ ἀπέκδυση τῶν προσωπικῶν προτιμήσεων και ἀδυναμιῶν και σὲ μιὰ υπεύθυνη πράξη θυσίας και αγώνα, γιὰ τὸ καλὸ ὄλων μας και τὴν ἐνότητα τοῦ λαοῦ μας.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴ μου, οἱ πληροφορίες και τὰ μηνύματα πού φτάσανε ἀπὸ ἐδῶ με ἐπιστολές, τηλεγραφήματα και προσωπικὲς ἐπισκέψεις, ἐκφράζοντας τὴν συνειδηση και τὴν ἀγωνία τοῦ εὐρύτερου φάσματος τῆς κοινωνίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἦταν πρὸς τὴν κατεῦθυνση αὐτὴ, τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἐκκλησίας και τῆς διαφυλάξεως τῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ. Ἡ κραυγὴ αὐτὴ εἶναι ἐντολὴ γιὰ μένα και π ρ ο σ ε υ χ ῆ πρὸς τὸν Θεό. Και ἐπειδὴ, ὅπως τονίζει σὲ παρόμοια περιπτώ-

ση και πάλι ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, «κατὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν και κατὰ τὰ σπλάγχνα, ἃ ἔχετε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀπηγγέλει μοι εἰρηνεύειν τὴν Ἐκκλησίαν»¹², θὰ εἶμαι ἐμπνευστὴς, πρωτοπόρος και ἀγωνιστὴς σὲ κάθε εἰρηνευτικὴ προσπάθεια. Κι ἐδῶ χρειάζονται οἱ προσωπικὲς θυσίες. Ἡ Ἐκκλησία δεν εἶναι ὑπόθεση προσωπικῶν ἐκτιμήσεων, οὔτε χῶρος προσωπικῶν βλέψεων και συμφερόντων. Εἶναι πνευματικὸ Ἰδρυμα γιὰ πνευματικὴ προκοπὴ και πρόοδο, γιὰ ἀγιασμὸ και σωτηρία. Ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν ἄλλοι ὀργανισμοὶ και συστήματα πολλὰς φορὲς διχάζουν ἢ διαιροῦν τὸν λαό, ἢ Ἐκκλησία ὅμως εἶναι ἐνοποιὸς δύναμη και πραγματικότητα. Στὴν Ἐκκλησία δεν χωροῦν πολιτικὲς ἀποκλίσεις ἢ κοινωνικὲς διαφοροποιήσεις. Στὴν Ἐκκλησία ἀνήκουν οἱ πάντες, πλούσιοι και φτωχοί, μορφωμένοι και ἀγράμματοι, ἀνθρώποι κάθε πολιτικῆς και πολιτιστικῆς ἀποχρώσεως, καλοῦνται ὄλοι νὰ ἀποβάλλουν τὸν κακὸ και ἁμαρτωλὸ ἑαυτὸ και σὲ μιὰ κοινωνία συναδελφώσεως και ἀδελφοποιήσεως νὰ πορευθοῦμε τὸν δρόμο τοῦ ἀγιασμοῦ.

Ἀγαπητοί μου, ἐσεῖς «τέκνα οὖν φωτὸς και ἀληθείας, φεύγετε τὸν μερισμὸν» και κάθε διασπαστικὴ διάθεση και κίνηση. Και νὰ ξέρετε, ὄσοι παραπαίουν και δεν βοηθοῦν πρὸς τὴν κατεῦθυνση αὐτὴ, πρέπει νὰ γίνει γνωστὸ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὅτι «ἐν τῇ ἐνότητι ὑμῶν οὐκ ἔχουσι τόπον»¹³. Κριτήριο ἐκκλησιολογικὸ αὐτῆς τῆς ἐνότητος εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ Ἐπισκόπου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχαία παράδοση. «Ὅσοι γὰρ Θεοῦ εἰσιν και Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗτοι μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου εἰσιν» και ὄσοι ἀν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, και οὗτοι Θεοῦ ἔσονται» Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε και «μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου, εἰ τις σχίζοντι ἀκολουθεῖ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομεῖ». Αὐτὰ ἐντέλλεται ἡ παράδοση τῆς Κ. Διαθήκης και τῆς Ἐκκλησίας¹⁴. Ἐνότητα, ἐπομένως, σημαίνει ἐνότητα πίστεως και ζωῆς, ἐνότητα ἀγιασμοῦ και μετοχῆς στὸ κοινὸ και ἐνοποιὸ ποτήριο τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας: «Σπουδάσατε οὖν μᾶ εὐχαριστία χρῆσθαι... και ἐν ποτήριον εἰς ἔνωσιν... ἐν θυσιαστήριον, ὡς εἰς Ἐπίσκοπος ἅμα τῷ Πρεσβυτερίῳ και διακόνους τοῖς συνδούλοις μου»¹⁵. Δεν πρόκειται γιὰ μιὰ κοινωνιολογικὴ συγκόλληση, ἀλλὰ γιὰ μιὰ εὐχαριστιακὴ και ἐκκλησιολογικὴ ἐνότητα. Μιὰ ἐνότητα, ὅπως τὴν ὀνομάζουμε στὴ θεολογικὴ γλῶσσα, τριαδολογικὴ, ὅπως ἀκριβῶς ἔχουν κοινωνία και ἐνότητα τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Λοιπὸν «τὴν ἔνωσιν ἀγαπάτε, τοὺς μερισμοὺς φεύγετε» μμηται γίνεσθε Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς και αὐτὸς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ»¹⁶.

6. Ἰγνατίου, πρὸς Ρωμαίους, 1,2.

7. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 9,2.

8. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 8,1.

9. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλιππησίους, 6,3.

10. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 1,2.

11. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 10,1.

12. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 10,1.

13. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 2, 1-2.

14. Α' Κορινθ. 6, 9-10 και Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 3,2.

15. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 4,1.

16. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 7,2.

Κι ἐγὼ μὲν ἔρχομαι μὲ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ. Θὰ προσπαθῶ ὡς Ἐπίσκοπος καὶ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ πραγματικότης ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐκ φύσεως καὶ χαρακτήρα ἀγαπῶ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐνότητα. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζετε κι ἐσεῖς ὅτι ὅπου κεραισμός ἐστὶν καὶ ὀργή, ἐκεῖ «Θεὸς οὐ κατοικεῖ»¹⁷. Καὶ ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι μόνο ὑπόθεση τῶν δικῶν μας καλῶν διαθέσεων. Πρέπει νὰ γίνῃ ὑπόθεση προσευχῆς καὶ ἐντατικῶν ἀγῶνα. Γιατὶ ἡ φυγὴ τοῦ πεπτωκότος καὶ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου εἶναι «διαιρετικὴ», σχισματικὴ καὶ ἐγωϊστικὴ. Ἀκόμη ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς μὲ τὶς ἀτομοκρατικὰς τὸν τάσεις, μᾶς ἔχει συνηθίσει στὴν περιφρόνηση τῆς κοινωνικῆς συνδεῆσεως καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις καλεῖ σὲ μὴ ἐνότητα ὄχι χιμαϊρικὴ καὶ φροῦδα, ἀλλὰ ἐνότητα ἀγωνιστικὴ καὶ βιωματικὴ: «μία προσευχὴ, μία δέησις, εἰς νοῦς, μία ἐλπίς», καὶ πάντα ταῦτα «ἐν ἀγάπῃ»¹⁸. Αὐτὸς ποὺ διαιρεῖ τὸν λαὸ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς προθέσεις του, εἶναι φορέας τοῦ κακοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀντιχριστοῦ, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος.

Βέβαια ἐδῶ πιστεύω πὼς ὑπάρχει ἐνότητα. Οἱ πληροφορίες εἶναι ἴσως ὑπερβολικὰς. Ἄλλ' ἐὰν ὑπάρχει κάποιο πρόβλημα θὰ ἀντιμετωπισθεῖ μὲ καλὴ διάθεση καὶ ἀγάπη. Ὅμως, πρέπει νὰ ξέρον, ἔστω οἱ ὀλίγοι, ἀπὸ ὅπουδήποτε καὶ ἂν προέρχονται αὐτοί, ὅτι εἶναι κρίμα νὰ δίνουν ἀφορμὰς καὶ νὰ δυσφημεῖται ὁ λαὸς στὸ σύνολό του. Ἐπίκαιρη κι ἐδῶ εἶναι ἡ πατρικὴ συμβουλή τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου ποὺ ἐκφράζει καὶ τὰ δικὰ μου αἰσθήματα: «Μηδεὶς ὑμῶν κατὰ τοῦ πλησίον ἐχέτω μὴ ἀφορμὰς δίδετε..., ἵνα μὴ δι' ὀλίγους ἀφρονῶς τὸ ἐν Θεῷ πλήθος βλασφημεῖται»¹⁹. Πρέπει ὅλοι μαζί νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ φτιάξουμε μὴ «ἠγαπημένη» ἀλλὰ συγχρόνως καὶ «πεφωτισμένη» Ἐκκλησία²⁰ μέσα στὶς πνευματικὰς μας ἐπιδιώξεις καὶ μέσα στὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν μας. Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ μεγάλη τιμὴ καὶ ἡ βαθεῖα ἱκανοποίησις καὶ ἐμοῦ τοῦ ἐπισκόπου σας²¹.

Χρησιμοποιοῦ, ἀγαπητοί μου, αὐτὴ τὴν γλῶσσα, γιατί ὁ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶναι διορατικὸς καὶ «προφητικὸς» γιὰ τὸ μέλλον. Καλοῦμαστε νὰ μαθητεύσουμε στὴν ἱστορία καὶ νὰ παρακολουθοῦμε τοὺς καιροὺς ποὺ ἔρχονται. Ὁ Ἅγιος Ἰγνατίος συμβουλεύει τὸν Ἐπίσκοπο: «Πλέον σπουδαῖος γίνου οὐ εἶ. Τοὺς καιροὺς καταμάνθανε. Τὸν ὑπὲρ καιρὸν προσδόκα»²². Καὶ ὁ

«καιρὸς ἀπαιτεῖ σε, ὡς κυβερνῆται ἀνέμους καὶ ὡς χειμαζόμενος λιμένα, εἰς τὸ Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Νῆφε ὡς Θεοῦ ἀθλητῆς»²³. Αὐτὴ ἡ συναίσθησις τῶν εὐθυνῶν μας καὶ ἡ συναίσθησις τῶν καιρῶν ποὺ ἔρχονται θὰ μᾶς διαφυλάξουν ἀπὸ τὶς ὅποιεςδήποτε ψευδαισθήσεις πὼς ὅλα πηγαίνουν καλὰ ἢ ὅτι ὅλα στὸ μέλλον θὰ πᾶνε καλὰ. Αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο ἐμεῖς καλοῦμαστε εἶναι ὁ ἀγῶνας καὶ ὁ τίμιος ἰδρώτας στὸν ἀμπελώννα τοῦ Κυρίου. Ἡ καρποφορία εἶναι ὑπόθεση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐγὼ «ἐμαυτὸν μετρῶ, ἵνα μὴ ἐν καυχῆσει ἀπόλλωμαι»²⁴. Ἡ καύχησις καὶ ὁ ἔπαινος τοῦ ἀποτελέσματος ἀνήκει στὸν Θεὸ καὶ στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ἀπλοὶ καὶ ταπεινοὶ διάκονοι. Ἰδιαιτέρα αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει νὰ τὸ προσέξουμε ἐμεῖς οἱ Κληρικοὶ καὶ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ δὲν εἴμαστε οὔτε ἐπαγγελματίες, οὔτε ὑπάλληλοι κάποιου κοσμικοῦ ἰδρύματος καὶ οργανισμοῦ. Ὡς ὑπηρέτες, ἐπομένως, καὶ διάκονοι τοῦ Θεοῦ, χρειάζεται νὰ ἐργαζόμεστε ταπεινὰ γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ διακονία μας δὲν εἶναι κάποια κοσμικὴ θέση προσπορισμοῦ καὶ ἐκμεταλλεύσεως γιὰ προσωπικὰ ὀφέλη: «οὐ γὰρ βραμμάτων καὶ ποτῶν εἴμεθα διάκονοι, ἀλλ' Ἐκκλησίας Θεοῦ ὑπηρεταί»²⁵.

Χρειάζεται, λοιπόν, «ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ» νὰ φροντίσουμε γιὰ τὴν ἐνότητα, νὰ ἀνεχόμεστε τοὺς πάντες, νὰ βαστάζουμε τὰ βάρη τῶν ἀδυνάτων, νὰ ἀντιμετωπίζουμε τὰ προβλήματα μὲ σύνεση, νὰ γρηγοροῦμε καὶ νὰ προσευχόμεστε, ἔχοντας «ἀκοίμητον» πνεῦμα. Πρέπει δὲ νὰ ξέρον πὼς «ὅπου πλείον κόποι, ἐκεῖ καὶ πολὺ κέρδος»²⁶. Καὶ ἀκόμη εἶναι ἀνάγκη νὰ συνειδητοποιήσουμε πὼς ὁ Ἐπίσκοπος καὶ τὸ σεπτὸ Ἱερατεῖο δὲν ἔχουν μόνο λατρευτικὰ καὶ θρησκευτικὰ καθήκοντα. Στὴ μέρμινά τους εἶναι καὶ τὰ καθημερινὰ προβλήματα καὶ οἱ πρακτικὰς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ. Μαζὶ μὲ τὸ «βαπτίζειν» καὶ «τελεῖν τὰ Μυστήρια», ἀνάγκη εἶναι καὶ «ποιεῖν ἔργα ἀγάπης»²⁷. Θὰ τολμοῦσα νὰ καλέσω ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴ τὸν ἑαυτὸ μου πρώτιστα καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς Ἀδελφοὺς καὶ Πατέρας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας σὲ ἀγωνιστικὴ στράτευση γιὰ τὸ καλὸ τοῦ λαοῦ μας. Ἀδελφοί μου, μὴ διστάζετε, «συγκοπιᾶτε ἀλλήλους, συναθλεῖτε, συντρέχετε, συμπάσχετε... ὡς Θεοῦ οἰκονόμοι καὶ πάρεδροι καὶ ὑπηρεταί», ὅπως χαρακτηριστικὰ τονίζει ὁ Θεοφόρος Ἰγνατίος²⁸. Ἐπιτακτικὰ, λοιπόν, ἀνάγκη νὰ δώσουμε πρῶτοι τὸ παράδειγμα, γιὰ νὰ ὑπάρξει συνέπεια λόγων καὶ πράξεων. Καλοῦμαι ἐγὼ, «ἵνα μὴ μόνον λέγομαι Χριστιανός», ἀλλὰ καὶ νὰ εὐρεθῶ στὴν πράξι καὶ στὴν καθημερινή μου στά-

17. Ἰγνατίου, πρὸς Φιλαδελφεῖς, 8,1.

18. Ἰγνατίου, πρὸς Μαγν., 7,1.

19. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 8,2.

20. Βλέπε ὅλες τὶς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἁγ. Ἰγνατίου, ὅπου προφανῶς τὶς Ἐκκλησίας «ἠγαπημένη» καὶ «πεφωτισμένη».

21. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 12,2.

22. Ἰγνατίου, πρὸς Πολύκαρπον, 3,2.

23. Ἰγνατίου, πρὸς Πολύκαρπον, 2,3.

24. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 4,1.

25. Ἰγνατίου, πρὸς Τραλ., 2,3.

26. Ἰγνατίου, πρὸς Πολύκαρπον, 1, 2-3.

27. Ἰγνατίου, πρὸς Σμυρν., 8,2.

28. Ἰγνατίου, πρὸς Πολύκαρπον, 6, 1-2.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ἡ μετάφραση τῆς σπουδαίας μελέτης τοῦ Vladimir Lossky Ἡ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ἔγινε ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ κείμενο ποὺ εἶναι καταχωρημένο ἀντὶ γιὰ εἰσαγωγὴ στὸ βιβλίο τῶν: Leonid Unspensky-Vladimir Lossky: THE MEANING OF ICONS (Ἡ ἔννοια τῶν Εἰκόνων) ἀπὸ τὴν ἔκδοση: Boston Book of Art Shop Inc., Boston, Massachusetts 1969.

Ξεκίνησα τὴ μετάφραση τμηματικὰ καὶ ἀποσπασματικὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν τακτικῶν ἀκροατῶν μου στὸν «Κύκλο Ἱεραποστολῆς»

τῆς Ἑλληνορθοδόξου Κοινότητος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Jersey City τῆς Νέας Ἱερσέης τῶν Η.Π.Α. κατὰ τὴν περίοδο 1973-1976.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφή μου στὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅταν μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυρίου Παντελεήμονος ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ τὸ Φροντιστήριο Ὁμιλητικῆς γιὰ τοὺς Ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, σκέφθηκα νὰ ὀλοκληρώσω τὴ μετάφραση καὶ νὰ καταστήσω τὴ μελέτη τοῦ Vladimir Lossky προσιτὴ στοὺς «ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς» μου, πιστεύοντας ὅτι μὲ τὸν

ση ἀπέναντι ὄλων σας Χριστιανός²⁹. Ἀλλὰ καὶ σεῖς ὄλοι «πρέπον οὖν ἔστιν, μὴ μόνον καλεῖσθε χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἶναι»³⁰.

Καὶ ἔδαφος πρόσφορο ὑπάρχει σὲ τοῦτο τὸν τόπο. Οἱ πληροφορίες μου εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικῆς. Νέοι ἄνθρωποι καὶ ὁμάδες διψοῦν γιὰ δουλειὰ καὶ πνευματικὴ καθοδήγηση. Θὰ μὲ βροῦν ἀρωγὸ καὶ συμπαράστατη τους σὲ κάθε καλὸ ἔργο. Δὲν θὰ ἀποθαρρύνω καμμιά θετικὴ πρωτοβουλία. Εἶναι ἔτοιμη ἡ Ἐκκλησία νὰ δεχθεῖ ὑπὸ τὶς εὐλογίες της καὶ τὴν σκέπη της κάθε πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ προσπάθεια γιὰ μόρφωση, καλλιέργεια καὶ προκοπὴ τοῦ λαοῦ μας. Ἐνας λαὸς ποὺ διψᾷ καὶ πεινᾷ πνευματικὰ εἶναι ἕνας ζωντανός, ἕνας ἅγιος λαός. Δὲν νομίζω πὼς ἔχουμε δικαίωμα νὰ ἀπογοητεύσουμε αὐτὸν τὸν λαό, τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία.

Γιὰ τοὺς νέους θὰ προσπαθῶ νὰ τοὺς πλησιάσω ὅσο εἶναι δυνατό περισσότερο. Θὰ ἀρχίσω διάλογο μαζί τους. Θὰ καταβάλλω κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ πιστέψουν πὼς ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μητέρα τους καὶ τοὺς βλέπει καὶ τοὺς αἰσθάνεται καὶ τοὺς νοιώθει ὡς παιδιά της. Καὶ ἐνδιαφέρεται γι' αὐτούς. Καὶ γιὰ τὰ προβλήματά τους. Καὶ γιὰ τὶς ἀγωνίες τους. Καὶ γιὰ τοὺς προβληματισμούς τους. Γιὰ τὴν πρόοδό τους, γιὰ τὴν μὲ σωστοὺς τρόπους κατάκτηση τῆς ζωῆς.

Τέλος, γνωρίζω ὅτι στὴν Μητροπολιτικὴ μας περιφέρεια ὑπάρχει μιὰ κοινότητα πιστῶν ἄλλης ἀδελφῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἱστορικὸ δεδομένο. Αὐτὸ δὲν εἶναι πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα βρίσκεται στὴ στάση καὶ στὴν συμπεριφορὰ μεταξὺ μας. Ἡ ἐνότητα τοῦ λαοῦ μας καὶ ἡ πνευματικὴ προκοπὴ ὄλων, ἀπαιτοῦν μιὰ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπιση. Καὶ ὁ ρεαλισμὸς

βρίσκεται στὴν ἔκφραση τῆς ἀγάπης, στὸν διάλογο καὶ στὴν συνεργασία ὄλων μας. Δὲν εἴμαστε ἀνταγωνιστές. Καὶ οὔτε πρέπει νὰ γίνεται ἀντιπαράθεση δυνάμεων. Ἡ προπαγάνδα καὶ ὁ προσηλυτισμὸς ἐκφράζουν πάντοτε πνευματικὴ κενότητα καὶ ἀδυναμία βιώσεως τῆς ἀγάπης. Καλοῦμε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀδελφοὺς σὲ συνεργασία καὶ διάλογο ἀγάπης γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου. Ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴ εὐχαριστῶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἐδῶ παρουσία τους αὐτὴ τὴ στιγμή.

Ὡς Μητροπολίτης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων, ἀφοῦ εὐχαριστήσω ὄλους σας γιὰ τὴν τιμητικὴ παρουσία σας, καλῶ ἰδιαίτερα τὶς Ἀρχὲς τοῦ τόπου καὶ τοὺς ἐκπροσώπους Συλλόγων, Σωματείων καὶ Ὁργανισμῶν σὲ μιὰ γενικὴ πνευματικὴ κινητοποίηση καὶ ἀρμονικὴ συνεργασία, ὥστε ἡ κάθε μας προσπάθεια νὰ ἀποβῆναι καρποφόρα καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ μας, τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς Πατρίδος μας.

Ἡ καρδιά μου εἶναι ἀνοικτὴ. Ἔχει χῶρο, μὲ τὴν χάρη τοῦ Κυρίου, γιὰ ὄλους σας. Σᾶς τὴν προσφέρω. Σᾶς ἀπλώνω τὰ χέρια μου. Δώστε μου καὶ τὰ δικὰ σας. Καὶ μὲ τὰ χέρια ἐνωμένα ἄς προχωρήσουμε. Μὲ ἀγάπη. Μὲ ἐμπιστοσύνη. Εἶμαι βέβαιος, πὼς μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν εὐλογία τῆς Μεγαλόχαρης Μητρός Του καὶ τοῦ Προφήτη Ἡλία, ἡ Ἱ. Μητρόπολή μας, τὸν θρόνο τῆς ὁποίας δόξασαν διαπρεπεῖς Ἱεράρχες, θὰ ἰδεῖ ἁμωφες ἡμέρες. Προσεύχομαι γι' αὐτό. Ἄς τὸ δώσει ὁ Θεός.

Ἀγαπητοί μου, παιδιά μου ἀγαπητά,

«Ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν». Ἀμήν!

(2 Ἰουνίου 1984)

† Ὁ Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

29. Ἱγνατίου, πρὸς Ρωμαίους, 3,2.

30. Ἱγνατίου, πρὸς Μαγν., 4,1.

τρόπο αὐτὸ συμβάλλω στὴ καλλίτερη πληροφόρηση τῆς «διακονίας» μας στὸν ἀμπελώνα τοῦ Κυρίου.

Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ βιβλίου στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα εἶναι:

THE MEANING OF ICONS

By Leonid Unspensky and Vladimir Lossky,
Boston Book of Art Shop Inc.,
Boston, Massachusetts 1969

Translated by

G.E.H. Palmer and E. Kadloubovsky
from the original, and slightly amended,
Russian text of Unspensky and French
Text of Lossky.

Μ. Πρωτ/ρος ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΚΑΡΟΣ

Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος
Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης

Ἡ Παράδοση εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ὅρους ἐκείνους, πού ἐξαιτίας τοῦ πολὺ πλούσιου νοήματός τους κινδυνεύουν νὰ χάσουν πιά τὴ σημασία τους. Κι αὐτὸ συμβαίνει ὄχι μόνο λόγω κάποιας ἐκλαϊκεύσεως πού ὑποτίμησε πάρα πολλές λέξεις τοῦ Θεολογικοῦ λεξιλογίου — «πνευματικότητα», «μυστικισμός», «κοινωνία» — ἀποσπώντας αὐτὲς ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ κείμενο, γιὰ νὰ σχηματιστεῖ ἀπὸ τίς ἴδιες τὸ ὑλικὸ μιᾶς βέβηλης γλῶσσας. Ἐὰν ἡ λέξη «Παράδοση» εἶχε τὴν ἴδια τύχη, αὐτὸ ἦταν τόσο πολὺ εὐκολο πιά, ἀφοῦ στὴν ἴδια τὴ γλῶσσα τῆς Θεολογίας ὁ ὅρος αὐτὸς παραμένει μερικὲς φορές ἀκατανόητος. Πράγματι, γιὰ νὰ μὴ διαστρέψει κανεὶς τὴν ἔννοια τῆς Παραδόσεως ἀφαιρώντας μερικὰ ἀπὸ τὰ νοήματα, πού αὐτὴ δέχθηκε, γιὰ νὰ τὰ διατηρήσει ὅλα, ὑποκύπτει σὲ ὀρισμούς, οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν πάρα πολλὰ πράγματα μαζί, μὲ συνέπεια νὰ μὴ συλλαμβάνει πιά ἐκεῖνο, πού ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῆς «Παραδόσεως».

Ἀπὸ τὴ στιγμή πού θὰ θελήσουμε νὰ ἀκριβολογήσουμε βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη νὰ τεμαχίσουμε ἓνα πάρα πολὺ πλούσιο περιεχόμενο, δημιουργώντας μιὰ ομάδα ἀκρωτηριασμένων ἐνοιῶν, πού τὸ σύνολό τους βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἐκφράζει τὴ ζωντανὴ πραγματικότητα πού ὀνομάζεται Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Μελετώντας τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ P. A. Deneffe «Tradiosberggriff»¹, διερωτώμαστε, ἂν ἡ Παράδοση εἶναι δυνατὸ νὰ ἐκφραστεῖ μὲ ἔννοιες ἢ καλύτερα, ἂν, ὅπως κάθε τι τὸ ὁποῖο εἶναι «ζωή», «ὑπερβαίνει τὴν διάνοιαν» καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ περιγράφεται μᾶλλον παρὰ νὰ προσδιορίζεται. Σὲ μερικὸς θεολόγους τῆς ρομαντικῆς ἐποχῆς, ὅπως ὁ Mohler στὴ Γερμανία ἢ ὁ Khomiakov στὴ Ρωσία

βρίσκονται, ὡς γεγονός, ὥραϊες περιγραφικὲς σελίδες, ὅπου ἡ Παράδοση ἐμφανίζεται ὡς ἓνα καθολικὸ πλήρωμα, χωρὶς νὰ μπορεῖ κάποιος νὰ τὸ διαχωρίσει ἀπὸ τὴν ἐνότητα, τὴν καθολικότητα (τὴν sobornost τοῦ Khomiakov), τὴν ἀποστολικότητα ἢ τὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, πού κατέχει τὴν ἀμεση βεβαιότητα τῆς ἀποκαλυμμένης Ἀλήθειας.

Μπροστὰ στὶς περιγραφὲς αὐτὲς πράγματι πιεστές σὲ γενικὲς γραμμὲς στὴν εἰκόνα τῆς Παραδόσεως, πού συναντᾶμε στοὺς Πατέρες τῶν πρώτων αἰώνων, ἀναγνωρίζουμε καλὰ τὸ χαρακτῆρα τοῦ «πληρώματος», τὸ ὁποῖο ἀνήκει στὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καθόλου δὲ μπορούμε νὰ ἀρνηθοῦμε καὶ τὴν ἀνάγκη διακρίσεως πού ἐπιβάλλεται σὲ κάθε δογματικὴ θεολογία. Τὸ νὰ διακρίνεις δὲ σημαίνει πάντοτε ὅτι διαχωρίζεις, οὔτε κἂν ὅτι ἀντιπαραβάλλεις. Ἀντιθέτοντας τὴν Παράδοση καὶ τὴν Ἁγία Γραφή σὰ δύο πηγὲς τῆς Ἀποκαλύψεως, οἱ συζητητὲς τῆς Ἀντι-Μεταρρυθμίσεως τοποθετήθηκαν ἀμέσως στὸ ἴδιο ἔδαφος μὲ τοὺς ἀντιπάλους τους, τοὺς Προτεστάντες, μὲ τὸ νὰ ἀναγνωρίσουν σιωπηλὰ στὴν Παράδοση μιὰ ἄλλη πραγματικότητα ἀπὸ ἐκείνη τῆς Γραφῆς. Ἀντὶ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ «ὑπόθεσις»² τῶν ἱερῶν βιβλίων, τῶν ὁποίων ἡ στενὴ συσχέτιση ὀφείλεται στὴ ζωντανὴ πνοή, πού διεισδύει σ' αὐτὰ καὶ μεταμορφώνει τὸ γράμμα σὲ μοναδικὸ σῶμα τῆς Ἀλήθειας, ἡ Παράδοση ἐμφανίζόταν, ἀντίθετα, ὡς ἓνα κάτι τὸ ἐπιπρόσθετο, ὡς μιὰ πηγὴ ἐξωτερικὴ σὲ σχέση μὲ τὴ Γραφή. Ἀπὸ τότε τὰ Πατερικὰ κείμενα, πού προσέδιναν χαρακτῆρα «πληρώματος» στὴν Ἁγία Γραφή³ γίνονταν ἀκατανόητα, ἐνῶ ἡ προτεσταντικὴ διδασκαλία περὶ «αὐταρκείας τῆς Γραφῆς» δεχόταν ἓνα ἀρνητικὸ νόημα μὲ τὸν ἀποκλεισμὸ ὅτιδήποτε εἶναι «Παράδοσις». Οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς Παραδόσεως βρέθηκαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀποδείξουν τὴν ἀνάγκη νὰ ἐνωθοῦν δύο παρατιθέμενες πραγματικότητες, ἀπὸ τίς ὁποῖες κάθε μιὰ λαμβανόμενὴ μὴνη τῆς παρέμενε ἀνεπαρκής. Ἀπὸ δῶ προέρχεται μιὰ σειρά λαθεμένων προβλημάτων, ὅπως τὸ πρόβλημα τῆς προτεραιότητος τῆς Γραφῆς ἢ τῆς Παραδόσεως, τῆς ἀντίστοιχης αὐθεντίας τους, τῆς ὀλικῆς ἢ μερικῆς διαφορᾶς τοῦ περιεχομένου τους κ.λπ.... Πῶς νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ ἀνάγκη γνώσεως τῆς Γραφῆς μέσα στὴν Παράδοση, πῶς νὰ βρεθεῖ πάλι ἡ ἐνότητά τους, πού εἶχε παραγνωρισθεῖ μὲ τὸ διαχωρισμὸ τους; Ἄν καὶ τὰ δύο εἶναι «πληρότητα», δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πρόκειται γιὰ δύο «πληρώματα», πού εἶναι ἀντίθετα, ἀλλὰ γιὰ δύο τρόπους ἑνὸς καὶ μοναδικοῦ πληρώματος, τῆς Ἀποκαλύψεως, πού φανερώθηκε στὴν Ἐκκλησία.

2. Ἡ ἔκφραση εἶναι τοῦ Ἁγίου Εἰρηναίου, Adv. Haer. 1,1,15-20.

3. Βλέπε τὸ ἔργο τοῦ π. Louis Bouyer, The Fathers of the Church on Tradition and Scripture, in Easter Churches Quarterly, VII (1947) special number on Tradition and Scripture.

1. Στὴ συλλογὴ Münsterische zur Theologie, vol. 18 (Münster, 1981).

Μιά διάκριση, που χωρίζει ή διαιρεί, ποτέ δέν είναι τέλεια ή ολοκληρωμένη: δέν αφήνει νά κατανοηθεῖ στήν καθαρότητά της ή διαφορά τοῦ ἄγνωστου ὄρου, τόν ὁποῖο ὑποτίθεται πώς παραβάλλει με ἕναν ἄλλο γνωστό. Ὁ διαχωρισμός εἶναι ταυτοχρόνα κάτι περισσότερο καί κάτι λιγότερο ἀπό μιᾶ διάκριση: παραθέτει δύο ἀντικείμενα ἀποχωρισμένα μεταξύ τους, ἀλλά γιά νά τό κατορθώσει πρέπει προηγούμενα νά ἀποδώσει στόν ἕνα τοὺς χαρακτήρες τοῦ ἄλλου. Στήν περίπτωσή μας, αὐτοί που θέλουν νά παραθέσουν τή Γραφή καί τήν Παράδοση σά δύο ἀνεξάρτητες πηγές τῆς Ἀποκαλύψεως θά προσδώσουν ἀναγκαστικά στήν Παράδοση ιδιότητες, που ἀνήκουν στή Γραφή: θά θεωρηθεῖ σάν τό σύνολο «ἄλλων γεγραμμένων» ἢ ἄλλων «ἀγράφων λόγων», ἢ ὅτιδήποτε μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία νά προσθέσει στή Γραφή στό ὀριζόντιο πεδίο τῆς ἱστορίας της. Ἔτσι, θά ἔχουμε ἀπό τό ἕνα μέρος τή Γραφή ἢ τόν κανόνα τῆς Γραφῆς, ἀπό τό ἄλλο τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, που με τή σειρά της θά μπορεῖ κι αὐτή νά διαιρεθεῖ σέ πάρα πολλές ἄνισης ἀξίας πηγές Ἀποκαλύψεως: Πρακτικά Οἰκουμενικῶν ἢ Τοπικῶν Συνόδων, συγγράμματα Πατέρων, θεσμοὶ κανόνων, λειτουργία, εἰκονογραφία, θρησκευτικά ἔθιμα κ.λπ. Ἀλλά τότε, θά μπορούσε κανείς ἀκόμη νά μιᾶ «περὶ Παραδόσεως» ἢ μήπως θά ἦταν ἀκριβέστερο νά ἔλεγε μαζί με τοὺς Θεολόγους τῆς Συνόδου τοῦ Τριδέντου, «καί παραδόσεις»; Αὐτός ὁ πληθυντικός ἐκφράζει καλά ἐκεῖνο που ἐννοεῖται, ὅταν, ἔχοντας διαχωρίσει τή Γραφή καί τήν Παράδοση ἀντί νά τίς διακρίνουμε, προβάλλεται ἡ Παράδοση στίς γραπτές ἢ προφορικές μαρτυρίες, που προσθέτονται στήν Ἁγία Γραφή συνοδεύοντας ἢ ἀκολουθώντας την. Ὅπως ὁ «χρόνος προβαλλόμενος ἐν τῷ διαστήματι» παρουσιάζει ἕνα ἐμπόδιο στήν κατανόηση τῆς Μπερξονιακῆς «διαρκειᾶς», κατὰ τόν ἴδιο τρόπο αὐτή ἢ προβολή τῆς ποιτικῆς ἐννοίας τῆς Παραδόσεως στό ποσοτικό πεδίο τῶν «παραδόσεων» περισσότερο ἀποκρύπτει παρά ἀποκαλύπτει τόν ἰδιαιτέρο χαρακτήρα αὐτῆς, τόν ἐλεύθερο ἀπό κάθε προσδιορισμό περιορίζοντας τήν Παράδοση, ἐνῶ τήν τοποθετεῖ ἱστορικά.

Ἐάν φυλάξουμε τόν ὅρο Παράδοση γιά νά ἐπισημάνουμε ἀποκλειστικά τήν προφορική μεταβίβαση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, θά κάνουμε ἕνα βῆμα μπροστά γιά τήν καθαρότερη ἐννοια τῆς Παραδόσεως. Ὁ διαχωρισμός μεταξύ Παραδόσεως καί Γραφῆς θά ὑπάρχει πάντοτε, ἀλλά ἀντί νά ἀπομονώνονται δύο πηγές τῆς Ἀποκαλύψεως θά παραβάλλονται δύο τρόποι μεταβιβάσεώς της: με ζωντανό κήρυγμα καί γραπτά. Ἐπομένως, θά πρέπει νά κατατάξουμε ἀπό τό ἕνα μέρος τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καί τῶν διαδόχων τους, ὅπως ἐπίσης καί κάθε διδασκαλία γιά τήν πίστη με προφορικό λόγο ἀπό τό ἄλλο μέρος τήν Ἁγία Γραφή καί ὅλες τίς ὑπόλοιπες γραπτές ἐκφράσεις τῆς ἀποκαλυμμένης Ἀληθείας (αὐτές διαφέρουν στό βαθμό αὐθεντικότητάς τους, που ἀναγνωρίζεται ἀπό τήν Ἐκκλησία). Στήν περίπτωση αὐτή θά βεβαιωθεῖ ἡ προτεραιότητα τῆς

Παραδόσεως σχετικά με τή Γραφή, γιάτι ἡ προφορική μεταβίβαση τοῦ Ἀποστολικοῦ κήρυγματος προηγήθηκε ἀπό γραπτὴ παρακαταθήκη του στόν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Θά εἰπωθεῖ μάλιστα ὅτι ἡ Ἐκκλησία μποροῦσε νά ὑπάρχει καί χωρίς τή Γραφή, ἀλλά δέν θά μπορούσε νά ὑπάρξει χωρίς τήν Παράδοση. Αὐτό εἶναι ὀρθό μόνο σέ κάποιο μέτρο: εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατέχει πάντοτε τήν ἀποκαλυμμένη Ἀλήθεια καί τή φανεώνει με τό κήρυγμα, που θά μπορούσε νά παραμείνει πάντοτε προφορικό καί νά μεταδοθεῖ ἀπό στόμα σέ στόμα, χωρίς ποτέ νά προσδιοριστεῖ γραπτά⁴. Ἀφοῦ, ὅμως, βεβαιώνεται ἡ δυνατότητα τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς Γραφῆς καί τῆς Παραδόσεως σημαίνει ὅτι δέν ἔφτασαν ἀκόμα στό σημεῖο νά τίς διακρίνουν ὀλοκληρωτικά: παραμένουν στήν ἐπιφάνεια παραβάλλοντες βιβλία που γράφτηκαν καί ὁμιλίες προφορικές. Καί στίς δύο περιπτώσεις πρόκειται γιά τό λόγο που κηρύχθηκε ἡ «διδαχή τῆς πίστεως» χρησιμεύει ἐδῶ σά κοινὸ θεμέλιο, που κάνει δυνατὴ τήν ἀντίθεση. Ὅμως αὐτό δέν ἀποδίδει στήν Παράδοση κάτι που τήν κάνει νά συγγενεῖ ἀκόμη με τή Γραφή; Ἄραγε, δέν θά ἦταν δυνατό νά προχωρήσουμε περισσότερο στήν ἀναζήτηση τῆς καθαρᾶς ἐννοίας τῆς Παραδόσεως;

Στήν ποικιλία τῶν ἀπόψεων, που συναντᾶμε στοὺς Πατέρες τῶν πρώτων αἰώνων, ἡ Παράδοση παίρνει μερικές φορές τήν ἐννοια διδασκαλίας που φυλάγεται μυστικά, χωρίς νά ἀνακοινώνεται, με σκοπὸ νά ἀποτραπεῖ ἡ βεβήλωση τοῦ μυστηρίου ἀπὸ τοὺς ἀμύητους⁵. Αὐτό ἔχει ἐκφράσει με σαφήνεια ὁ Μ. Βασίλειος στή διάκριση που κάνει ἀνάμεσα στό δόγμα καί τὸ κήρυγμα⁶. Τὸ «δόγμα» ἐδῶ ἔχει μιᾶ ἐννοια ἀντίθετη ἀπ' αὐτή που ἀποδίδουμε σήμερα στόν ὄρο: χωρίς νά εἶναι ἕνας δογματικός ὀρισμός, που διακηρύσσεται μεγαλόφωνα ἀπὸ τήν Ἐκκλησία εἶναι μιᾶ ἀδημοσίευτος καί ἀπόρρητος διδασκαλία, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καί ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδαγμένοι, τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ σώζεσθαι⁷. Ἀντίθετα, τὸ «κήρυγμα» (που σημαίνει «διδαχή» στή γλώσσα τῆς Κ. Διαθήκης) εἶναι πάντοτε μιᾶ ἀνοικτὴ διακήρυξη, εἴτε πρόκειται γιά κάποιο δογματικὸ ὀρισμό⁸, εἴτε ἐπίσημη διάταξη ἐφαρμογῆς κάποιου κανόνα⁹, εἴτε

4. Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος ἀναφέρει αὐτὴ τὴν πιθανότητα: Adv. Haer. III, 4,1.

5. Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας, Στρωμ. 6,61 (Stählin, 462).

6. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, 27: P.G. 32, 188A-193A, and Ed. Sources Chrétiennes, Traité sur le Saint-Esprit.

7. Μεγάλου Βασιλείου, μνημ. ἔργ. P.G. 32, 188C-189A.

8. Μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 51, P.G. 32, 392C, ὅπου ἀποκαλεῖ «ὀμοούσιος» τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας κήρυγμα, τὸ ὁποῖο ἔχει διακηρύξει τὸ δόγμα τῆς σωτηρίας. Πρβλ. καί Ἐπιστ. 125, P.G. 32, 548B.

9. Ὁμιλία περὶ Νηστείας. P.G. 31, 185C.

κάποια κανονική πράξη¹⁰, εἴτε δημόσιες προσευχὲς τῆς Ἐκκλησίας¹¹. Οἱ ἄγραφες καὶ ἀπόρρητες παραδόσεις γιὰ τίς ὁποῖες μιᾶ ὁ Μ. Βασίλειος ἀν καὶ θυμίζουσαν τὴν *doctrina arcana* τῶν γνωστικῶν, πού ἐπικαλοῦνταν ὅμοια κρυμμένη ἀποστολική παράδοση¹², διαφέρουν ὅμως αἰσθητὰ ἀπ' αὐτή. Ἀρχικὰ τὰ παραδείγματα πού δίνει στὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο σημειώσαμε, δείχνουν ὅτι «αἱ μυστηριακαὶ» ἐκφράσεις τοῦ Μ. Βασιλείου δὲν ἀναφέρονται σὲ κάποιο κύκλο μυστικῆς διδασκαλίας γιὰ μερικοὺς τέλειους στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, ἀλλὰ ἀποβλέπουν στὸ σύνολο τῶν πιστῶν πού συμμετέχουν στὴ μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι ἀντιπαραβάλλονται ἐδῶ μὲ τοὺς «ἀμύητους», ἐκείνους πού μέσα ἀπὸ μιὰ προοδευτικὴ κατῆχηση θὰ προετοιμαστοῦν γιὰ τὰ μυστήρια τῆς μυστικῆς. Ἐπειτα, ἡ ἀπόρρητη παράδοση (δόγμα) μπορεῖ νὰ διακηρυχθεῖ δημόσια καὶ νὰ γίνῃ ἐτσι «κήρυγμα», ὅταν μιὰ ἀνάγκη (π.χ. ὁ ἀγὼνας ἐναντίον κάποιας αἵρέσεως) υποχρεώσει τὴν Ἐκκλησίαν νὰ πάρῃ θέση¹³. Ἐπομένως ἀν οἱ παραδόσεις, πού προέρχονται ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, παραμένουν ἄγραφες καὶ περιλαμβάνονται στὰ ἀπόρρητα, ἐὰν οἱ πιστοὶ δὲ γνωρίζουν πάντοτε τὴ μυστηριώδη τους ἔννοια¹⁴, αὐτὸ ὀφείλεται στὴ σοφὴ οἰκονομία τῆς Ἐκκλησίας, πού δὲν παραδίδει τὰ μυστήριά της παρὰ στὸ μέτρο, κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ δημοσίευση γίνεται ἀπαραίτητη. Ἐδῶ βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ ἀπὸ τίς εὐαγγελικὲς φαινομενικὲς ἀντιθέσεις. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος δὲν πρέπει νὰ παραδίνονται τὰ ἅγια «τοῖς κυσί» οὔτε νὰ τοποθετοῦνται τὰ μαργαριτάρια μπροστὰ στοὺς χοίρους (Ματθ. ζ' 6), κι ἀπὸ τὸ ἄλλο (οὐδὲν ἐστὶ κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται) (Ματθ. ι' 26, Λουκ. ιβ' 2). Οἱ «διαφυλαττόμενοι ἐν σιγῇ καὶ ἐν μυστηρίῳ παραδόσεις» τίς ὁποῖες ὁ Μ. Βασίλειος ἀντιθέτει μὲ τὴ διδασκαλία, πού παραδίδεται μεγαλόφωνα, θυμίζουσαν τοὺς λόγους πού εἰπώθησαν «ἐν τῇ σκοτίᾳ», «εἰς τὸ οὖς», «εἰς τὸ ταμεῖον», ἀλλὰ πού θὰ κηρυχθοῦν «ἐν τῷ φωτί», «ἐπὶ τῶν δωματίων» (Ματθ. ι' 27, Λουκ. ιβ' 3).

Δὲν εἶναι πιά ἐδῶ μιὰ ἀντίθεση τῶν ἀγραφῶν πρὸς τὰ ἔγγραφα, προφορικῆς καὶ γραπτῆς διδασκαλίας. Ἡ διάκριση Παραδόσεως καὶ Γραφῆς περνάει ἐδῶ βαθύτερα στὴν καρδιὰ τοῦ θέματος, κατατάσσοντας στὴ μιὰ πλευρὰ ἐκεῖνο πού διατηρεῖ

κρυμμένο καί, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, δὲν πρέπει νὰ βεβαιωθεί γραπτὰ, στὴν ἄλλη πλευρὰ κάθε τι πού ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τοῦ κηρύγματος καὶ πού, ἀφ' ὅτου κηρυχθεῖ δημόσια μπορεῖ στὴ συνέχεια νὰ καταταχθεῖ στὴν πλευρὰ τῶν «Γραφῶν». Μήπως ὁ ἴδιος ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ἔκρινε κατάλληλο νὰ παραδώσει γραπτὰ τὸ μυστικὸ μερικῶν «παραδόσεων» μετατρέποντας αὐτὲς ἐτσι σὲ κήρυγμα;¹⁵ Ἡ νέα αὐτὴ διάκριση, πού τονίζει τὸν ἀπόρρητο χαρακτῆρα τῆς παραδόσεως καὶ ἀντιθέτει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἓνα κρυμμένο βάθος προφορικῶν ἀποστολικῶν διδασκαλιῶν, μὲ ἐκεῖνο πού ἡ Ἐκκλησία προσφέρει στὴ γνώση ὅλων, περιλοῦζει τὸ «κήρυγμα» σὲ ἓνα πέλαγος ἀποστολικῶν παραδόσεων, πού δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ παραμερίσουμε ἢ νὰ ὑποτιμήσουμε χωρὶς νὰ βλάψουμε τὸ Εὐαγγέλιο. Πολὺ περισσότερο, ἀν τὸ κάναμε «θὰ μεταβάλλαμε τὸ κήρυγμα εἰς ἓνα ἀπλοῦν ὄνομα», ἄδειο ἀπὸ περιεχόμενο¹⁶. Τὰ λίγα παραδείγματα τῶν παραδόσεων αὐτῶν, πού σημειώνει ὁ Μ. Βασίλειος, ἀναφέρονται στὴ μυστηριακὴ καὶ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας (σημεῖο τοῦ σταυροῦ τυπικὸ τοῦ βαπτίσματος, εὐχέλαιο, εὐχαριστιακὴ ἐπίκληση, τὸ ἔθιμο στροφῆς ἀνατολικά κατὰ τὴν προσευχή, τὸ νὰ παραμένουμε ὄρθιοι τὴν Κυριακὴ καὶ τὴν περίοδο τῆς Πεντηκοστῆς κ.λπ.). Ἄν αὐτὰ τὰ «ἄγραφα τῶν ἐθῶν», τὰ «ἄγραφα τῆς Ἐκκλησίας μυστηριακῆς», πού εἶναι τόσα πολλὰ στὸν ἀριθμὸ, ὥστε δὲ θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ἀναφέρει σὲ μιὰ ὀλόκληρη μέρα¹⁷, εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ἀλήθειας τῆς Γραφῆς (καὶ γενικὰ τῆς ἀληθινῆς ἔννοιας κάθε κηρύγματος), εἶναι φανερό ὅτι αὐτὲς οἱ κρυμμένες παραδόσεις δείχνουν τὸ μυστηριακὸ χαρακτῆρα τῆς χριστιανικῆς γνώσεως. Πράγματι ἡ Ἀλήθεια πού ἀποκαλύφθηκε δὲν εἶναι γράμμα νεκρὸ, ἀλλὰ ἓνας ζωντανὸς Λόγος: ἐπομένως, δὲν μποροῦμε νὰ συγκατατεθοῦμε σ' αὐτὸν παρὰ μόνον μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, ἀφοῦ μνηθοῦμε μὲ τὰ «μυστηριακὰ»¹⁸ στὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένο ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ φανερωθὲν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ» (Κολοσ. α' 26).

Οἱ σημειούμενες ἀπὸ τὸν Μ. Βασίλειο ἄγραφες παραδόσεις ἢ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν λοιπὸν τὸ ὅριο μὲ τὴν κυρίως παράδοση, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀφήνουν νὰ φανερωθῶν μερικὰ χαρακτηριστικά. Πράγματι, πρόκειται γιὰ μιὰ συμμετοχὴ στὸ ἀποκαλυμμένο μυστήριον, πού ὀφείλεται στὸ γεγονός

10. Ἐπιστολὴ 251, P.G. 32, 933B.

11. Ἐπιστολὴ 155, P.G. 32, 612C.

12. Πτολεμαίου, Ἐπιστολὴν πρὸς Φλώραν, 7,9. Ed. Sources Chrétiennes, vol. 24, p. 66.

13. Τὸ παράδειγμα «ὁμοούσιος» εἶναι τυπικὸ μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια. Ἡ οἰκονομία κατὰ τὸν Ἅγιο Βασίλειο πάνω στὸ θέμα τῆς Θεότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐξηγεῖται ὅχι μόνον ἀπὸ τὴ φροντίδα ἐνὸς παιδαγωγοῦ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψη τῆς μυστικῆς παραδόσεως.

14. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, P.G. 32, 189C-192A.

15. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, P.G. 32, 192A-193A.

16. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, P.G. 32, 188AB.

17. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, P.G. 32, 188A, 192C-193A.

18. Γιὰ τὴν ἀναγνώριση αὐτῶν τῶν δύο ὁρων καὶ γιὰ τὸ «μυστηριακὸ» νόημα τῶν μυστηρίων τῶν πρώτων αἰώνων, πρβλ. Dom. Odo Casel, *Das christliche Kultusmysterium* (Regensburg, 1932, p. 105 et seq.

της μυστηριακής μήσεως. Είναι μια νέα γνώση, μια «γνώσις Θεού», που λαμβάνεται σά χάρη, αυτή όμως ή δωρεά της γνώσεως μοιράζεται μέσα σέ κάποια «παράδοση» που, κατά τόν Μ. Βασίλειο, είναι ή όμολογία της Τριάδος κατά τó Βάπτισμα: ιερός τύπος, που μάς οδηγεί στό φώς¹⁹. Έδώ, ή όριζόντια γραμμή τών «παραδόσεων» που πάρθηκαν από τó στόμα του Κυρίου και μεταβιβάστηκαν από τούς 'Αποστόλους και τούς Διαδόχους τους, έρχεται νά διασταυρωθεί με την κάθετη γραμμή, δηλ. την Παράδοση — μετάδοση του 'Αγίου Πνεύματος, τó 'Οποίο διανοίγει στό μέλη της 'Εκκλησίας την άπειρη προοπτική του μυστηρίου σέ κάθε λόγο της αποκαλυμμένης 'Αλήθειας. Από παραδόσεις, λοιπόν, τέτοιες, όπως παρουσίασε σ' έμάς ό Μ. Βασίλειος, πρέπει νά προχωρήσουμε ακόμη περισσότερο και νά αναγνωρίσουμε την Παράδοση, ή όποια ξεχωρίζει από αυτές.

Πράγματι, αν σταματήσουμε στό όριο τών αγράφων και μυστικών παραδόσεων, χωρίς νά κάνουμε την τελευταία διάκριση, παραμένουμε ακόμη στό όριζόντιο πεδίο τών «παραδόσεων», όπου ή Παράδοση παρουσιάζεται σ' έμάς σαν «προβαλλομένη είς τόν χώρον τών Γραφών». Είναι αλήθεια ότι θά είναι άδύνατο νά διαχωρήσουμε αυτές τις κρυμμένες παραδόσεις από τις Γραφές, ή, γενικότερα, από τó «κήρυγμα», αλλά θά μπορούμε πάντοτε νά τις αντιθέτουμε σά λόγο, που ειπώθηκε στό κρυφά ή διατηρήθηκε στη σιωπή, και λόγο, που διακηρύχθηκε δημόσια. Κι αυτό γιατί δεν έγινε ακόμα ή τελική διάκριση, αφού παραμένει ένα τελευταίο στοιχείο, που κάνει συγγενή την Παράδοση με τη Γραφή, ό λόγος, χρησιμεύοντας σά θεμέλιο για την αντίθεση τών κρυμμένων παραδόσεων σχετικά με τó φανερό κήρυγμα. Για νά ελευθερώσουμε την καθαρή έννοια της Παραδόσεως, για νά την απογυμνώσουμε από ότιδήποτε αποτελεί προβολή αυτής πάνω στην όριζόντια γραμμή της 'Εκκλησίας, θά πρέπει νά ξεπεράσουμε την αντίθεση λόγων, που σιωπήθηκαν και λόγων που κηρύχθηκαν μεγαλόφωνα τοποθετώντας μαζί τις «παραδόσεις» και τó «κήρυγμα». Τόσο τó ένα, όσο και τó άλλο, έχουν τó έξής κοινό: ότι σιωπώμενα ή μή, έχουν όμως έκφραστει με λόγο. Συνεπάγονται πάντοτε μια ρηματική έκφραση είτε πρόκειται για καθαρά λόγους, που προφέρονται ή γράφονται ή για μια διάλεκτο άφωνη, ή όποια άπευθύνεται στό νοῦ μέσα από κάποια όπτική εκδήλωση (είκονογραφία, τελετουργικές χειρονομίες κ.λπ.). "Όταν λαμβάνεται με αυτή τη γενική έννοια ό λόγος δεν είναι αποκλειστικά ένα έξωτερικό σημείο που χρησιμοποιείται για νά φανερώσει μια έννοια, αλλά πρωταρχικά ένα περιεχόμενο, που προσδιορίζεται νοητά και εκδηλώνεται παίρνοντας σώμα στον έναρθρο λόγο ή σέ κάθε άλλη μορφή έξωτερικής έκφράσεως.

"Αν τέτοια είναι ή φύση του λόγου, τίποτα από όσα αποκαλύπτονται και γνωστοποιούνται δε θά μπορούσε νά μείνει ξένο γι' αυτόν. Έίτε πρόκειται για τις Γραφές ή τó κήρυγμα ή ατάς φυλαττομένας έν σιγή άποστολικάς παραδόσεις, ή ίδια λέξη λόγος ή λόγια θά μπορεί με τόν ίδιο τρόπο νά εφαρμοσθεί σέ ότιδήποτε αποτελεί την έκφραση της 'Αλήθειας που άποκαλύφθηκε. Πράγματι, ή λέξη αυτή επαναλαμβάνεται συνέχεια στην Πατερική φιλολογία για νά σημάνει τόσο την 'Αγία Γραφή, όσο και τά Σύμβολα της πίστεως. Έτσι, ό "Αγιος 'Ιωάννης Κασσιανός λέει σχετικά με τó σύμβολο της 'Αντιόχειας: «είναι ό συνοπτικός λόγος (breviatum verbum) τόν όποιον ό Κύριος έκαμε, συστέλλων είς όλίγους λόγους την πίστιν τών δύο Διαθηκών αυτού, διά νά διατηρηθῆ εκεί συνοπτικώς τó νόημα πασών τών Γραφών»²⁰. "Αν, στη συνέχεια, θεωρήσουμε ότι ή Γραφή δεν είναι ένα σύνολο λόγων περι Θεού, αλλά ό λόγος του Θεού, θά αντιληφθούμε γιατί, ιδιαίτερα από την εποχή του 'Ωριγένη θέλησαν νά ταυτίσουν την παρουσία του Θείου Λόγου στό συγγράμματα τών δύο Διαθηκών με την ένσάρκωση του Λόγου, μέσα από την όποια οι Γραφές «έπληρώθησαν». Πολύ πριν τόν 'Ωριγένη, ό "Αγιος 'Ιγνάτιος 'Αντιόχειας άρνιόταν νά δει στις Γραφές ένα ιστορικό μόνο έγγραφο ή «άρχεια» και νά δικαιώσει τó Έυαγγέλιο με τά κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης δηλώνοντας τά έξής: «Έμοι δε αρχεία έστιν 'Ιησοῦς Χριστός, τά άθικτα αρχεία ό σταυρός αυτού και ό θάνατος και ή άνάστασις αυτού και ή πίστις ή δι' αυτού. Αυτός είναι ή θύρα του Πατρός δι' ης εισέρχονται ό 'Αβραάμ, ό 'Ισαάκ και ό 'Ιακώβ και οι Προφῆται και οι 'Απόστολοι και ή 'Εκκλησία»²¹. "Αν με τó γεγονός της ένσαρκώσεως του Λόγου, οι Γραφές δεν είναι αρχεία της 'Αλήθειας, αλλά τó ζωντανό σώμα της, τότε δε θά μπορεί κάποιος νά γνωρίζει τις Γραφές, παρά μόνο μέσα στην 'Εκκλησία που είναι τó μοναδικό Σώμα του Χριστού. Γυρίζουμε στην ιδέα της ατάρκειας της Γραφής. Έδώ όμως δεν έχει τίποτα τó άρνητικό: δεν αποκλείει, αλλά ύπονοεί την 'Εκκλησία με τά μυστήριά της, τις μήσεις της και τις διδασκαλίες, που μεταδόθηκαν από τούς 'Αποστόλους. Αυτή ή ατάρκεια της Γραφής, τουτó τó «πλήρωμα» πολύ περισσότερο δεν αποκλείει άλλες έκφορές της ίδιας 'Αλήθειας που ή 'Εκκλησία θά μπορέσει νά παρουσιάσει (όπως τó πλήρωμα του Χριστού, ή Κεφαλή της 'Εκκλησίας δεν αποκλείει την 'Εκκλησία, τó συμπλήρωμα της ένδοξης ανθρωπότητάς Του).

20. «Hoc est ergo breviatum verbum quot fessit Dominus... fidem scilicet duplicis Testamenti sui in pauca colligens, et sensum omnium Scripturarum in brevia concludens» (De incar. VI. 3: P.L. 50, 149A). "Ο αλόγος περι αλήθειας είναι μια αναφορά στό Ρωμ. 9,27, ή όποια με τη σειρά της στόν 'Ησαία 9,22. Πρβλ. 'Αγίου Αύγουστίνου, De Symbolo, I: P.L. 40, 628. Κυρίλλου 'Ιεροσολύμων, Κατηχ. 5,42, P.G. 33, 521AB.

21. Προς Φιλαδελφείς, 3,2 και 9,1. Sources Chrétiennes, 10, 2nd ed., p. 150.

19. Μεγάλου Βασιλείου, Περι 'Αγίου Πνεύματος, P.G. 32, 113B.

Εἶναι π.χ. γνωστὸ ὅτι οἱ ὑπερασπιστὲς τῶν ἱερῶν εἰκόνων θεμελίωσαν τὸ νόμιμο τῆς χριστιανικῆς εἰκονογραφίας στὸ γεγονός τῆς ἐνσάρκωσης τοῦ Λόγου· οἱ εἰκόνες, ὅπως καὶ ἡ Γραφή, εἶναι ἐκφράσεις τοῦ ἀνέκφραστου καὶ γίνονται δυνατὲς χάρις στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πού βρῆκε τὴν πραγματοποίησή της στὴν ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ γιὰ τοὺς δογματικούς ὁρισμούς, τὴν ἐρμηνεία, τὴ λειτουργία καὶ σὲ κάθε τι πού στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ συμμετέχει στὸ ἴδιο πλήρωμα τοῦ Λόγου, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνεται στὶς Γραφές, χωρὶς νὰ εἶναι ἐκεῖ περιορισμένο ἢ μειωμένο. Σ' αὐτόν, λοιπόν, τὸν «ὀλοκληρωτισμόν» τοῦ σαρκωμένου Λόγου, κάθε τι πού ἐκφράζει τὴν ἀποκαλυμμένη Ἀλήθεια, συγγενεῖ μετὰ τὴ Γραφή, καὶ ἂν ὅλα γίνονταν πραγματικὰ «γραφή», ὀλοκληρὸς ὁ κόσμος δὲ θὰ μπορούσε νὰ χωρέσει τὰ γραφόμενα βιβλία (Ἰωάν. κα' 25).

Ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ ἐκφραση τοῦ ὑπερτάτου μυστηρίου ἐγινε δυνατὴ ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ἐνσάρκωσης τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ κάθε τι μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκφράζεται, γίνεται κατὰ κάποιον τρόπο «γραφή» παράλληλα μετὰ τὴν Ἁγία Γραφή, ἀναρωτιέται κανεὶς, πού τελικὰ εἶναι ἡ Παράδοση τὴν ὁποία ἀναζητήσαμε, ἐλευθερώνοντας σιγά-σιγά τὴν καθαρὴ ἔννοια τῆς ἀπὸ ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ τὴ φέρει σὲ συγγένεια μετὰ τὴ πραγματικότητα τῆς Γραφῆς;

Ὅπως εἶπαμε, δὲ θὰ πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσουμε στὴν ὀριζόντια γραμμὴ τῶν «παραδόσεων», πού τόσο αὐτές, ὅσο καὶ ἡ Γραφή, προσδιορίζονται ἀπὸ τὸ Λόγο. Ἄν θέλαμε περισσότερο νὰ τὴν ἀντιθέσουμε μετὰ ὅ,τι ἀνήκει στὴν πραγματικότητα τοῦ Λόγου, θὰ ἔπρεπε νὰ πούμε ὅτι ἡ Παράδοση εἶναι Σιωπὴ (Ἠσυχία). «Ὁ κατέχων ἐν ἀληθείᾳ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ, δύναται τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ ἀκούειν»²², λέει ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. Ἀπὸ ὅσα γνωρίζω, αὐτὸ τὸ κείμενο δὲ χρησιμοποιήθηκε ποτὲ στὸ τόσο μεγάλο πλῆθος μελετῶν, πού ἀναφέρουν πάρα πολλὰ πατερικὰ χωρία γιὰ τὴν Παράδοση, πάντοτε τὰ ἴδια, γνωστὰ σὲ ὅλους, χωρὶς ποτὲ κανεὶς νὰ φαντασθεῖ ὅτι τὰ κείμενα στὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρεται ρητὰ ἢ λέξι «παραδόσεις» μπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερο εὐγλωττα ἀπὸ πολλὰ ἄλλα.

Τὸ χάρισμα τοῦ νὰ ἀκούει κανεὶς τὴν «ἡσυχίαν» τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τὸν Ἰγνάτιο ἀποδίδεται σὲ ὅσους κατέχουν σι' ἀλήθεια τὸν λόγο Του, θυμίζει τὴν ἐπαναλαμβανόμενη κλήση τοῦ Χριστοῦ στοὺς ἀκροατές Του: «Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν ἀκουέτω». Ἐπομένως, οἱ λόγοι τῆς Ἀποκαλύψεως ἔχουν ἓνα περιθώριο ἡσυχίας, ἢ ὁποῖα δὲ θὰ μπορούσε νὰ συλληφθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού βρίσκονται ἐκτός. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐκφράζει τὸ ἴδιο νόημα ὅταν λέει στὸ χωρίο του γιὰ τὶς παραδόσεις: «Σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια, ἣ κέχρηται ἡ Γραφή, δυσθεώρητον κατασκευάζουσα

τῶν δογμάτων τὸν νοῦν πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων λυσιτελεῖς»²³. Αὐτὴ ἡ σιωπὴ τῶν Γραφῶν δὲ μπορεῖ νὰ ἀποχωριθεῖ ἀπὸ αὐτές: μεταβιβάζεται διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησίας μαζὶ μετὰ τοὺς λόγους τῆς Ἀποκαλύψεως σὰν ὅρος ἀποδοχῆς τους. Ἄν μπορεῖ νὰ ἀντιτεθεῖ μετὰ τοὺς λόγους (πάντοτε στὸ ὀριζόντιο πεδίο, ὅπου αὐτοὶ ἐκφράζουν τὴν ἀποκαλυμμένη Ἀλήθεια), αὐτὴ ἢ ἡσυχία, πού συνοδεύει τοὺς λόγους, δὲ σημαίνει καμιά ἀνεπάρκεια ἢ ἔλλειψη τῆς Ἀποκαλύψεως, οὔτε τὴν ἀνάγκη νὰ προστεθεῖ σ' αὐτὴν ὅτιδήποτε. Δείχνει ὅτι τὸ μυστήριον πού ἀποκαλύφθηκε, γιὰ νὰ κατανοηθεῖ πραγματικὰ ὡς πλήρωμα, ζητᾶ μιὰ μεταβολὴ σὲ κάθετο πεδίο, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ «καταλάβωμεν σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις» ὄχι μόνον «τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος» τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ καὶ τὸ «βάθος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς» (Ἐφεσ. γ' 18).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ, πού βρισκόμαστε, δὲν μποροῦμε πιά νὰ ἀντιθέσουμε τὴ Γραφή καὶ τὴν Παράδοση, οὔτε νὰ προσθέσουμε τὴ μιὰ στὴν ἄλλη σὰ δύο διαχωρισμένες πραγματικότητες. Ὅμως, ὀφείλουμε νὰ τις διακρίνουμε γιὰ νὰ καταλάβουμε καλύτερα τὴν ἀδιαίρετη ἐνότητά τους, ἢ ὁποῖα ἀποδίδει στὴ δοσμένη στὴν Ἐκκλησία Ἀποκάλυψη τὸ χαρακτήρα τῆς σὰν πληρώματος. Ἄν οἱ Γραφές καὶ κάθε τι πού ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ παρουσιάσει σὲ γραπτὸ ἢ προφορικὸ λόγο, σὲ εἰκόνα ἢ λειτουργικὰ ἢ ἄλλα σύμβολα, ἀντιπροσωπεύουν τοὺς διαφορετικούς τρόπους ἐκφράσεως τῆς Ἀλήθειας, ἢ Παράδοση εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος νὰ ἀποκτήσουμε τὴν Ἀλήθεια αὐτὴ. Λέμε μοναδικὸς τρόπος καὶ ὄχι ὁμοιομορφος τρόπος, γιατί ἡ Παράδοση στὴν καθαρὴ τῆς ἔννοια δὲν ἔχει τίποτα τὸ τυπικὸ. Δὲν ἐπιβάλλει στὴν ἀνθρώπινη συνείδηση τυπικὲς ἐξωτερικὲς ἐγγυήσεις τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ φανερώνει τὴν ἐσωτερικὴ τους καθαρότητα. Δὲν εἶναι αὐτὴ τὸ περιεχόμενο τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ τὸ φῶς πού τὸ ἀποκαλύπτει· δὲν εἶναι αὐτὴ ὁ λόγος ἀλλὰ ἡ ζωντανὴ πνοὴ πού μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ ἀκούσουμε τὸν λόγο καὶ ταυτόχρονα τὴν ἡσυχία, ἀπὸ τὴν ὁποῖα αὐτὸς πηγάζει²⁴. δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ Ἀλήθεια, ἀλλὰ μιὰ κοινωνία τοῦ Πνεύματος τῆς Ἀλήθειας, χωρὶς τὸ ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ λάβουμε τὴν Ἀλήθεια. «Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰμὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α' Κορ. ιβ' 3). Θὰ μπορέσουμε, λοιπόν, νὰ προσδιορίσουμε τὴν καθαρὴ ἔννοια τῆς Παραδόσεως λέγοντας ὅτι εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία, πού μεταδίδει σὲ κάθε μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ τὸ χάρισμα νὰ ἐννοήσει, δεχθεῖ καὶ γνωρίσει τὴν Ἀλήθεια στὸ δικὸ Τῆς Φῶς καὶ ὄχι σύμφωνα μετὰ τὸ φυσικὸ φῶς τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς. Εἶναι ἡ ἀληθινὴ γνώση, πού ὀφείλεται σὲ ἐνέργεια τοῦ θείου Φωτός (Φωτισμὸς τῆς

23. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, P.G. 32, 189BC.

24. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πρὸς Μαγνησίους, 3,2. Sources Chrétiennes, 10, 2nd ed. p. 102.

22. Πρὸς Ἐφεσίους, 16,2. Sources Chrétiennes, 10, 2nd ed., p. 84.

ΚΑΙΡΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ*

Μακαριώτατε,
 Σεβασμιότατοι και Θεοφιλέστατοι Ἀρχιερεῖς,
 Τίμιο Πρεσβυτέριο,
 Ἀξιότιμε κύριε Ὑπουργέ,
 Ἐντιμότατοι λοιποὶ Ἐκπρόσωποι τῶν Πολιτικῶν
 και Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν,
 Εὐσεβὲς Πλήρωμα τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἐκκλησίας.

Α'

Ὅταν ὁ φτερωτὸς ἀπόστολος Παῦλος ἔφθασε στὸν πνευματικὸ πνεῦμονα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στὴν ξακουσμένη Ἀθήνα, βρέθηκε μπροστὰ σὲ μιὰ μεγάλη ἐκπληξι: Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν εἰρηνικοὶ και ἥσυχοι. Σ' αὐτὸν τὸν λαό, ποὺ καυχόταν γιὰ τὰ πνευματικὰ κατορθώματα τῶν προγόνων του, και ποὺ ἀπὸ τὰ σπλάχνα του ἔβγαλε σοφοὺς δασκάλους, κάτι ἔλειπε. Δὲν ἐλάτρευαν πιά τοὺς θεοὺς τους, σίγουροι γιὰ τὸ ἂν θὰ συνεχισθῆ ἡ ἱστορία τους. Βέβαια, ἡ πόλι τους ἦταν

* Λόγος ποὺ ἐκφωνήθηκε κατὰ τὸν καθιερωμένο πανηγυρικὸ Ἑσπερινὸ (29.6.84) στὴν Πνύκα.

γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, Β' Κορ. δ' 6), ἡ μοναδικὴ Παράδοση, ἀνεξάρτητη ἀπὸ κάθε «φιλοσοφία», κάθε τι ποὺ ζεῖ «κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου και οὐ κατὰ Χριστὸν» (Κολ. β' 8). Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία, ἀπέναντι σὲ κάθε φυσικὸ ὄρο, σὲ κάθε ἱστορικὸ ἐνδεχόμενο, εἶναι τὸ πρῶτο χαρακτηριστικὸ τῆς κάθετης γραμμῆς τῆς Παραδόσεως: εἶναι συμφυῆς πρὸς τὴ χριστιανικὴ γνῶση — «Γνώσσετε τὴν Ἀλήθειαν, και ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰω. η' 32). Δὲ μποροῦμε νὰ γνωρίσουμε τὴν Ἀλήθεια, οὔτε νὰ κατανοήσουμε τοὺς λόγους τῆς Ἀποκαλύψεως, χωρὶς νὰ ἔχουμε λάβει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα: «οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (Β' Κορ. γ' 17)²⁵. Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία τῶν παιδιῶν τοῦ Θεοῦ, ἀντιπαραβαλλόμενη με τὴ δουλεία τῶν υἰῶν τοῦ αἰῶνα τούτου, ἐκδηλώνεται με τὴν παρρησία με τὴν ὁποία μποροῦν νὰ ἀπευθυνθοῦν στὸ Θεό, ὅσοι γνωρίζουν Αὐτόν, ποὺ λατρεύουν, γιὰ τὸ λατρεύουν τὸν Πατέρα (ἐν Πνεύματι και Ἀληθείᾳ) (Ἰω. δ' 23-24).

Θέλοντας νὰ διακρίνουμε τὴν Παράδοση ἀπὸ τὴν Γραφὴ ζήτησαμε νὰ ἀπογυμνώσουμε τὴν ἐννοιά της ἀπὸ κάθε τι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὴν φέρει σὲ συγ-

κατείδωλος» (Πράξ. ιζ' 16) και γεμάτη ἀπὸ βωμοὺς και ἱερά. Ὅμως, μέσα τους ἔνοιωθαν τὴν ἀπόλυτη ἀνάγκη, νὰ ἀναζητήσουν ὄχι καὶ ἄλλο Θεὸ γιὰ νὰ τὸνβάλουν δίπλα σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν, ἀλλὰ τὸν ἀληθινὸ Θεό. Καὶ αὐτὸν τὸν βαθύτερο πόθο ποὺ εἶχαν, ἐζήτησαν νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν με μιὰ σιωπηρὴ κραυγή: Ἔστησαν ἕνα βωμὸ «στὸν ἄγνωστο Θεό» (Πράξ. ιζ' 23). Ἡ χειρονομία ὅμως αὐτὴ δὲν ἔσβυσε τὴν δίψα τους. Ἡ ψυχὴ δὲν τρέφεται με τ' ἀφιερῶματα στὸν Θεό, ἀλλὰ με τὸ πλήρωμα τῆς καρδιάς ποὺ γεμίζει ἀπὸ τὴν ἔλπεσί Του. Εὐτυχῶς ποὺ ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴ σιωπηρὴ κραυγὴ τῶν Ἀθηναίων, και ὠδήγησε τὰ βήματα τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου κοντὰ τους.

Ὁ Παῦλος συγκλονίζεται μπροστὰ στὴν ὁρμὴ τους νὰ γνωρίσουν τὸν ἀληθινὸ Θεό, ποὺ χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζουν τὸν ἀναζητοῦν (Πράξ. ιζ' 23). Καὶ νοιώθει τὴν παρόρμησι, νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ χαθῆ μιὰ εὐκαιρία γιὰ ἕνα γόνιμο διάλογο μαζί τους. Δὲν ἦταν δυνατὸν ἕνας ἀπόστολος, ποὺ ὁ Χριστὸς τοῦ ἀνοῖξε τὰ μάτια γιὰ τὸ βάθος και τὴν ἄβυσσο τῆς ζωῆς, «ἕνας ἀπόστολος ποὺ γεύεται τὴ χάρι τῆς Ἐκκλησίας, νὰ μὴ θέλῃ νὰ μιλήσῃ με τ' ἀδέλφια του, νὰ μὴν ἐκφράσῃ τὴν ἐμπειρία του, και νὰ μὴ τὴν καταθέσῃ στὸν χῶρο τῆς ἀγωνίας και τοῦ προβληματισμοῦ τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸν περικυριζοῦν». Ὅπως μᾶς διασώζει ὁ ἱερός Λουκάς στὸ κείμενο τῶν Πράξεων, «ὁ Παῦλος διελέ-

γένεια με τὴ γραφικὴ πραγματικότητά. Ἐπιβαλλόταν νὰ τὴ διακρίνουμε ἀπὸ τις «παραδόσεις» κατὰ τὰς αὐτὰς τις τελευταῖες μαζί με τὴ Γραφὴ και με ὅλες τις ἐκφράσεις τῆς Ἀλήθειας στὸ ἴδιο ὀριζόντιο πεδίο, ὅπου δὲ βρήκαμε ἄλλο ὄνομα γιὰ νὰ τὴ σημειώσουμε, παρὰ τὸ ὄνομα «Ἡσυχία». Ἐπρεπε λοιπὸν, ἀπαλλάσσοντας τὴν Παράδοση ἀπὸ κάθε τι, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ δεχθεῖ τὴν προβολὴ της στὸ ὀριζόντιο πεδίο, νὰ περάσουμε σὲ μιὰ ἄλλη διάσταση γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ τέρμα τῆς ἀνάλυσῆς μας. Ἀντίθετα με τις ἀναλύσεις, ὅπως τις ἀντιλαμβάνεται ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τὸν Πλάτωνα και τὸν Ἀριστοτέλη, ποὺ καταλήγουν στὸ νὰ διαλύουν τὸ συγκεκριμένο ἀναλύοντας αὐτὸ σὲ γενικὲς ιδέες ἢ ἐννοιες, ἡ δικὴ μας ἀνάλυση τελικὰ μᾶς ὠδήγησε στὴν Ἀλήθεια και τὸ Πνεῦμα, τὸ Λόγο και τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, δύο διαχωρισμένα ἀλλὰ ἀδιάρηκτα ἐνωμένα Πρόσωπα, τῶν ὁποίων ἡ διπλὴ οἰκονομία, ἐνῶ θεμελιώνει τὴν Ἐκκλησία, ταυτόχρονα προσδιορίζει τὸν ἀδιάλυτο και διαχωρισμένο χαρακτήρα τῆς Γραφῆς και τῆς Παραδόσεως.

*

(Συνεχίζεται)

VLADIMIR LOSSKY

Μετάφραση Μ. Πρωτ/ρου Δημητρίου Βακάρου,
 Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἰ. Μ. Θεσ/νίκης

25. Μεγάλου Βασιλείου, Περὶ Ἁγίου Πνεύματος, 20, P.G. 32, 164C-165C.

γετο κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας» (Πράξ. ιζ' 17), πὺν «ἀπὸ περιέργεια, δὲν ἄργησαν νὰ τὸν περικυκλώσουν, καὶ μὲ τὸ ἀπτικὸ εἰρωνικὸ πνεῦμα τους, νὰ τοῦ δώσουν τὸ παρατσούκλι σπερμολόγος» (HOLZNER, Παῦλος). Ἀπὸ τίς συζητήσεις πὺν κάνει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μαζί τους (Πράξ. ιζ' 17), διαπιστώνει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν, παρὰ οἱ ἄσημοι κληρονόμοι μιᾶς μεγάλης σειρᾶς σοφῶν, πὺν κατέληγαν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ ψυχρὰ εἰδῶλα, χωρὶς νὰ ἐμνηνεύουν τὰ φαινόμενα τῶν μεγάλων στροφῶν τῆς ζωῆς. Ὁ Παῦλος νοιώθει τὸ πνεῦμα του νὰ «παροξύνεται» (Πράξ. ιζ' 16) ἀπὸ ἱερῆ ἀγανάκτησι. Καὶ ὁ μὴ σὺζητᾶ μαζί τους μὲ σύνεσι. Δὲν φωνάζει στοὺς δρόμους: Εἴθεθε ὅλοι σας δοῦλοι στὰ εἰδῶλα καὶ βλακώδεις λάτρεις λίθων καὶ ξύλων. Οὔτε πέφτει ἐπάνω σὲ κανένα εἰδῶλο γιὰ νὰ τὸ συντρίψῃ. Ἀλλὰ συγκρατεῖ τὸν ζῆλο του μέσα στὰ ὅρια τῆς εὐπρεπείας. Εἶναι τόσο σίγουρος γι' αὐτὸ πὺν πιστεύει καὶ προσφέρει, ὥστε τὸ λέει μὲ ἐλευθερία καὶ ἠρεμία, πὺν αἰχμαλωτίζουν καὶ πείθουν. Αὐτὸ ὅμως καθόλου δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ εἶναι διαυγῆς καὶ κρυστάλλινος καὶ νὰ πῆ ὡμῆ τὴν ἀλήθεια. Ἀπὸ περιέργεια, οἱ ἀκροατῆς του πληθαίνουν. Καὶ ὅταν κάποια ἡμέρα ἀξιῶνουν νὰ τὸν ἀκούσουν ἐπίσημα (Πράξ. ιζ' 19) καὶ τὸν ἀνεβάσουν στὸ βῆμα τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ Παῦλος σὲ μιὰ βαθυστόχαστη ὁμιλία, «τοὺς ἀποκαλύπτει τὴν πὺν βαθειὰ ἐννοια τῆς νοσταλγίας τους γιὰ τὸν Θεὸ» (HOLZNER, Παῦλος). Αἰσθάνεται ὅτι πρέπει νὰ ἐτοιμάσῃ τους Ἀθηναίους γιὰ μιὰ καινούργια περίοδο στὴν ἱστορία. Τοὺς ὑπογραμμίζει, πὺς τὸ φῶς πὺν ζητᾶνε, δὲν πρέπει νὰ τὸν περιμένουν ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασι τῶν μαρμάρων τοῦ Παρθενῶνα καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν εἰδῶλων πὺν ἐφτιαξαν. Ἀλλὰ νὰ τὸ ἀναζητήσουν μόνο στὸν ἀληθινὸ Θεὸ, πὺν μὲ τὴν δικὴ Του πνοὴ ἐφτιαξε, συγκροτεῖ καὶ κυβερνάει τὸν κόσμον. Τοὺς προτρέπει νὰ ἀλλάξουν τὴν πορεία τῆς σκέψεώς τους, γιὰ νὰ μὴ συνεχίζουν νὰ χάνονται στοὺς ἀτέλειωτους λαβύρινθους τῆς σοφιστείας, τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ὀπισθοδρομικότητος.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ἡ ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων κρατᾶει τὴν ἀναπνοή της. Τὰ λόγια τοῦ Παύλου δυσαρεστοῦν πολὺ τὸ ὑπερήφανο ἀκροατήριό του. «Τολμάει, λοιπόν, αὐτὸς ὁ βάρβαρος νὰ κατηγορῇ τὸν πὺν μορφωμένο καὶ τῆς γῆς πὺς ἔχει ἀγνοια;» (HOLZNER, Παῦλος). Ἐδῶ, ἓνα συμπατριώτη μας μεγάλο φιλόσοφο Σωκράτη δὲν ἀνεχθήκαμε νὰ μᾶς φέρῃ καινούργιες θεωρίες καὶ τὸν βγάλαμε ἀπὸ τὴ μέση, καὶ θὰ παραδεχθοῦμε ἓνα «καταγγελέα ξένων δαιμονίων;» Αὐτὸ ἦταν τὸ πὺν νοσηρὸ σημεῖο τῆς εἰδωλολατρίας. Ὅτι προσκυνοῦσαν δημιουργήματα τῆς φαντασίας, καὶ δὲν λάτρειναν τὸν ζῶντα Θεὸ, πὺν μὲ δύναμι φανερώθηκε στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ταραχὴ στοὺς ἀκροατῆς του μεγαλώνει. Ἐκεῖνος ὅμως συνεχίζει: Ὁ Θεός, ἔχοντας τὴν δύναμι νὰ ἐπεμβαίνει στὴν ἱστορία τῶν ἀνθρώπων, προὐρίσε Κάποιον, νὰ ἀναστήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ κάποια μέρα τὸν κόσμον (Πράξ. ιζ' 31). Καὶ αὐτὸν τὸν Κάποιον, Ἀθηναῖοι, ἐγὼ πὺν στέκω μπροστά σας, τὸν ἀκουσα μὲ τὰ ἴδια μου τ' αὐτιά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκοῦνε πρωτάκουστα πράγματα. Ὁ μὴ μωυπικὴ ὄρασι τους, τοὺς ἐμποδίζει νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ἀναζητήσι τους γιὰ κάτι πὺν πάνω ἀπ' αὐτὸ πὺν γνωρίζουν. Πρὸς στιγμή τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς τὰ ξαναπῆ. Τελικὰ σκανδαλίζονται, δὲν καταλαβαίνουν τίποτε, καὶ ξεσποῦν σὲ καγχασμούς, σὲ χλευασμούς καὶ σὲ εἰρωνείες (HOLZNER, Παῦλος). Μόνο μιὰ μικρὴ ομάδα τὸν ἀκολουθεῖ. Κατηγορήθηκε γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἐπέτυχε στὴν ὁμιλία του. Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν ομάδα στηρίχθηκε μετὰ ἡ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηναίων, πὺν ἀνέδειξε ὀλοφώτεινους ἀγίους, καὶ φωτίζουν τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου. Ἔτσι εἶναι. Πολλοὶ σκανδαλίζονται βλέποντας τὴ μικρὴ σχετικὰ ἐξάπλωσι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ ὁ Χριστιανισμὸς δὲν μετριέται. Ὁ Χριστιανισμὸς ζυγίζεται. Δὲν εἶναι ἔκτασι. Εἶναι βάθος. Δὲν εἶναι ποσότητα. Εἶναι ποιότητα. Δὲν εἶναι μόνο τὸ ἀλεῦρι. Εἶναι κυρίως τὸ προζύμι, πὺν φτιάχνει τὸ ψωμί, μὲ τὸ ὁποῖο χορταίνει πραγματικὰ ὁ κόσμος. Ἡ δύναμι του βρίσκεται στὴν ἀλήθεια πὺν κρύβει μέσα του. Καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι πάντα ἐκεῖ πὺν εἶναι οἱ πολλοί, ἀλλὰ ἐκεῖ πὺν εἶναι οἱ σωστοὶ καὶ οἱ ἀληθινοὶ ἄνθρωποι. Ἀρκεῖ πὺν ὁ Παῦλος κέρδισε ἓνα Διονύσιον Ἀρεοπαγίτη...

B'

Δεκαεννέα αἰῶνες καὶ κάτι περίπου, Μακαριώτατε, πέρασαν ἀπὸ τότε. Καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τῆς ὁποίας ἀνάμνησι ἐορτάζουμε σήμερα, οὔτε ξεχάσθηκε, οὔτε πρόκειται νὰ ξεχασθῆ, ὅσο καὶ ἂν οἱ κοινωνικὲς περιστάσεις παίρνουν κάθε τόσο ἄλλη τροπῆ. Γιατί δὲν ξεχνιέται; Τί εἶναι ἐκεῖνο πὺν συνδέει τὸν πρῶτον αἰῶνα μὲ τὸ σήμερα; Εἶναι τὸ ἱστορικὸ ἀξίωμα, ὅτι οἱ ἐποχὲς καὶ οἱ καιροὶ εἶναι παράλληλοι.

Ὅπως τότε, ἔτσι καὶ σήμερα, ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται σὲ φοβερὴ ἀναζητήσι. Κοιτάζει τὸ σήμερα, φοβᾶται ὅμως γιὰ τὸ αὔριο. Νοιώθει ἄγχος καὶ φοβερὰ ἀδιέξοδα, στὰ ὁποῖα τὸν κατάντησε, ἡ μέσα σὲ πανηγυρικὲς τιμπανοκρουσίες κατολίσθησι του, ἐνῶ μπροστά του καίγονται πυροτεχνήματα τεχνητῆς θριαμβολογίας. Ὑποφέρει. Χάνει τὴν προσωπικὴ του ταυτότητα. Ἀναζητεῖ νόημα μέσα σ' ἓνα κόσμον χωρὶς νόημα. Οἱ σύγχρονες ἰδέες καὶ ὁ τρόπος ζωῆς, ἔπασσαν γι' αὐτὸν νὰ ἀποτελοῦν ὑπόσχεσι καὶ ἐλπίδα. Παρ' ὅλα αὐτά, στέκεται μὲ σκεπτικισμὸ μπροστὰ στὸ γάρφαρο νερὸ τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας, καὶ δὲν πίνει ἀπὸ αὐτὸ γιὰ νὰ ξεδιψᾶσῃ. Πὺς εἶναι δυνατόν ἐγὼ, λέει ὁ ἄνθρωπος, πὺν κολυμβῶ κυριολεκτικὰ μέσα στὶς γνώσεις, πὺν περπάτησα τὸ Διάστημα καὶ δὲν συνάντησα πουθενὰ τὸν Θεὸ, πὺς εἶναι δυνατόν νὰ ἀφήσω νὰ ἔχῃ τὸν πρῶτον λόγο στὶς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς μου ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας; Ἡ Ἐκκλησία ξόφλησε. Δὲν εἶναι, παρὰ ἓνας «σπερμολόγος» (Πράξ. ιζ' 18), ὅπως σπερμολόγος ἦταν ὁ Παῦλος γιὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ὅτι εἶχε νὰ πῆ, τὸ εἶπε κάποτε. Σύμφωνα μὲ τὴ νομοτέλεια, ὅλα ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον τῆς φθορᾶς. Πὺς ἐγὼ πὺν πάτησα τὸ φεγγάρι, πὺν φτιάχνω τέλειες μηχανές, πὺν ἀνέβασα τὸ βιοτικὸ μου ἐπίπεδο, πὺς νὰ ἐπι-

στευθῶ τῆ σκέψι μου, τὴν παιδεία καὶ τὴν κοσμοθεωριακὴ μου κατάρτισι στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν διδασκαλία Τῆς, ἀφοῦ ξεπεράστηκε; Ὁ Θεὸς δὲν μοῦ χρειάζεται. Μπορῶ μόνος μου νὰ προχωρῶ. Μοῦ φθάνει ἐκεῖνο πού βλέπω καὶ ψηλαφῶ. Τὰ υπερβατικὰ εἶναι σκιά. Καὶ μὲ πνευματικὴ ἔπαρσι, κομπορρημονεῖ γιὰ τὴν αὐτάρκεια καὶ τὴν αὐτονομία του. Τότε, καταφέρνει σοβαρὰ πλήγματα παραφθορᾶς καὶ νοθεύσεως στὴν πατροπαράδοτη παράδοσί του. Ὁδηγεῖται στὸν ἐκτροχιασμό ἀπὸ τὴν μὲ μύριες ἀμφισβητήσεις μεταμφιεσμένη ἀθεΐα. Ἰσχυρίζεται πὼς ὁ Θεὸς πέθανε (IS GOD DEAD, TIME 8.4.1966) καὶ δὲν τὸν χρειάζεται. Παραδέχεται μόνον ὅτι παρωκλεῖται ὁ χώρος τῆς λογικῆς, καὶ ἀποξενώνεται ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες, ἀπὸ τὶς κατηγορίες, ἀπὸ τὰ σύμβολα καὶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς πίστεως. Τότε γίνεται ὑλικός, ἄχρωμος καὶ ἐπίπεδος, καὶ κατατάει τὴ ζωὴ του ἕνα παχὺ χωματόδρομο, πού τὸν περνάει ἐρποντας ὅπως τὸ φίδι.

Γι' αὐτὸ καὶ ἰ σήμερα ἡ Ἀθηναϊκὴ Ἐκκλησία, προάγεται νὰ πατήσῃ τὸν ἴδιο Βράχο αὐτὸ πού πάτησε ὁ Παῦλος. Τὸν ἀνεβαίνει μὲ τὰ Πρόσωπα τῶν κανονικῶν Ἐκπροσώπων Τῆς, οἱ ὅποιοι ὅταν Τὴν διακονοῦν, ἀφήνουν στὸ κατώφλι Τῆς τὶς ἀποσκευὲς τῶν προσοπικῶν ἀδυναμιῶν τους. Καὶ καθὼς τὸ ἀνθρώπινο ποτάμι τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ κινεῖται ἀνάμεσα στὴ μᾶζα πού συγκροτεῖ τὸν κόσμον, βλέποντας νὰ ἀπλώνεται μπροστά Τῆς ἡ ὠραία Ἀθήνα μας, ὅπου χτυπάει ἡ καρδιά τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἡ ἀφρόκρεμα τοῦ πνεύματος, ὅπου ἡ ποικιλὴ ἡγεσία πού κρατᾶει στὰ χέρια τῆς τὴν πορεία αὐτοῦ τοῦ Τόπου, ὅπου εἶναι μαζεμένοι ὅλοι ἐκεῖνοι, πού κάνουν τὴν Ἑλλάδα νὰ σκέφτεται καὶ νὰ προχωρῇ, ἡ σταυρωμένη Ὁρθοδοξία, πού θὰ εἶναι πάντα ἡ ζύμη τοῦ κόσμου, ἡ Ἐκκλησία τῶν ὀλιγῶν, ἀλλὰ τῶν πέρα γιὰ πέρα ἀληθευόντων, δανεῖζεται τὰ λόγια τοῦ πάντα ἐπίκαιρου Παύλου, γιὰ νὰ δώσῃ καὶ σήμερα, μὲ ἕνα ἱερὸ καὶ ἡσύχιον πείσμα, τὸ παρακάτω μῆνυμα:

Σύγχρονε ἄνθρωπε, στὴ ζωὴ τοῦ κόσμου ὑπάρχει ἕνα Κέντρο. Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ Κέντρο; «Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ» (Πράξ. ιζ' 24). Ἔτσι ὁ κόσμος ἔχει ἐνότητα. Καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μιὰ ἀπρόσωπη ἀνώτερη δύναμι πού ἰσχυρίζεσαι. Δὲν εἶναι Θεὸς - Ἰδέα. Εἶναι Θεὸς - Πρόσωπο! Πού ἀπὸ ἀγάπη βγαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ Του, γιὰ νὰ ἔχῃ κοινωνία καὶ νὰ συναντήσῃ τὸ πλάσμα Του, γιὰ νὰ βάλῃ καὶ σ' αὐτὸ αὐτὴν τὴν ἀγάπη, ὥστε σ' αὐτὴ τὴν σχέσι νὰ βρῖσκη ὁ ἄνθρωπος τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς του. Καὶ ἐπειδὴ ἐσύ, ἄνθρωπε, ἀποφεύγεις αὐτὴ τὴν σχέσι μὲ τὸν Θεὸ σήμερα, γι' αὐτὸ ἰσχυρίζεσαι πὼς ὁ κόσμος δὲν ἔχει ἐνότητα καὶ ἄρα εἶναι παραλόγος. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐκφράζεις μὲ τὴ φιλοσοφία τοῦ παραλόγου, μὲ τὴν τέχνη τοῦ παραλόγου, μὲ τὸ θέατρο τοῦ παραλόγου, μὲ τὴν ζωγραφικὴ τοῦ παραλόγου. Καὶ ἀφοῦ κινεῖσαι μέσα σ' ἕνα κόσμον πού δὲν ἔχει νόημα, τότε ζῆς ἕνα μαρτύριο. Πού γιὰ νὰ λυτρωθῆς ἀπὸ αὐτό, ἢ καταλήγεις στὴν αὐτοκτονία, ἢ στὰ σκοτεινὰ ἄντρα τῆς ἀκολασίας, ἢ στοὺς ἐκκω-

φαντικὸς ἤχους τῆς μουσικῆς τῶν ἀγρίων, ἢ στὸ ποδοπάτημα τῆς πειθαρχίας, ἢ στὴ μύση τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν, ἢ στὰ φθοροποιὰ καὶ θανατηφόρα ναρκωτικά. Ἐκεῖ, ἄνθρωπε, σὲ ὀδηγεῖ ἡ αὐτάρκεια σου: Στὴν ἀσέληνη νύχτα τῆς φιλοσοφίας τοῦ μηδενισμοῦ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, κοιτάξεις, ἄνθρωπε, νὰ λύσῃς μὲ αὐτοσχεδριασμούς τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα πού σε καίει. Μάθε μιὰ γιὰ πάντα, πὼς μόνον μὲ τὸν ἀποκαλυφθέντα στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ Θεοῦ θὰ λυθοῦν τὰ βασανιστικά σου προβλήματα. Μόνον μὲ τὸν Θεὸ θὰ πάψῃ νὰ χωρίζεται ὁ κόσμος σὲ ζῶνες. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ νοιώθουν ἀδέλφια, ἀφοῦ «ὁ Θεὸς ἐποίησε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων τοῦ κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν πρόσωπον τῆς γῆς» (Πράξ. ιζ' 26). Μόνον τότε θὰ πάψῃς νὰ γράφῃς ἱστορίες ἀνελέητων σφαγῶν καὶ πολέμων, καὶ μόνον τότε θὰ ὑπάρξῃ ἀληθινὴ συναδέλφωσι τῶν λαῶν. Μ' αὐτὴ τὴ βάση, συνεχίζει ἡ Ἐκκλησία τὸ μῆνυμά Τῆς, συντόνισα ἀνέκαθεν τὶς ἱεραποστολές μου καὶ τὸ γενικὸ φιλανθρωπικὸ μου ἔργο. Αὐτὴ τὴν ἐπιταγὴ ἀκροάσθηκε ἔντονα καὶ ὁ Προκαθήμενός μου Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ, ὅταν τὴν περασμένη πρωτοχρονιά κάλεσε σὲ συνεργασία τὴ χριστιανικὴ ἡγεσία τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ πείνα ἀπὸ τὸν πλανήτη μας. Ἐκεῖ στηρίζομαι, ὅταν κάνω ἀγῶνα γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ φυλὴ καὶ τὸ χροῖμα του. Μὴ ἀψηφήσῃς τὴν ἀξία τοῦ μεγαλύτερου θησαυροῦ πού κρατᾶς στὰ χέρια σου, μοιάζοντας μὲ τὸ μικρὸ παιδί, πού κρατώντας στὰ χέρια του τὸ μεγαλύτερο διαμάντι, νομίζει πὼς κρατᾶει ἀπλῶς μιὰ πέτρα. Μὴ κατηγορεῖς τὴν Ἐκκλησία πὼς ἀπέτυχε. Ἡ κατηγορία αὐτὴ στρέφεται ἐναντίον σου, πού δὲν δέχτηκες τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς Τῆς. «Ἡ Ἐκκλησία πού εἶναι φιλία καὶ διακονία τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει τὴ μεγάλη εὐθύνη νὰ φανερώνῃ τὴν κρυμμένη πραγματικότητα, τὸ μυστικὸ βάθος τοῦ κόσμου, νὰ φανερώνῃ τὸν ἀληθινὸ Θεὸ στὸν ἀληθινὸ ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀληθινὸ ἄνθρωπο στὸν ἀληθινὸ Θεό». Μὴ στέκεσαι, λοιπόν, ἄνθρωπε, σκεπτικὸς καὶ μὴ καγχάζεις καὶ εἰρωνεύεσαι τὶς ἀλήθειες πού σοῦ προσφέρει ἡ Ἐκκλησία σήμερα. Τὸ βλέπεις, πὼς ἡ ψεύτικη αὐτάρκεια σου σὲ γεμίζει αὐταπάτες. Ἔλα στὸν Θεὸ, πού μᾶς ἐχάρισε τὴν ταυτότητά Του στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του. Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός, δὲν εἶναι ἕνας μεγάλος δάσκαλος καὶ προφήτης, πού εἶπε καὶ αὐτὸς μερικὲς ἀλήθειες. Εἶναι ἡ μοναδικὴ Ἀλήθεια (Ἰωάν. δ' 6). Εἶναι Ἐκεῖνος πού μᾶς λέει ποιοὶ εἴμαστε, ἀπὸ πού ἐρχόμαστε, ποιὸ σκοπὸ ἔχουμε πού ἀναπνέουμε, ὅτι δὲν ζοῦμε ἀπλῶς γιὰ νὰ γεμίζουμε τὸ ἄδειο στομάχι μας, ἀλλὰ ὅτι ἔχουμε κάποιο ψηλὸ καὶ ἀνώτερο προορισμό! Οὔτε εἶναι Ἐκεῖνος πού ἤρθε γιὰ νὰ προσηλυτίσῃ ὀπαδούς, ὅπως οἱ ἀνθρώπινες ἰδεολογίες, πολιτικὲς, κοσμοθεωριακὲς ἢ ἀνατολικῶν θρησκειῶν. Ἀλλὰ ἤρθε νὰ καλέσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μπουῦν ἐλεύθερα στὴν Ἐκκλησία πού εἶναι τὸ Σῶμα Του, γιὰ νὰ τοὺς λυτρώσῃ. Αὐτὸς εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Ἰστορίας. Καὶ μόνον σ' Αὐτὸν βρισκεται ἡ κάλυψι δλου τοῦ ἀνθρώπινου προβλήματος. Εἶναι μιὰ κάλυψι δυναμικὴ, πού γεφυρώνει τὸ αἰώνιο μὲ τὸ ἐφήμερο, τὰ οὐράνια μὲ τὰ ἐπίγεια, τὰ φθαρτὰ μὲ τὰ ἀφθαρτα,

ΤΟ ΝΕΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ*

1. Ἀναγεωτική και βελτιωτική προοπτική.

Ἡ βελτίωση τῶν Ἀναλυτικῶν Προγραμμάτων, τὰ ὅποια ὀδηγοῦν στή συγγραφή τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἀποτελεῖ συνεχῆ φροντίδα τῆς Ἡγεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τῶν ἀρμόδιων Ὁργάνων του. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ΚΕΜΕ, τὸ ὁποῖο γνωμοδοτεῖ καὶ εἰσηγεῖται γιὰ θέματα τῆς Γενικῆς Ἐκπαίδευσης, καταβάλλει ἐπιπλέον προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνανέωση καὶ βελτίωση τόσο τῶν Ἀναλυτικῶν Προγραμμάτων ὅσο καὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων. Στις προσπάθειες αὐτὲς εἶναι πάντοτε ἐπιθυμητὴ ἡ συμβολὴ καὶ ἄλλων εἰδικῶν, ἀφοῦ ἡ Ἐκπαίδευση εἶναι ἔργο συλλογικὸ καὶ ἀφοῦ εἶναι πολλοὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι μποροῦν νὰ συνεισφέρουν στὸν κοινὸ ἀγῶνα.

Εἰδικότερα γιὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, τὸ ὁποῖο διδάσκεται στὴ Μέση Ἐκπαίδευση, μὲ ὑπουργικὴ ἀπόφαση (ἀρ. 6047) 8.12.82) συγκροτήθηκε Ἐπιτροπὴ Ἐργασίας, μὲ σκοπὸ «νὰ συντάξει νέο Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα γιὰ τὸ Γυμνάσιο καὶ τὸ Λύκειο, νὰ προδιαγράψει τὴ συγγραφή νέων βιβλίων καὶ νὰ ὑποδείξει πιθ-

* Ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ ραδιοφωνικὸ δίκτυο, Α' Πρόγραμμα, τὴν 4.2.1984, στὰ πλαίσια ἐνημερωτικῆς ἐκπομπῆς τοῦ ΚΕΜΕ.

τὴν ὕλη πού φθείρεται μὲ τὸ πνεῦμα πού ζῆ, τὸ παιδί πού ἔφυγε μὲ τὸν Πατέρα πού περιμένει... Ἐπομένως, οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία, οὐδὲ γὰρ ὄνομα ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Ἠράξ. δ' 12).

Γ'

Μακαριώτατε,

Ὁ ποιητὴς Σεφέρης, γιὰ μιὰ ἄλλη περίπτωσι βέβαια, εἶπε: Ἀυτᾶμαι πού πέρασε ἀπὸ τὰ χέρια μου ἕνα ποτάμι καὶ δὲν ἦπια μιὰ σταγόνα.

Πάνω ἀπ' αὐτὸν τὸν Βράχο κύλησε τὸ ποτάμι τῆς ἀλήθειας τοῦ Παύλου. Ὁ σαλπικτῆς τῶν αἰώνιων ἀξιῶν, μᾶς ἔδωσε τὸν μοναδικὸ προσανατολισμό. Θὰ ἦταν πολὺ τραγικὸ νὰ ἀφήσουμε τὸ ζωογόνο νερὸ νὰ διαρρέουσι ἀπὸ τὰ δάκτυλά μας, καὶ τὴν κούπα πού κρατᾶμε στὰ χέρια μας, νὰ μὴ τὴ φέρουμε στὰ φρυγμένα ἀπὸ τὴ δίψα χεῖλη μας. Εἶναι τραγικὸ νὰ ψάχνουμε νὰ βροῦμε τὸ καθαρὸ νερὸ σὲ μολυσμένες καὶ θολὲς πηγές. Τότε θὰ μένουμε αἰώνιοι ἀναζητητὲς τοῦ Ἀ-

νοῦ συγγραφεῖς». Στὴν Ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἀντιπροσωπεύτηκαν ὁ ἱερός Κλήρος, ἡ ἀκαδημαϊκὴ Θεολογία, οἱ θεολογικὲς συνδικαλιστικὲς ἑνώσεις, ἡ ΟΛΜΕ, οἱ διδάσκοντες στὴ Μ.Ε. θεολόγοι - καθηγητὲς καὶ φυσικὰ τὸ ΚΕΜΕ, τὸ ὁποῖο εἶχε καὶ τὴν εὐθύνη τῆς ὅλης ἐργασίας**.

** Συγκεκριμένα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐργασίας, μὲ τὴ σειρά πού γράφτηκαν στὴν ὑπουργικὴ ἀπόφαση, ἦταν τὰ ἑξῆς:

1. Σάββας Ἀγουρίδης, Καθηγητὴς καὶ Πρόεδρος τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν,

2. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Ἱερώνυμος,

3. Αἰδεσιμολ. Κωνσταντῖνος Φούσκας, ἄμισθος ἐπίκουρος Καθηγητὴς τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μέλος τοῦ ΚΕΜΕ,

4. Γεώργιος Διλιμπός, θεολόγος - Β. Γυμνασιάρχης τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς (ἤδη Σχολικὸς Σύμβουλος) ἀποσπασμένος στὸ ΚΕΜΕ,

5. Βασίλειος Στογιάννος, Καθηγητὴς τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης καὶ Διοικητῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους,

γνώστου Θεοῦ, ἂν καὶ τὸν ψηλαφοῦμε, ἀφοῦ «οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχει» (Ἠράξ. ιζ' 24).

Εὐχηθῆτε, νὰ δώσουμε τὴν κατάφασί μας σήμερα καὶ τὰ μεγάλα μας «ναί» στὴν Παύλεια ὀμίλια στὸν Ἁρειο Πάγο. Μὴν ἀφήσουμε τὸ ποτάμι τῶν ἀληθειῶν πού διατύπωσε νὰ φύγη, χωρὶς νὰ πιοῦμε μιὰ σταγόνα. Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, οἱ Νεοέλληνες ὅλοι νὰ συνειδητοποιήσουμε «τὴν ἐπικίνδυνη καταβύθισί μας στὰ μολυσμένα νερὰ τῶν ξένων ἀντορθοδόξων ἀντιλήψεων καὶ τρόπων ζωῆς, πού μᾶς ἔχουν κατακλύσει. Αὐτὲς οἱ δῆθεν νέες —κι ἂς εἶναι παμπάλαιες, οἱ δῆθεν ἀνθρωπιστικὲς— κι ἂς εἶναι ἀπάνθρωπες, οἱ δῆθεν φωτισμένες —κι ἂς εἶναι πῶ σκοτεινὲς καὶ ἀπ' τὸ σκοτάδι ἀντιλήψεις τῆς δῆθεν πολιτισμένης ἀνθρωπότητας, εἶναι ὁ προθάλαμος τοῦ πνευματικοῦ, γιατί ὄχι καὶ τοῦ σωματικοῦ μας θανάτου». Νὰ πάρομε κάποτε στὰ σοβαρὰ τὴν Ὀμίλια τοῦ Παύλου στὸν Ἁρειο Πάγο, πού στόλισε τὴν Ἱστορία τοῦ κόσμου μὲ περιεχόμενο καὶ ἀληθινὴ ἀπελευθέρωσι.

Ἀρχιμ. ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ ΦΑΤΟΤΡΟΣ

Ἱεροκέρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἡ Ἐπιτροπή συνεδρίαζε κάθε δεκαπενθήμερο ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρες σὲ πρωινὲς καὶ ἀπογευματινὲς συγαντήσεις. Μέσα στὸ 1983 πραγματοποιήσε 60 περίπου τετράωρες συνεδρίες μέχρι νὰ ολοκληρωθεῖ ἡ μελέτη καὶ ἡ σύνταξη τοῦ νέου Ἀναλ. Προγράμματος.

Ἀξίζει γὰρ σημειωθεῖ ὅτι ἡ Ἐπιτροπή, πρὶν συντάξει τὸ σχέδιο Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος, μελέτησε:

- τὰ πρακτικὰ τοῦ ΚΕΜΕ, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὸ μάθημα τῶν Ὀρθοσκευτικῶν,
- τίς προτάσεις διαφόρων Ἐπιτροπῶν, πού προηγήθηκαν στὸ ἴδιο θέμα,
- τὰ ἐσχόδια Ἀναλ. Προγράμματα τοῦ μαθήματος τοῦ Δημοτικοῦ, τοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Λυκείου,
- τὰ σχέδια Ἀναλ. Προγραμμάτων πού ὑποβλήθηκαν ἐπίσημα στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπὸ τὴν ΠΕΘ καὶ τὴν ΕΘΕΒΕ,
- καθὼς καὶ ἀνάλογες προτάσεις πού ἔγιναν ἀπὸ ἄλλους.

Ἐπίσης ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐξετάσθησαν μὲ πολλὴ προσοχή:

- ἡ «ὑπάρχουσα κατάσταση» σχετικὰ μὲ τὰ Ἀναλ. Προγράμματα, τὰ διδακτικὰ βιβλία καὶ ἄλλα συναφῆ προβλήματα τῆς Ἐκπαιδεύσεως,
- οἱ «στόχοι τοῦ μαθήματος τῶν Ὀρθοσκευτικῶν»,
- ἡ «Παράδοση καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια» ὡς βασικὲς καθοδηγητικὲς ἀρχὲς συντάξεως Ἀναλ. Προγραμμάτων, καὶ
- ἡ «θρησκευτικὴ καὶ ἡ πολιτισμικὴ γλώσσα», μὲ τὴν ὁποία μποροῦμε γὰ πλησιάζουμε τὸ μαθητὴ καὶ γὰ μιλήσουμε στὴν καρδιά του.

Παρὰ τίς ἀντικειμενικὲς δυσκολίες, πού ἦταν ἐπόμε- νο γὰ περιμένει κανεὶς σὲ μιὰ τέτοια προσπάθεια, ἐπι- κράτησε πνεῦμα συνεργασίας καὶ διάθεση προσφορᾶς γιὰ τὴν βελτίωση τοῦ μαθήματος ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη, ὥστε οἱ ἀπόψεις τους γὰ συγγλύνουν τελικὰ σὲ ἓνα γενικὰ ἀπο-

δεκτὸ σχέδιο Ἀναλ. Προγράμματος, τὸ ὁποῖο περιλαμ- βάνει: τὰ minima τῶν ἀπόψεων καὶ ἀπατήσεων κάθε μέλους.

Τὸ νέο αὐτὸ Πρόγραμμα, πραγματικὰ Ἀναλυτικὸ, ἀφοῦ ἐκτείνεται σὲ 90 σελίδες, ὑποβλήθηκε ὡς σχέδιο Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος στὸν κ. Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας στὶς 30.11.1983. Στὴ συνέχεια τὸ κείμενο αὐτὸ συζητήθηκε στὸ ΚΕΜΕ καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ αὐτὸ ὁμόφωνα στὴ συνεδρία του 108) 12.12.83. Ἔτσι σήμε- ρα ἔχουμε ἓνα νέο Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα γιὰ τὸ μάθη- μα τῶν Ὀρθοσκευτικῶν Γυμνασίου καὶ Λυκείου.

2. Ἡ φιλοσοφία τοῦ νέου Ἀναλ. Προγράμματος καὶ πόσο νέο εἶ- ναι αὐτό.

Ἐντελῶς συνοπτικὰ τὸ νέο Ἀναλ. Πρόγραμμα τῶν Ὀρθοσκευτικῶν παρουσιάζει τὴν ἐξῆς μορφή:

Γιὰ τὴν Α' Γυμνασίου (2 ὥρες) : Προετοιμασία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸν καινούριο κόσμο τοῦ Θεοῦ (Παλαιὰ Διαθήκη).

Γιὰ τὴν Β' Γυμνασίου (2 ὥρες) : Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ καινούριος κόσμος (Καὶνὴ Διαθήκη).

Γιὰ τὴ Γ' Γυμνασίου (2 ὥρες) : Ἡ Ἐκκλησία. Μία νέα κοινωνία σὲ πορεία (Ἐκκλ. Ἱστορία).

Γιὰ τὴν Α' Λυκείου (2 ὥρες) : Θεολογία, Λατρεία καὶ Ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας (ἐπιλεκτικὰ).

Γιὰ τὴ Β' Λυκείου (2 ὥρες) : Ὀρθοσκευάματα καὶ Χριστιανισμὸς.

Γιὰ τὴ Γ' Λυκείου (1 ὥρα) : Θέματα Χριστιανικῆς Ἠθικῆς (ἐπιλεκτικὰ).

Σὲ σύγκριση μὲ τὰ προηγούμενα Ἀναλ. Προγράμ- ματα, τὸ νέο Ἀναλ. Πρόγραμμα παρουσιάζει τὰ ἐξῆς νέα στοιχεῖα:

α) Προϋποθέτει τὴ θεολογία τῆς ἱστορίας ἢ τῆς θείας Οἰκονομίας καὶ ὄχι θεολογικοφιλοσοφικοὺς προσανατολι- σμούς. Τονίζει τὴ σημασία τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας μὲ ἀρχή, κέντρο καὶ τέλος τὴ θεία βουλή γιὰ τὴν ἀνθρω- πότητα.

β) Δίνει μεγαλύτερη ἔμφαση στὸ ἐκκλησιολογικὸ ἢ συλλογικὸ στοιχεῖο, χωρὶς γὰ παραμελεῖ τὸ ἀτομικὸ, ἀ- φοῦ ἡ Ἐκκλησία εἶναι «σῶμα Χριστοῦ» καὶ οἱ πιστοὶ «μέλη ἐκ μέρους».

γ) Τονίζει, ὅπου καὶ ὅσο πρέπει, τὴν πολιτιστικὴ καὶ κοινωνικὴ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς λαοὺς, χωρὶς γὰ παραλείπει τὴ συζήτηση γιὰ παραλείψεις ἢ ἀποτυχίες τῶν μελῶν τῆς, μὲ σκοπὸ πάντα τὴν ὀρθὴ κατανόηση τοῦ ἔργου τῆς.

δ) Διατηρεῖ, ὅπως καὶ πρὶν, τὸ πατερικὸ, ὁμολο-

6. Ἀλέξανδρος Παπακωρὸς, Εἰδικὸς Σύμβουλος Ὑπουργείου Ἐθν. Παιδείας καὶ Διευθυντὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης.

7. Γεώργιος Τσανανάς, Ἐπιμελητὴς Θεολογικῆς Σχολῆς Παν/μίου Θεσσαλονίκης.

8. Ἰωάννης Μάσσος, θεολόγος - τ. ΚΕΜΕ,

9. Χρυσούλα Βουλουμπασάκη, θεολόγος - Β. Γυμνασιάρχης τοῦ ΙΕ' Λυκείου Ἀθηνῶν, καὶ

10. Βενιζέλος Χριστοφορίδης, θεολόγος - καθηγητὴς τοῦ Β' Λυκείου Χαριλάου Θεο/νικῆς (ἡδὴ Σχολ. Σύμβουλος).

γικό και άλλο παραδοσιακό θεολογικό ή καλλιτεχνικό στοιχεία. 'Εξάιρε: όμως, κατά προτεραιότητα, τη σημασία του βιβλικού στοιχείου, το οποίο δεν πρέπει να είναι υποτονικό έναντι των άλλων.

ε) 'Αφίνε: χώρο αυτενέργειας στο διδακτικό έργο και δυνατότητα έκφρασης της έμπνεύσεως ή του χαρίσματος των μαθητών, αφού προβλέπει: βιβλικά, πατερικά, ύμνολογικά και ποιήματα άλλα κείμενα με κατάλληλες εισαγωγές και σύντομα πραγματικά σχόλια για έρεθίσματα και έπεξεργασία από τους διδάσκοντες και τους μαθητές.

στ) Προβλέπει: βιβλία για το διδάσκοντα, τα οποία θα διευκολύνουν σημαντικά το έργο του. 'Ορίμασε πιά ή ιδέα ότι ο διδάσκων πρέπει να έχει το δικό του βιβλίο-έργαλειο, το οποίο να είναι: ένημερωμένο, εύχρηστο και υπεύθυνο για το προσφερόμενο μορφωτικό αγαθό.

ζ) 'Από κάθε τομέα περιέχει: έπιλογή θεμάτων ούσιαστικών, αντιπροσωπευτικών και, κατά το δυνατόν, σχετικών με τη σημερινή κατάσταση του μαθητή. 'Αντί, δηλαδή, να παρουσιάζει: μιá έπιτομή του όλου, παίρνει: τον πυρήνα και την ούσία κάθε θέματος, αφήνοντας παντού τη δυνατότητα για προεκτάσεις και παραπέρα συζητήσεις.

η) Κατανάει: τη διδακτέα θρησκευτική ύλη έτσι, ώστε στο Γυμνάσιο να γίνεται: ορίζοντα έκθεση της ιστορίας της σωτηρίας (Παλαιά και Καινή Διáθηκη, ιστορία της 'Εκκλησίας), ενώ στο Λύκειο θα αναλύεται: το νόημα αυτής της σωτηρίας στη σχέση της ιδιαίτερα με το σημερινό άνθρωπο, τις ιδεολογίες, τα θρησκευόμενα κ.τ.λ. 'Ολα όμως αυτά σχεδιάστηκαν με βάση τη διαπίστωση ότι: σχεδόν όλοι: οι μαθητές συνεχίζουν τη φοίτησή τους από την Α' Γυμνασίου ως τη Γ' Λυκείου: έτσι: αποφεύχθηκαν: έπαναλήψεις και έπικαλύψεις.

'Ολα αυτά δείχνουν τη φιλοσοφία που διέπει: το νέο 'Αναλ. Πρόγραμμα των Θρησκευτικών και ότι: αυτό, ενώ διατηρεί: πολλά στοιχεία που είχαν και τα παλιά 'Αναλ. Προγράμματα —γιατί αυτά είναι: αδύνατο να άγνοηθούν από οποιοδήποτε 'Αναλ. Πρόγραμμα— έχει: νέες προοπτικές, νέα δόμηση και νέους προσανατολισμούς, που τελικά το καθιστούν: πραγματικά νέο.

3. Προοπτικές εφαρμογής του νέου 'Αναλ. Προγράμματος.

Στην τελευταία ανάλυσή τους τα 'Αναλ. Προγράμματα είναι: μιá περιγραφή της διδακτέας ύλης ή το γενικό πλαίσιο στο οποίο θα κινήθει ο διδάσκων. Αυτό σημαίνει: ότι: ή υλοποίηση των 'Αναλ. Προγραμμάτων ολοκληρώνεται: με τη συγγραφή διδακτικών βιβλίων και τη χρήση τους από τους διδάσκοντες και τους μαθητές.

Με αυτή την προοπτική τα νέα 'Αναλ. Προγράμματα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμέσως. 'Απαιτείται: κάποιο στάδιο προετοιμασίας, συνήθως μακρό. Συγκεκριμένα:

—Για το σχολ. έτος 1983-84, που διανύουμε, δεν μπορεί να γίνει: καμιά αλλαγή στα 'Αναλ. Προγράμματα και τα βιβλία. Τα σχολεία μας δουλεύουν με τα παλιά, που και αυτά έγκρίθηκαν από το ΚΕΜΕ και έξυπνηρήσαν την 'Εκπαίδευση για αρκετά χρόνια.

—Για το σχολ. έτος 1984-85, δηλαδή το επόμενο, δεν υπάρχει: έπαρκής χρόνος για να γραφούν όλα τα διδακτικά βιβλία με βάση τα νέα 'Αναλ. Προγράμματα, να εκτυπωθούν, να προωθηθούν στα σχολεία και να χρησιμοποιηθούν από τους μαθητές το Σεπτέμβριο του 1984. 'Αναγκαστικά θα εφαρμοστεί και για το 1984-85 το παλιό 'Αναλ. Πρόγραμμα και θα χρησιμοποιηθούν τα παλιά βιβλία για όλες τις τάξεις του Γυμνασίου και για τις Α' και Β' τάξεις του Λυκείου.

—Για τη Γ' τάξη του Λυκείου καταβάλλεται: συτονημένη προσπάθεια να έχουμε νέο βιβλίο. Με υπουργική απόφαση ανατέθηκε ή συγγραφή του βιβλίου «Θέματα Χριστ. 'Ηθικής» και οι ορισθέντες συγγραφείς του έρχάζονται: συνεχώς. 'Επειδή το μάθημα στην τάξη αυτή είναι: μονόωρο, έλπίζουμε ότι: θα προλάβουμε να έτοιμάσουμε το μικρό σε έκταση βιβλίο, το οποίο περνάει: από όλες τις νόμιμες διαδικασίες συγγραφής, κρίσεως, έκτυπωσης και προώθησώς του στα σχολεία.

—Κατά συνέπεια, τα νέα 'Αναλ. Προγράμματα των Θρησκευτικών, τα οποία έτοιμάστηκαν και έγκρίθηκαν κιόλας, θα υλοποιηθούν στο σύολό τους μόνο από το σχολ. έτος 1985-86, υπό την προϋπόθεση ότι: οι προκηρύξεις ή αναθέσεις συγγραφής θα είναι: καρποφόρες και ότι: δε θα παρουσιαστούν: άπρόοπτα και άνυπέρβλητα εμπόδια.

Στο μεταξύ, και κατά το διάστημα που θα μεσολάβησει: ως τη συγγραφή των νέων βιβλίων, υπάρχει: χρόνος για παραπέρα μελέτη και για βελτίωση, αν χρειαστεί, πράγμα που αποτελεί: φροντίδα του ΚΕΜΕ. Το θέμα των 'Αναλ. Προγραμμάτων και των σχολικών βιβλίων παραμένει πάντα: ανοιχτό για κάθε καλή εισήγηση, από οποιοδήποτε και αν προέρχεται. Γι' αυτό και τα νέα 'Αναλ. Προγράμματα γρήγορα θα δημοσιευτούν, για να λάβουν: όλοι: γνώση.

'Εκείνο που πρέπει να ξέρουν οι συνάδελφοι: θεολόγοι: - καθηγητές, οι μαθητές και όσοι συνδέονται με την εκπαίδευση των παιδιών του έλληνικού λαού, είναι: ότι: τα νέα 'Αναλ. Προγράμματα των Θρησκευτικών Γυμνασίου και Λυκείου είναι: κείμενα γραμμένα με σεβασμό στην 'Ορθόδοξη Παράδοση και στην ιστορική αλήθεια και με κατανόηση των δυσκολιών του παιδευτικού έργου, χωρίς να διεκδικούν το άλάθητο. Το 'Υπουργείο Παιδείας και το ΚΕΜΕ θα κάμουν: ότι: μπορούν για τη συγχή βελτίωση των 'Αναλ. Προγραμμάτων, ώστε ή ωφέλεια των μαθητών να είναι: μεγαλύτερη και μονιμότερη.

Πρωτ. ΚΩΝ) ΝΟΣ ΦΟΥΣΚΑΣ, Δρ. Θ. και Φ.

'Αμισθος 'Επίκουρος Καθηγητής (Παν)μίου 'Αθηνών

Μέλος του ΚΕΜΕ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς...».

Ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἀρχίζουν σήμερον αἱ ἐργασίαι τῆς Τακτικῆς Συνόδου τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας, τὸ Χρονικὸν τῶν ὁποίων θὰ παρουσιασθῆ εἰς ἐπόμενον τεύχος τῆς «Ἐκκλησίας».

Ἡ Σύνοδος αὕτη ἔγθεν μὲν θὰ ἀξιολογήσῃ τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πεπραγμένα τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς ὁποίας ἡ πορεία, παρὰ τὰ ἐπιπροσθούρια ἐμπόδια, εἶναι ἀναμφισβητήτως ἀνιοῦσα· ἐτέρωθεν θὰ προσωθήσῃ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ δυναμικοῦ τῆς διὰ τῆς πληρώσεως τῶν κενῶν μητροπολιτικῶν θέσεων τριῶν θὰ μελετήσῃ τοὺς τρόπους ἀντιμετώπισεως μερικῶν ἐκ τῶν ἀπασχολούτων τὴν Ἐκκλησίαν μας προβλημάτων καὶ τέταρτον θὰ ἀναζητήσῃ τὸν διὰ τὸ μέλλον προσήκοντα προσανατολισμὸν τῶν δραστηριοτήτων τῆς.

Ἡ Σεπτῆ Ἱεραρχία θὰ ἔχῃ ἐπὶ πλέον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποδείξῃ τὸ κύριον γνώρισμα αὐτῆς ὡς Κοινωνίας ἐμψυχουμένης ὑπὸ τῆς ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἐνότητος καὶ συμπνοίας καὶ αἰσθητοποιούσης τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου: «Οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν» (Ματθ, ιη', 20).

Τὸ Χριστοτεπώνυμον πλήρωμα εὐχεται, ὅπως ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας παράσχη πλοσίαν τὴν ἐδλογίαν Του εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Συνόδου, ἵνα αἱ ληφθησόμενα ἀποφάσεις φέρον τὴν σφραγίδα τῶν λόγων τῶν μετασχόντων τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου Ἀποστόλων: «Ἐδοξε τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ καὶ ἡμῖν» (Πράξ. ιε', 28).

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἰς χαιρετιστήριον μῆνυμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς μετασχόντας τῆς ἐν Ἀθήναις πραγματοποιηθείσης 8ης Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Μονίμου Συνόδου τῶν Πρωτάντων, Προέδρων καὶ Ἀντικαγκελλαρῶν τῶν Ἑυρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Εἶμαι βέβαιος ὅτι τὰ συμπεράσματά σας θὰ συμβάλουν οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπιση τῶν κοινῶν προβλημάτων, πὸν ἀντιμετωπίζει σήμερον ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία... Σημαντικὴ εἶναι γιὰ τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἀποστολή σας. Ἔργο σας δὲν εἶναι ἀπλῶς νὰ ἐφοδιάξετε τοὺς νέους μὲ ὄσες γνώσεις

χρειάζονται γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ τους σταδιοδρομία. Ἀλλῶστε ἡ παιδεία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ὡς ἔννοια δὲν εἶναι ἀπλῆ συσσώρευση γνώσεων. Γιὰ τὴν καλοφοροσῆση, πρέπει νὰ κινηροῦνται ἀπὸ ἰδέες· νὰ κατευθύνεται περισσότερο ἀπὸ ὑψηλὸς καὶ λιγώτερο ἀπὸ πολιτικὸς καὶ συνδικαλιστικὸς ἀρχές· καὶ νὰ μεταγγίξῃ εἰς τὴν ψυχὴ τοῦ νέου, μὲ ἀρμονικὴ συνεργασία διδασκόντων καὶ διδασκομένων, τὰ ἰδανικά, τὶς ἰδέες καὶ τὶς ἠθικὲς ἐκείνες ἀρχές πὸν θὰ φωτίσουν καὶ θὰ δώσουν νόημα καὶ σκοπὸ εἰς τὴν ζωὴ του. Ἔργο σας εἶναι πρωτίτως μέσα ἀπὸ τὰ πανεπιστημιακά σας ἐργαστήρια νὰ διαπλάσσετε χαρακτῆρες, νὰ διαμορφώσετε ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς βοηθήσετε νὰ προσδιορίζουν τὴν σιὰση τους ἀπέναντι εἰς ἀνώτερες ἀξίες ὄχι μόνο τῆς νοήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς».

Ἀσφαλῶς ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαλλαγῆ ἐκ τῆς μαστιζούσης αὐτὴν κρίσεως, ἐὰν δὲν ἐγκολπωθῆ τὸ ὑπὸ τοῦ Προέδρου κ. Καραμανλῆ ὑπομνηστικὸν ἰδεώδες, τὸ ὁποῖον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶναι συνηγμένον πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἑλληνορθοδόξων ἀξιών.

Μῆνυμα πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Γερμανίας.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάρξεως τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους ὁ Σεβ. Μητροπολίτης τῆς Γερμανίας κ. Ἀργουσίτινος, ὅστις καταβάλλει μεγάλας προσπάθειάς διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ἀναζωπύρωσιν τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀποδήμων Ἑλλήνων, ἐν μῆνύματι πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς σχολείοις αὐτῶν ὑπηρετοῦντας ἐκπαιδευτικοὺς τονίζει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διακρινόταν πάντοτε γιὰ τὴν πίστη του καὶ τὴν θρησκευτικότητά του. Ἡ Ἑλληνίδα μάνα καὶ ὁ Ἕλληνας πατέρας, ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια δὲν ἔχασαν ποτὲ τὴν πίστη τους, οὔτε θυμὸν καὶ τὴν πρόδωσαν κάτω ἀπὸ ὅποιονδήποτε συνθήκες. ... Κοιτᾶ σὴν πίστη εἶναι ἡ γλώσσα, ἡ ἀθάνατη ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἡ γλώσσα, σὴν ὁποία γράφτηκαν ὄχι μόνο τὰ κλασσικά ἀριστουργήματα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ Ἐυαγγέλιον, καὶ ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβασμιώτατος ἐπισημαίνει τὰ ἑξῆς: «Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἔχει τὴν γνώμη ὅτι ἐλευθερώθηκε ἀπὸ πολλὰ πράγματα, πὸν τὸν ἐμπόδιζαν εἰς τὴν εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν. Μὰ εἶναι, λοιπόν, μὲ τ' ἄλλα πὸν θέλει νὰ πετάξῃ ἀπὸ πάνω του εἶναι καὶ ἡ παράδοσις. Ἐτσι νομίζει ὅτι βρῖσκει τὴν ἐλευθερία του.

Ἐλευθερία βέβαια, μόνο σὺ ὄνομα, γιατί ἕνας λαὸς ποὺ χάνει ἢ διαγράφει τὴν παράδοσή του μοιάζει μὲ ἄνθρωπο ποὺ ἔχει πάθει ἀμνησία κι ἐπομένως ἀνίκανο νὰ δημιουργήσῃ ὁμαλὲς συνθηκὲς ζωῆς εἴτε γιὰ τὸ παρὸν εἴτε γιὰ τὸ μέλλον».

Καὶ τὸ μήνυμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου καταλήγει ὡς ἐξῆς: «Ὡς Ἕλληνες ποὺ εἴμαστε ἐδῶ στὰ ξένα ἔχομε χρέος νὰ μὴ ξεχνᾶμε τὴν παράδοσή μας. Γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχὴ μας, ὁ πολιτισμὸς μας, ἡ ἱστορία μας, ἡ γλῶσσα μας, ἡ ταυτότητά μας. Δὲν ἔχει σημασία σὲ ποιά θέση ἐργάζεται καθένας μας. Τὸ χρέος εἶναι ἴδια βαρὺ γιὰ ὅλους. Γιατί ἡ παράδοση εἶναι καθολικὴ, δὲν κάνει καὶ δὲν δέχεται διακρίσεις. Καὶ δὲν θέλει ὑπνοβάτες. Θέλει ἀνθρώπους ζωντανούς, δημιουργικούς, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ τὴν μετουσιῶνουν σὲ σύστημα ζωῆς ποὺ σέβεται τὸν ἄνθρωπο ὡς πρόσωπο καὶ τὸν βλέπει ὡς εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ».

«Σταλαγματιὲς μυστικοῦ μάννα».

Ὁ πολυγραφώτατος Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων δὲν διακρίνεται μόνον διὰ τὴν ἀρίστην καὶ ἀκαταμάχητον λογικὴν διαπραγματεύσιν θεμάτων, ἀὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τὴν σημερινὴν Ἐκκλησίαν καὶ μερικὰ φλέγοντα προβλήματα τῆς. Ἐπὶ πλέον κατὰ ρηξικέλευστον καὶ πρωτοποριακὸν —ἐντὸς τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ χώρου τρόπον— ἔχει προωθήσει τὴν ἐπαφὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ποιμνίου μὲ τοὺς ἠθαρῶν τῆς ἀληθῆς ὀρθοδόξου διδασχῆς καὶ ἔχει ὑποσηθῆσει τὴν διεύθυνσιν καὶ ἀνάθασιν αὐτοῦ εἰς τὰς ὑπεροκομίους σφαίρας τῆς μυστικῆς θεωρίας, πῆς θεοπίας καὶ τῆς «θέσει» θεώσεως, ἡ ὅποια ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι μεθέξεως τῆς Θείας Χάριτος καὶ τῶν μεθεκτῶν ἀκρίστων θείων ἐνεργειῶν, αἱ ὅποια διασιέλλονται τῆς θείας οὐσίας.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὸν συμβολὴν τὰ ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου Ἱεράρχου παρουσιασθέντα ἔργα («Κλεῖς Πατρολογίας», «Ἡ φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ περιλαμβανόμενα ἔργα», «Κλεῖς φιλοκαλίας τῶν νηπτικῶν», «Οἱ περιπέτειες ἐνὸς προσκνητητοῦ», «Γνόφος ἀγνωσίας», «A note of Anastassios of Sinai» καὶ ἄλλα παρόμοια, ἰδίως διάφορα ἄρθρα.

Ἡ πεμπτοσὶα πάντων αὐτῶν παρουσιάζεται ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐξ 184 σελίδων νέον βιβλίον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος (Καρανικόλα), ὅπερ ἔχει τὸν ἐκφρασιτικώτατον θανμάσιον τίτλον «Σταλαγματιὲς μυστικοῦ μάννα». Τὸ βιβλίον τοῦτο κατὰ τὸ ἰσῆχον ἔτος 1984 ἐκκλοφώρησεν εἰς δύο ἐκδόσεις, ἐφ' ὅσον ἡ πρώτη ἐκδοσις κυριολεκτικῶς ἀνηράγη ἐπὶ ἐνὸς μηνός. Ἐπειδὴ τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν πείναν καὶ δίψαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ βιβλία γνήσιας ὀρθοδόξου πνευματικότητος καὶ ἐπειδὴ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον τοῦ ἁγίου Κορίνθου ἀποτελεῖ τῷ ὄντι σταθμὸν εἰς τὴν

παρ' ἡμῖν Ἱστορίαν τῆς ἐκλαίκευμένης καὶ εἰς πάντας προσοιτῆς προβολῆς τῆς γνήσιας ὀρθοδόξου πνευματικότητος, κρίνομεν σκόπιμον νὰ σημειώσωμεν ὀλίγα περὶ τοῦ βιβλίου τοῦτου καὶ εἰς τὸ ἀμέσως ἀκολουθοῦν σῆλῶν.

Ἐγχειρίδιον ὀρθοδόξου μυστικῆς θεολογίας.

Τὸ βιβλίον «Σταλαγματιὲς μυστικοῦ μάννα» περιλαμβάνει κυρίως ἄρθρα γραφέντα κατὰ καιροῦς. Ταῦτα κατατάσσονται μεθοδικῶς, ὥστε νὰ προκύπτῃ ἐν ὀργανικὸν ὄλον, ὅπερ προβάλλει τὰ σπουδαιότερα στοιχεῖα καὶ τὰς κυριωτέρας διαστάσεις καὶ συνιστώσας αὐτοῦ καθαρὰ θρησκευτικοῦ μυστικοῦ ἢ ἄλλοιῶς εἰδικώτερα μυστικαλικῶ ἢ μυστικιστικοῦ θεολογικοῦ κλάδου» (σ. 7). Μετὰ τὸ εἰσαγωγικὸν κεφάλαιον, ὅπερ παρουσιάζει «λίγα λόγια μυστικιστικά», ὑπομνησθεταὶ ἡ «πραγματικὴ ἱστορία», ἡ ὅποια ἀναφέρεται εἰς τὸ βιβλίον «Οἱ περιπέτειες ἐνὸς προσκνητητοῦ», προβάλλονται ἡ φαινομενολογία καὶ τὰ εἰδοποιὰ καθ' ἕλην καὶ μορφολογικὰ γνωρίσματα τῆς χριστιανικῆς προσευχῆς, ἀναφέρεται εὐσυνόπτως τὸ νόημα τῆς «ουρανίας ἱεραρχίας» κατὰ τὸν ἅγ. Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, παρουσιάζονται πέντε κεφάλαια καὶ ἐπιστολὴ αὐτοῦ «περὶ μυστικῆς θεολογίας», γίνεται εὐσυνόπιος ἀνάπτυξις τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας περὶ τῶν «θεϊκῶν ἀκρίστων ἐνεργειῶν», σκιαγραφοῦνται ὁ «θεωρητικὸς» καὶ ὁ «πρακτικὸς» Χριστιανὸς καὶ χριστιανικὸς βίος, περιγράφονται τὰ ἐξαιρία γνωρίσματα τοῦ «θεϊκοῦ ἔρωτος», παρατίθεται ἡ διδασκαλία τῶν ὀρθοδόξων μυστικῶν περὶ τοῦ «θεϊκοῦ γνόφου», περὶ τῆς «θεώσεως» καὶ τῆς καθ' ὄλον «μυστικῆς θεωρίας», καταχωρεῖται ἐκθεσις πίστεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τέλος κατὰ τὴν παρουσίαν τῶν συμπερασμάτων γίνονται δεοντολογικαὶ ὑποδείξεις.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ἀποδεικνύει, διὸ προκεταὶ περὶ σπουδαιότητος ἐγχειριδίου ὀρθοδόξου μυστικῆς θεολογίας, τὸ ὅποιον χειραφετεῖ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ σχολαστικοῦ νοησιαρχικοῦ στοχασμοῦ, δημιουργεῖ προσοπικὰς καρποφόρον συνδυασμοῦ τοῦ κατὰφαιτικοῦ θεολογικοῦ προσανατολισμοῦ μετὰ τῆς ὑπερβαίνουσας καὶ τελειούσης αὐτὸν ἀποφαιτικῆς καὶ μυστικῆς μεθέξεως πῶν θείων ἀληθειῶν, εἰσάγει «στὰ γνήσια Χριστιανικά, ὀρθόδοξα μυστικά καὶ καθαρὰ ὀπαρξιακὰ βιώματα τῆς ζωῆς» (σ. 14), καταπολεμεῖ «τὴν ψυχικὴν ξεραῖλα καὶ πνευματικὴν φτώχεια» (σ. 13) καὶ ποδηγετεῖ, —ὅπως προσθέτει ὁ Σεβασμιώτατος συγγραφεὺς μὲ τὴν ἀνταξίαν τοῦ ὑψηλοῦ μυστικοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου τὸν ἐναργεσιτάτην ποιητικὴν γλῶσσάν του—, πρὸς λῆψιν «τῆς ἐκοιστικῆς δωρεᾶς τῆς Ἑλλαμνης καὶ Ἐνωσης ἢ Μυστικῆς Θεωρίας, ποὺ μπορεῖ κάπως νὰ τὴ φαντασθῶμε... σὰν αἶσα θεϊκῆς πνοῆς, σὰν ὕραση τῆς Κλίμακος τοῦ Ἱακώβ, σὰν κολύπημα σὲ νοητοὺς θεϊκοὺς ὠκεανούς, σὰν αἶσα λεπτὴ ποὺ σφίξει δροσερά, σὰν ὑπόκρουση ἀγγελικῶν μυστικῶν συμφωνιῶν, σὰν χρυσὴ φωτερὴ βροχὴ, σὰν καταιωνισμὸ ἀπὸ νοητὸ διαμαντένιο, ἀπα-

λό, χαλάζι, σάν πότισμα ἀπὸ τὰ νάματα τῶν παραδει-
σιων νοητῶν ποταμῶν..., σάν ἀναπνοή πὸν ἀναπνέου-
με θεϊκὰ μύρα, σάν γεύση πὸν γευόμαστε τὸ πιὸ γλυ-
κό, μ' ὅλες τὶς πνευματικὲς διταμίρες, μέλι τοῦ κό-
σμου, σάν ποτὸ νεκταρικὸ, πὸν πίνουμε, σάν τροφή
ἀμβροσιακὴ πὸν τὴν ἐσθίουμε» καὶ «ὅπως τὴν παίρνον-
με ὅλοι οἱ ἄπλοι ἐμεῖς, πιὸ ἄπλὰ καὶ σιτὴν ἄξια Θεϊκὴ
Μετάληψη, σιτὴ Θεία Κοινωνία» (σ. 12).

Ἐρχόμεθα, ὅπως τὸ βιβλίον τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγρα-
φέως καταστῆ παρόμοιον μωσαϊαγῶν καὶ ἀναγωγῶν
πνευματικῶν ἐντροφῆμα πάντων τῶν Χριστιανῶν
καὶ δόση ὄθησιν πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ ἀ-
ξιοποίησιν τῆς ὀρθοδόξου μωστικῆς θεολογίας. Ἐπί-
σης ἐρχόμεθα, ὅπως ὁ ἅγιος Κορινθίας πραγματο-
ποίησιν τὸν εὐγενῆ πόθον του νὰ «μεταγλωτίσῃ σιτὴν
καθομιλουμένην» καὶ ἄλλα ἔργα κλασσικῶν ἐκπροσώ-
πων τῆς θεολογίας αὐτῆς, διὰ νὰ «μεταφέρῃ τὴν ἀπὸ
αἰῶνων μωστικιστικὴν βιβλιοθήκην τῆς Ὀρθοδόξου Κα-
θολικῆς Ἐκκλησίας μας καὶ σιτὴν σύγχρονην γλώσσά
μας».

Συνταρακτικὴ καταγγελία.

Ὁ διακεκομμένος δημοσιογράφος, κοινῶς καὶ συγ-
γραφεὺς κ. Κ. Γεωργουσόπουλος ἐν ἀρθροιδίῳ αὐτοῦ,
τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς «τὰ Νέα» (17.9.1984),
καταγγέλλει, ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ΚΕΜΕ «κάναν
καὶ πάλι τὸ θαῦμα τους. Κατήγγησαν καὶ τὴν Ἱστο-
ρίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ Λύκειο. Ζέρετε τί
θὰ διδάχουν φέτος οἱ ἔφηβοι; «Ἱστορία τοῦ ἀνθρω-
πίνου γένους». Ἔτσι γενικὰ καὶ ἀόριστα.
Ἀπὸ τὴν α ὑ γ ἦ τοῦ πολιτισμοῦ ὡς σήμερον, λέει
ἢ ἀνακοίνωση, σὲ ἓνα τετράμηρο. Καταλαβαίνετε, Χρι-
στιανοί, Ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δέκα χιλιά-
δων χρόνων σὲ 50 διδακτικὰς ὥρες τῶν 40 λεπτῶν!
Ἡ Ἱστορία τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ
καποῦ! Θὰ διδάχουν ὅμως σιτὸ δεῦτερο τετράμηρο
«Ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους». Βλέπετε πρόσδος:
Ἀνθρώπινο γένος, ἐλληνικὸ κράτος. Κάπου ἐκεῖ ἀ-
νάμεσα χάθηκε τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος· τοὺς ἔπρεπε ἀπὸ τὴν
ισόπη σάν κάλπικος παράς. Δὲν ἀρκεῖ πὸν διδάσκει-
ται πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἀγωγή τοῦ πολίτη, ὅπου ἀνα-
φέρονται καὶ οἱ θεσμοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους σιτὴν
ἐξέλιξή τους. Ὅσο γιὰ τὴ νεότερη Ἱστορία ἂν βρεῖτε
σιτὸ σχολικὸ βιβλίον τῆς τελευταίας τάξης μὰ λέξη
γιὰ τὴν Ἀλαμάναν, γράψτε μου. Τὰ τελευταῖα χρό-
νια (πάνω ἀπὸ πέντε) π ο τ ἔ ἢ ὕλη δὲν ἔφτανε
σιτὴν ἐλληνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ π ο τ ἔ δὲν

μπήκε οὔτε μιὰ ἐρώτηση σιτὶς γενικὲς ἐξαιρέσεις γι'
αὐτὴν. Τώρα πὸν οἱ Γάλλοι ἔχουν ἀποσκορακίσει με-
τὰ δδελυγμίας τὴν περιφρημὴ σχολὴ τῶν Ἀνὰλ» οἱ
ἐκπρόσωποι τοῦ ΚΕΜΕ πειραματίζονται σιτὴν πλά-
τη τῶν παιδιῶν μας. Οὔτε Πέρεςες λοιπόν, οὔτε Τοῦρ-
κοι. Πάπαλα. Σιτὴν Ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους
ἢ Ἑλλάδα θὰ καταντήσῃ ἓνα μωρόφινσμα τοῦ χάσμη». Τὸ
συμπέρασμα, κατὰ τὸν κ. Γεωργουσόπουλον, εἶναι,
ὅτι οἱ προδότες «βρίσκονται καὶ ἐντὸς τῶν Τειχῶν».

Ἡ συνταρακτικὴ αὐτὴ καταγγελία, ἢ ὁποῖα ἀδιο-
ροητῶς ὑπονοεῖ ὅχι ἀπλῶς συκοφαντοῦν, ἀλλὰ πλήρη
ἀποσκορακισμὸν ὅχι μόνον πῆς Ἀλαμάνας, ἀλλὰ καὶ
οἰασοδῆποτε μωείας τῆς ἐλληνορθοδόξου ἐντελεχείας,
ἢ ὁποῖα ἐμφρῶνει καὶ ζωοποιεῖ τὴν Ἱστορίαν τοῦ
ἐλληνικοῦ ἔθνους, πρέπει νὰ τύχῃ ἐξαιρέσεως καὶ κι-
νήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τόσο τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ,
ὅσον καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ
Θρησκευμάτων, οἱ ὁποῖοι ἐπανειλημμένως ἔχουν σα-
φῶς διακηρύξει, ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα συνδεδεμένοι
μὲ τὰς πνευματικὰς ρίζας τοῦ Ἑθνους.

«Καὶ πύλαι ἄδου...».

Συμφώνως πρὸς πληροφροῖας μεταδοθείσας διὰ
τοῦ Τύπου, ἀμερικανικὴ κινηματογραφικὴ εἰταιρεία
παρήγαγε φιλμ κινηματογραφικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κερὶ
στὸν ἄνεμον», ὅπερ ἀναφέρεται τόσο εἰς τοὺς διω-
γμὸς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπι-
βίωσιν ἢ ἀναζωπύρωσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν
τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει. Τὸ θεμελιῶδες ἐρώτημα, τὸ
ὁποῖον τίθεται ὑπὸ τοῦ ἀφηγητοῦ γνωστοῦ ἠθοποιῦ
Τζῶν Καραντάϊν, εἶναι πῶς εἰς μίαν χώραν, εἰς
τὴν ὁποῖαν ὑπάρχουν —συμφώνως πρὸς τὰς στατιστι-
κὰς τῶν Ἀρχῶν— 16 ἑκατομμύρια μελῶν τοῦ ἀθεϊ-
στικοῦ κυδρονῶντος κόμματος καὶ συγχρόνως ἐπὶ δε-
καετίας ἀσχεῖται ἔντινος ἀντιθρησκευτικῆ ἐκστρατεία
καὶ εἶναι ἀπηγορευμένη πᾶσα δημοσία προβολὴ τῆς
πίστεως, ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν ὑπερβαίνει τὰ 100
ἑκατομμύρια.

Τὸ φιλμ, ὅπερ πρέπει νὰ γνωρίσῃ μεγάλην διά-
δοσιν, παρουσιάζει πυχὰς τῆς Ἱστορίας τῶν μαρτύ-
ρων τῆς πίστεως, συνεντεύξεις μετὰ διαφωνούντων
ἀλλὰ καὶ μετὰ σοβιετικῶν ἐπισήμων, ἀρχιερατικῶν κινη-
ματογραφικῶν ὑλικῶν, συνεντεύξεις μετὰ δυτικῶν ἐπι-
στημόνων καὶ σκηναὶ ἐκ τῆς σημερινῆς Σοβιετικῆς
Ἐνώσεως. Πρόκειται περὶ νέας πειστικῆς ἀποδεί-
ξεως, ὅτι «καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκ-
κλησίας» (Ματθ. ια', 18).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Δελτίο Τύπου 12.9.84

Τὴν ἱκανοποίηση τοῦ Δήμου Περάματος γιὰ τὴν παραχώρηση στὸ Δημόσιο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μεγάλης ἐκτάσεως 360 στρεμμάτων στὸ Πέραμα γιὰ τὴ στέγαση ἀπόρων οἰκογενειῶν, ποὺ ἀνακοίνωσε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Πρόεδρος τῆς Ἱεράς Συνόδου κ. Σεραφεὶμ στὸν Πρωθυπουργὸ κ. Ἀνδρέα Γ. Παπανδρέου κατὰ τὴ συνάντησή τους τῆς Δευτέρας 10 Σεπτεμβρίου, ἐξέφρασε μὲ ἔγγραφὸ τοῦ πρὸς τὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Δήμαρχος Περάματος κ. Δημήτρης Κασσιδής. Σ' αὐτὸ μεταξὺ ἄλλων γράφει:

«Σπεύδουμε νὰ Σᾶς ἐκφράσουμε τὴν ἱκανοποίηση τοῦ Δήμου καὶ τὴν προσωπική μας γι' αὐτὴν τὴν ἀπόφαση, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ σημαντικὴ γιὰ τὴ λύση τῶν τεραστίων σεγαστικῶν, οἰκιστικῶν καὶ πολεοδομικῶν προβλημάτων τοῦ Τόπου μας.

'Αναμφισβήτητα τέτοιες ἀποφάσεις συντελοῦν οὐσιαστικὰ στὴ βελτίωση τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Λαοῦ, ἀφοῦ ὑλοποιοῦν τὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς Πρώτης».

Ἱερά Μητρόπολις Ἀλεξανδρουπόλεως

Πραγματικὸς ὄργανος ἐκτελέσεως ἐκκλησιαστικῶν ἔργων συντελεῖται εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Σαμοθράκης, ὑπὸ τὴν φωτισμένην καθοδήγησιν τοῦ Σεβ. κ. Ἀνθίμου. Καθὼς ἀναφέρεται εἰς τὸ πάντοτε ἐνδιαφέρον περιοδικῶν ὄργανων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως «Γνωριμία», τὴν περίοδον αὐτὴν ἐκτελοῦνται τὰ ἐπάμενα ἔργα:

—Ἐπισκευάζεται, συντηρεῖται καὶ ἐλαιοχρωματίζεται ὁ τροῦλλος καὶ τὰ κωδωνοστάσια τοῦ Μητροπολιτικοῦ ἱ. ναοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἀλεξανδρουπόλεως.

—Κατασκευάζονται τὰ ἐπιχρίσματα ἀρτιφισιέλ εἰς τὸν ἱ. ναὸν Ἀγίας Κυριακῆς Ἀλεξανδρουπόλεως.

—Τοποθετοῦνται τὰ παράθυρα καὶ κατασκευάζονται τὰ ἐξωτερικὰ ἐπιχρίσματα τοῦ ἱ. ναοῦ Ἀγίου Νεκταρίου Ἀλεξανδρουπόλεως.

—Ἀποπερατοῦται ὁ προσκυνηματικὸς ἱ. ναὸς τοῦ Ἀγίου Κυπριανοῦ εἰς λόφον παρὰ τὸ 9ον χιλιόμετρον τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ πρὸς Κομοτηνὴν, ὅπου θὰ ἀνεγερθῆ καὶ φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα δι' ἀνάτους ἐνήλικες.

—Γίνεται κεραμοσκεπὴ καὶ τὰ ἐπιχρίσματα εἰς τὸν ἱ. ναὸν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Λαγηνᾶ.

—Ἀνεγείρεται κωδωνοστάσιον εἰς τὸν ἱ. ναὸν Παναγίας Καμαριωτίσσης εἰς Σαμοθράκην. Ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀνεγερθῆ νέος ἱ. ναὸς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Δικέλλων.

—Ἀποπερατώθηκε ὁ ναῖσκος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς κατασκηνώσεις τῆς Μάκρης, ὅπου προ-

γραμματίζεται ἡ κατασκευὴ κερκίδων, γηπέδου ποδοσφαίρου καὶ ἀποδυτηρίων (ἤδη ὑπάρχουν γήπεδα μπάσκετ καὶ βόλλεϋ).

—Προγραμματισμένη εἶναι ἡ προσθήκη ἐνὸς ὁρόφου εἰς τὴν ἰσόγειον πτέρυγα τῆς Ἱ. Μονῆς Κοιμ. Θεοτόκου «ἡ Παναγία τοῦ Ἐβρου».

—Ἔργα, ἐπίσης, εὐτρεπισμοῦ γίνονται εἰς τὰ ἐπισκοπεῖα Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Σαμοθράκης, ὡς καὶ εἰς τὸ Πνευματικὸν Κέντρον.

Τὰ ἀνωτέρω συντελοῦνται «παράλληλα μὲ τὴν κύρια πνευματικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν κύριον στόχον τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας», ὅπως σημειώνει ἡ «Γνωριμία».

Ἱερά Μητρόπολις Γρεβενῶν

Λαμπρὲς ἐκκλησιαστικὲς ἐκδηλώσεις διοργανώνει καὶ ἐφέτος ἡ Ἱ. Μητρόπολις Γρεβενῶν, μὲ τὴν ἐμπνευσμένην πρωτοβουλίαν τοῦ Σεβ. κ. Σεργίου, διὰ νὰ τιμήσῃ τὸν ἔθνομάρτυρα Μητροπολίτην Αἰμιλιανὸν (Λαζαρίδην), ὁ ὁποῖος προσέφερε τὴν ζωὴν του ὀλοκαύταμα εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐλληνικότητος τῆς Μακεδονίας μας.

Οὕτως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 73ης ἐπετείου ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου (1.10.1911), συμφώνως πρὸς τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα, τὸ Σάββατον 6 Ὀκτωβρίου θὰ μεταβῶν, Κλήρος καὶ Λαός, εἰς τὸν τάτον ὅπου ἐδολοφονήθη ὁ Αἰμιλιανὸς καὶ θὰ τελεσθῆ θ. Λειτουργία εἰς τὸ πρὸς τιμὴν του ἀνεγερθὲν παρεκκλήσιον. Ἐν συνεχείᾳ θὰ γίνῃ Τρισάγιον ἐπὶ τοῦ τάφου του καὶ θὰ ἀπαγγελθοῦν ποιήματα, ἐνῶ τὴν 7ην μ.μ. θὰ τελεσθῆ Μέγας Ἀρχιερατικὸς Ἐσπερινὸς εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Γρεβενῶν. Τὴν Κυριακὴν, 7ην Ὀκτωβρίου, μετὰ τὴν Ἀρχιερατικὴν θ. Λειτουργίαν, θὰ τελεσθῆ Μνημόσυνον καὶ θὰ ἐκφωνηθῆ ἐπίκαιρος ὁμιλία ὑπὸ τοῦ Σεβ. Γρεβενῶν κ. Σεργίου.

Σημειοῦμεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου ἐτέθη προσφάτως εἰς κυκλοφορίαν κομψὸν τομίδιον μὲ τίτλον «Στὸν Ἱεράρχη τῆς θυσίας», περιέχον τοὺς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκφωνηθέντας πανηγυρικοὺς, πρὸς τιμὴν τοῦ Αἰμιλιανοῦ, λόγους.

Ἱερά Μητρόπολις

Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κεν ψυχρῶ φόνου τοῦ οἰκογενειάρχου Παύλου Λάλη, ἀγροφύλακος τοῦ χωρίου Μολυβδοσκεπαστον Κονίτης, ἐκ μέρους Ἀλβανῶν στρατιωτῶν παρὰ τὰ σύνορα, ὁ Σεβ. Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανὸς ἀπέστειλε τὴν 17.9.84 ἐκτενὲς τηλεγράφημα πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, τὸν Πρωθυπουργόν, τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς, τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, τὸ Ὑπουργεῖον

Ἐξωτερικῶν καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ὅπερ ἐκοινοποίησε καὶ πρὸς τὸν Τύπον.

Διὰ τοῦ τηλεγραφήματος ἐκφράζει τὴν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν «συγγενῶν καὶ σύμπαντος ἀκριτικοῦ πληθυσμοῦ» διὰ τὸν φόνον καὶ σημειώνει, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ κάτωθι:

«Ἐξοχώτατοι, Λυπούμαι, διότι ἔγινα ἐνοχλητικὸς κρούων συνεχῶς τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἀφανισμοῦ τῶν τετρακοσίων χιλιάδων ἀδελφῶν μας, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἐδῶ βλέπομεν ἐκ τοῦ πλησίον συντελούμενον μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν.

Πάντως, σήμερα, μὲ τὸ διασπαρθὲν ἔγκλημα, ὁ ἀκριτικὸς πληθυσμὸς αἰσθάνεται ἔθνικα ταπεινωμένος. Φρονούμεν, ὅτι ἤλθε πλεόν ἢ ὥρα νὰ εἶπῃ ἡ Μητέρα Ἑλλάς εἰς τὸν τύρρανον τὸ «Ἄνω» καὶ «Κάτω τὰ χέρια ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς μας».

Καὶ ἀντὶ νὰ ἀχολοῦμεθα μὲ τὶς νομικιστικὰς ἐξηγήσεις περὶ ἄρσεως ἢ μὴ τοῦ ἐμπολέμου μὲ τὴν Ἀλβανίαν, νὰ τεθῇ πάραυτα θέμα προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς μειονότητας, τὰ ὁποῖα καὶ κατὰ τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν ποδοπατοῦνται ἀυστόλως.

Καταθέτων ἐνώπιόν σας τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀδυρμούς τῆς βαρυνενοῦσης διὰ τὸν ἀποτρόπαιον φόνον ἀκριτικῆς Ἐπαρχίας, ἀπευθύνω συγχρόνως κραυγὴν πόνου, ἀλλὰ καὶ θερμωτάτην ἐκκλησίαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Ἀντιπολίτευσιν, ὅπως, τοῦ λοιποῦ, χαραχθῇ κοινὴ ἐθνικὴ πολιτικὴ, πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ φλέγοντος Βορειοπρωτοπρωτικῶν θέματος.

Ἐπὶ πλεόν, ζητοῦμεν —καὶ εἶναι δίκαιον— ὅπως τὰ ραδιοτηλεοπτικὰ μέσα τῆς χώρας μας παραχωρήσουν εἰδικὴν ὥραν καὶ εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι Βορειοπρωτοπρωτικὰς φυγάδας πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, περὶ τῶν ὅσων φοβερῶν συντελοῦνται εἰς βάρος τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας ἀπὸ τὸ ἀθεϊστικὸν καὶ τυραννικὸν καθεστῶς τοῦ Χότζα».

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἡλείας καὶ Ὠλένης

Τὴν Παρασκευὴν 31 Αὐγούστου εἰς τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον Κάστρου συνεξετήθη αἴτησις ἐπιχειρηματίου, διὰ τὴν ἴδρυσιν εἰς τὴν περιοχὴν κέντρου γυμνιστῶν. Τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον μετὰ ἀπὸ ὀλοκληρωμένην μελέτην τοῦ θέματος καὶ ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπ' ὄψιν τὴν γνώμην τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος, τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ζημίαν τῆς περιοχῆς καὶ τὸ μὴ ἀπομονωμένον τοῦ χώρου, παμφηφρὴ ἀπέρριψε τὸ αἴτημα.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλείας κ. Γερμανὸς συνεχάρη δι' ἐνθέρμου ἐπιστολῆς τοῦ τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ Μέλη τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Κάστρου διὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν αὐτῆν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι ἄξιοι Ἕλληνες καὶ χριστιανοί.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Γαλλίας

Τὴν 1ην Μαΐου, ἔλαβε χώραν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γαλλίας κ. Μελετίου, μεγάλη συγκέντρωσις τῶν ὁμογενῶν τῶν Παρισίων εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἰδρυμάτων τῆς Μητροπόλεως εἰς Σατεναὶ - Μαλαμπρύ. Ἐωρτάσθη ἡ ἡμέρα τῆς ἐργασίας, καθὼς καὶ ἡ ἐπέτειος τῶν ὀνομαστηρίων τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Σασίμων κ. Ἱερεμίου, τοῦ ὁποίου ὁ Μητροπολίτης ἐξῆρε τὴν δρᾶσιν, τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Γαλλίας.

Τὴν 5ην Μαΐου, ὁ Σεβασμιώτατος εἶχε σύσκεψιν μετὰ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου κ. Νικολάου Ὁζόλιν, ὑπευθύνου ἐπὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκπομπῶν τῆς Γαλλικῆς Τηλεοράσεως, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐμελέτησε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐκπομπῶν τούτων. Ὡς γνωστὸν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Μελετίος τυγχάνει Πρόεδρος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκπομπῶν, τὸσον τῆς Γαλλικῆς Τηλεοράσεως, ὅσον καὶ τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας, τῆς ὁποίας ὑπεύθυνος εἶναι ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως, Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Στέφανος Χαραλαμπίδης.

Τὴν 9ην Μαΐου ἐδέχθη εἰς συνεργασίαν τὸν κύριον Γκαστέν, διευθυντὴν τῆς Γαλλικῆς Παιδικῆς Χορωδίας τοῦ Σαιντ - Ζερμαίν - ντε - Πρέ.

Τὴν Παρασκευὴν 18ην Μαΐου μετέβη διὰ ποιμαντορικὴν περιοδείαν εἰς Λισσαβῶνα. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἐπομένης ἡμέρας μετέβη εἰς Μαδρίτην.

Ἀπὸ τῆς 23ης ἕως τῆς 27ης Μαΐου ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ζεύγους Λύρα ἐκ Λονδίνου, τὴν κυρίαν Πολὲτ Ράμου, Ταμίαν τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος τοῦ Καθεδρικοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τὴν κυρίαν Ὀλγαν Δημοπούλου, σύζυγον τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Οὐρολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, προέστη τῶν κηδειῶν τῶν ἀειμνήστων ὁμογενῶν Δημητρίου Παπακωνσταντίνου, γουνοποιοῦ, καὶ Νικολάου Καφαντάρη, ἱατροῦ, ἐπισκέφθη τὸ εἰς Σαρτρουβίλ Γηροκομεῖον τῆς Μητροπόλεως, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ Αἰδεσιμολογιωτάτου Πρωτοπρεσβυτέρου κ. Παναγιώτου Σιμιγιάτου, συνειργάσθη μετὰ τοῦ κυρίου Γεωργίου Φρασιᾶ, Προέδρου τῆς Ἐνορίας τῆς τοῦ Γηροκομείου περιοχῆς καὶ ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν ὁμάδος ὁμογενῶν ἐκ Γερμανίας.

Τὴν Κυριακὴν 27ην Μαΐου ἐπισκέφθη ἀσθενεῖς ὁμογενεῖς εἰς τὰ Νοσηλευτικὰ Ἰδρύματα τῶν Παρισίων. Τὴν 30ην Μαΐου συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀδριανοῦ τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας καὶ τῶν Καθηγητῶν κ.κ. Ὀλιβιὲ Κλεμάν καὶ Νικολάου Λόσκυ.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν πολλοὺς ὁμογενεῖς, κυρίως φοιτητάς, τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ἑλλήνων Προσκόπων τῆς Μητροπόλεως ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Διακόνου πατρὸς Στεφάνου, τὴν ἐθιμοτυπικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Βλαδιμήρου, Ἐξάρχου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας διὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς τὸν Οἶκον Εὐρώπης, παρηκολούθησε μετὰ τοῦ Θεοφ.

Επισκόπου Σασίμων κ. Ιερεμίου την διάλεξιν του Γάλλου Ακαδημαϊκού κ. Μωρίς Ντρουόν. Επίσης έτέλεσε την τελετήν των εγκαινίων της νεοκτίστου Έκκλησίας του εις Σαρτρουβίλ Γηροκομείου, προσήλθεν εις δεξίωσιν δοθείσαν προς τους Έκπαιδευτικούς των Έλληνικών Ίδρυμάτων της Μητροπόλεως, εις Σατεναί - Μαλαμπρύ, επίσης εις την έναρξιν του Λειτουργικού Συνεδρίου του εν Παρισίοις Ορθόδοξου Θεολογικού Ίνστιτούτου του Άγιου Σεργίου, παρηκολούθησεν εις αυτό την ώραίαν εισήγησιν του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δέρκων κ. Κωνσταντίνου. Εις τó αυτό συνέδριον ανεγνώσθη και ή εισήγησις του Διευθυντού της «Έκκλησίας» Καθηγητού Εύαγγ. Θεοδώρου, ó οποίος είχε αναχωρήσει δι' Αμερικήν. Ωσαύτως ó Σεβασμιώτατος έπραγματοποίησεν έκπομπήν μετά των καθηγητών κ.κ. Ολιβιέ Κλεμάν και Νικολάου Λόσκυ εις την Γαλλικήν Τηλεόρασιν.

Τόν μήνα Ιούλιον έπραγματοποιήθη εις την Ελλάδα ή έτησία Κατασκήνωσις των παιδιών της Ίεράς Μητροπόλεως Γαλλίας. Εις αυτήν έλαβον μέρος περι τρίακόσια παιδιά ηλικίας έξ έως δώδεκα ετών προσερχόμενα έξ όλων των Κοινοτήτων της Ίεράς Μητροπόλεως, πλαισιωμένα υπό των Θεοφιλεστάτων Έπισκόπων Σασίμων κ. Ιερεμίου, Κλαυδιουπόλεως κ. Βλασίου, του Πρωτοσυγκέλλου της Μητροπόλεως Πανοσιολογιωτάτου Αρχιμανδρίτου κ. Στεφάνου Χαραλαμπίδου και τριακόνα περίτου έπιμελητών μεταξύ των οποίων εδρίσκοντο μία ιατρός και μία νοσοκόμος.

Τά παιδιά μετεφέρθησαν διά των κανονικών αεροπορικών γραμμών της Ολυμπιακής, έφιλοξενήθησαν υπό του Υπουργείου Υγείας και Προνοίας εις Άγιον Άνδρέαν Αττικής, περιοχήν Μαραθώνος, και παρέμειναν εκεί όλόκληρον τόν μήνα Ιούλιον. Ο Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Μελέτιος καθ' όλον τούτον τόν μήνα ήσχολήθη με την επίβλεψιν και την λειτουργίαν της Κατασκήνώσεως και είχε την ευκαιρίαν να έβη εις έπαφήν μετά των διαφόρων έκκλησιαστικών και πολιτικών παραγόντων μετά των οποίων είχε συννομίλιας επί διαφόρων θεμάτων άφορώντων κυρίως την Μητροπόλιν και τó ποιμνίόν του. Η επιστροφή εις Παρισίους των κατασκηνωτών με έπισηφελής τόν Μητροπολίτην έπραγματοποιήθη την 30ήν και 31ην Ιουλίου διά των αεροπλάνων της Ολυμπιακής.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ο Πρόεδρος του Προεδρείου της Δημοκρατίας της Σερβίας Ντούσαν Τσοκρέμπιτς, έδέχθη την 19ην Ιουνίου 1984 τά μέλη της Διαρκούς Ίεράς Συνόδου της Ορθόδοξου Σερβικής Έκκλησίας με έπισηφελής τόν Πατριάρχην Γερμανόν. Εις τās συννομίλιας έλαβον μέρος ó Πρόεδρος της Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας της Σερβίας Μπαράνισλαβ Ίκονιτς, τó μέλος του Προεδρείου της Σερβίας Βέσκο Μάρκοβιτς και ó Πρόεδρος της Έπιτροπής διά τās σχέσεις με τās θρησκευτικές κοινότητες, ως και τά μέλη της Διαρκούς Ίεράς Συνόδου ó Μητροπολίτης Ζάγκρεμπ και Λιουμπλιάνας Ιωάννης και οι έπίσκοποι Ζίτισης Στέφανος, Σουμαδιάς Σάββας και Νύσσης Είρηναίος.

Εις τó σχετικόν Άνακοινωθέν, τó όποιον έδημοσιεύθη και εις τόν ήμερήσιον Τύπον, αναφέρονται επί λέξει τά έξής:

«Κατά τās συννομίλιας έγινετο λόγος και περι των προβλημάτων τά όποια αντιμετώπιζει ή Ορθόδοξος Σερβική Έκκλησία εις τó Κοσσυφοπέδιον, καθώς και περι των άλλων ζητημάτων της ανεγέρσεως ώρισμένων θρησκευτικών κτισμάτων εις την Δημοκρατίαν της Σερβίας.

Άμφοτέρωθεν διεπιστώθη, ως άνεκρινώθη, ότι αι σχέσεις μεταξύ των εν Σερβία κρατικών όργάνων και της Σερβικής Έκκλησίας αναπτύσσονται καθ' ικανοποιητικόν τρόπον και εν τώ πλαισίω του Συντάγματος και των Νόμων, καθώς και ότι καταβάλλονται προσπάθειαι διά την περαιτέρω ανάπτυξιν της συνεργασίας των. Ίδιαίτερα προσοχή άφιερώθη εις την εξέτασιν της δυνατότητος διά την συνέχισιν των έργων της ανεγέρσεως του εν Βελιγραδίω Ναού του Σέρβου Άγιου Σάββα, του όποίου ή ανεγερσις ήρχισε πρό του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Συνετήθη και τó φαινόμενον της εκμεταλλεύσεως υπό ώρισμένων εις την εν τώ έξωτερικώ Σερβικήν Έκκλησίαν της θρησκείας από έθνικιστικών θέσεων. Έγένετο λόγος και περι περιπτώσεων παρανόμου συμπεριφοράς όργάνων και άτομων εις ώρισμένας υπηρεσίας έναντι της Έκκλησίας και των νομικών δικαιωμάτων της, πράγμα τó όποιον δεν είναι σύμφωνον με τó ίδικόν μας σύστημα αυτόδιοικήσεως και δημοκρατικότητας.

Εις τó τέλος των συνομιλιών έξεφράσθη άμφοτέρωθεν ή προθυμία τά άνακρινθέντα ζητήματα τά ένδιαφέροντα τó κοινωνικόν σύνολον και την Ορθόδοξον Σερβικήν Έκκλησίαν εν τώ πνεύματι της άμοιβίας κατανόησεως και σεβασμού, να έπιλύωνται γρηγορώτερον διά της συνεπούς εφαρμογής των όρων του Συντάγματος και των Νόμων».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Την 17ην και 18ην Ιουνίου ή Ίερά Σύνοδος της Έκκλησίας της Ρουμανίας, συγκληθείσα εις την τακτικήν συνεδρίαν, ήσχολήθη, εκτός των άλλων, και περι τόν άπολογισμόν της επισκέψεως του Μακαριωτάτου Πατριάρχου της Έκκλησίας της Ρουμανίας κ. Ιουστίνου και της εκλεκτής Συνοδείας αυτού εις Ελλάδα. Τά άποσπόμενα της επισκέψεως έξετιμήθησαν ως πολύ θετικά και έλπιδοφόρα διά την μεγαλυτέραν σύσφιγξιν των ήδη ώρισταμένων αδελφικών σχέσεων μεταξύ των δύο Έκκλησιών.

—Άπό 21ης μέχρι 23ης Ιουνίου 1984 ώργανώθη εν τώ Πανεπιστημιακώ Ίνστιτούτω Βουκουρεστίου Συνέδριον έκπροσώπων πάντων των επισήμως άναγνωρισμένων εν Ρουμανία Θρησκευμάτων, άσχολήθην περι τó ζήτημα του άφοπλισμού και της ειρήνης. Του Συνεδρίου μετέσχον 140 εκπρόσωποι της Ορθόδοξου Έκκλησίας της Ρουμανίας (έν οίς πάντα τά μέλη της Ίεραρχίας, οι Καθηγηταί των δύο Ορθόδοξων Θεολογικών Ίνστιτούτων, οι Διευθυνταί των έξ Ορθόδοξων Έκκλησιαστικών Σχολών, εκπρόσωποι των κεντρικών και επαρχιακών εκκλησιαστικών διοικητικών όργανισμών), και άλλοι εκπρόσωποι ρωμαιοκαθολικοί, εύαγγελικοί, καθβινισταί, βαπτισταί, πεντηκωσταριανοί, ονιταριανοί, άρμενο-γρηγοριανοί, έβραίοι, μουσουλμάνοι κ.ά. Προσκεκλημένοι ήσαν επίσης διακεκριμένοι προσωπικότητες του χριστιανικού κόσμου, έν οίς ó Πρόεδρος της Έπιτροπής «Πίστις και Τάξις», DR. GUENTHER GASSMANN, ó Γενικός Γραμματεύς του Συμβουλίου των Εύρωπαϊκών Έκκλησιών DR. GLEN GARFIELD WILLIAMS, ó Γενικός Γραμματεύς της WORLD REFORMED ALLIANCE DR. EDMOND PERRET κ.ά.

Τό Συνέδριον, των έργων του όποίου προήδρευσεν ó ίδιος ó Πατριάρχης, ύπεγράμμισε την σημασίαν της παρουσίας των Έκκλησιών και των πιστών εις τόν άνανα ύπερ της ειρήνης και άπρήθυθεν εκκλησίαν προς τās Έκκλησίας και τους πιστούς όλου του κόσμου, ίνα ένοποιήσουν τās προσπάθειαι των προς διάσωσιν της ειρήνης.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α**Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων Ἱ. Ναῶν,

α) Ἁγίου Μοδέστου Μελλισσιατικῶν καὶ β) Ἁγίου Γεωργίου Νηλείας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Βόλῳ τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1984

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 1398)1973 καὶ τοῦ ἀρθρου 52 τοῦ Κανονισμοῦ 2)1969, προκηρύσσομεν τὴν κενὴν θέσιν Διακόνου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ν. Ἀγχιάλου καὶ καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ καταλάβουν ταύτην, νὰ ὑποβάλουν, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης, τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Βόλῳ τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1984

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μυτιλήνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων Ἱ. Ναῶν, 1) Εὐαγγελιστρίας Ἀκλειδίου, 2) Ζωοδόχου Πηγῆς Βαρυείας καὶ 3) Ἁγίου Νικολάου Πύργων Θέρμης, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1984

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκ-

κλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων Ἱ. Ναῶν 1) Ἁγίου Γεωργίου Νεράιδας, 2) Ἁγίας Φανερωμένης

Πετροχωρίου, 3) Ἁγίου Γεωργίου Πιαλίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Τρικάλοις τῇ 17ῃ Σεπτεμβρίου 1984,

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΑΛΕΞΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ

Ἁγίων Ἀναργύρων Ν. Ἰωνίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Ν. Ἰωνία τῇ 20ῃ Σεπτεμβρίου 1984

† Ὁ Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀργολίδος

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν: 1) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1398)1973 Ν. Διάταγμα, 2) τὴν ὑπ' ἀριθ. 720)1.8.1973 ἀπόφασιν ἡμῶν, περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς τοὺς ἐνοριακοὺς Ἱ. Ναοὺς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ 3) τὸν ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμὸν «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς ὡς κάτωθι ὀργανικὰς θέσεις Διακόνων τῶν ἐνοριακῶν Ἱ. Ναῶν: 1) Ἁγίου Γεωργίου Ναυπλίου, 2) Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ναυπλίου, 3) Ἁγίου Πέτρου Ἀργους καὶ 4) Κοιμ. Θεοτόκου Ἀργους, καλοῦμεν πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 21ῃ Σεπτεμβρίου 1984,

† Ὁ Ἀργολίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Λευκάδος καὶ Ἰθάκης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις 1) τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1398)1973 Ν. Δ)τος «Περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων διακόνων...», ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 673)1977 Π.Δ. «Περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν τινῶν θέσεων διακόνων», 2) τοῦ ἄρθρου 33 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2)1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ 3) τὴν ὑπ' ἀριθμ. 621)27.5.83 ἀπόφασιν ὑμῶν, προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κάτωθι κενὰς διακονικὰς θέσεις: 1) Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Μηνᾶ Λευκάδος, 2) Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων Λευκάδος, 3) Ἱ. Ν. Γενεσίου Θεοτόκου Λευκάδος, 4) Ἱ. Ν. Ἀγ. Νικολάου Λευκάδος, 5) Ἱ. Ν. Ἀγίου Σπυρίδωνος Κερκύρας, 6) Ἱ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Ἰθάκης, 7) Ἱ. Ν. Εἰσοδίων Θεοτόκου Ἰθάκης, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μεθ' ἀπάντων τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν.

Ἐν Λευκάδι τῇ 21ῃ Σεπτεμβρίου 1984,

† Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 καὶ 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱ. Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν Ἱ. Ναῶν, 1) Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, Ἀγ. Ταξιαρχῶν, 2) Ἀγ. Νικολάου, Ἀγίου Νικολάου Μονεμβασίας, 3) Ἀγ. Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, Βασιλικῆς, 4) Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, Ἑλαίας, 5) Ἀγ. Γεωργίου, Κοιτίων, 6) Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, Λαγίου, 7) Προφ. Ἡλιοῦ, Δαμποκάμπου, 8) Κοιμ. Θεοτόκου, Ποταμιάς, 9) Ἀγ. Νικολάου, Σουσιτιάνων, 10) Ἀγ. Τριάδος, Ταλάντων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 21ῃ Σεπτεμβρίου 1984

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κερκύρας καὶ Παξῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν τῶν Ἱ. Ναῶν 1) Ἱ. Θεοτόκου Σπηλαιωτίσης Μητροπ. Ναοῦ (Β' θέσις), 2) Ἱ. Προσκυνήματος Ἀγ. Θεωμ. Σπυρίδωνος (Γ' θέσις), 3) Ἀγ. Τριάδος Γαρίτσας (Γ' θέσις), 4) Ἀγ. Σπυρίδωνος Σαρόκου (Γ' θέσις), 5) Ἀγ. Ἐλένης - Ἀγ. Κερκύρας Κουλίνας καὶ 6) Ἀγ. Νικολάου Σιδαρίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω θέσεων.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 26ῃ Σεπτεμβρίου 1984,

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν ΤΙΜΟΘΕΟΣ

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΑΝΤΟΣ

† Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως ΑΝΘΙΜΟΣ

Δ Ι Ε Υ Θ Υ Ν Τ Η Σ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) Ἑσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ φιλοσοφία τῆς Θρησκείας τοῦ Κάρλ Μάρξ.

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Ἐγκύκλιος.

Χρυσοστόμου (Γερασίμου) Ζαφειρή, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δραματισμοί).

Μητροπ. Σηλυβρίας Αἰμιλιανοῦ, Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου, Γενικοῦ Δ/ντοῦ Ἀπ. Διακονίας, «Ἴνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία» (Ἐκθεσις πεπραγμένων).

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βιέννης Καρδινάλιος König μετ' ἐκπροσώπων τοῦ Ἰδρύματος Pro Oriente εἰς Ἑλλάδα.

Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς.

Μητροπ. Θήρας Παντελεήμονος, Ἐνθρονιστήριος λόγος.

Vladimir Lossky (μτφρ. π. Δημ. Βακάρου), Ἡ παράδοση καὶ οἱ παραδόσεις.

Ἀρχιμ. Ἀγαθονίκου Φατούρου, Καιροὶ παράλληλοι.

Πρωτοπρ. Κων. Φούσκα, Τὸ νέο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τῶν Θρησκευτικῶν.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 721.0734

Προστάξιμος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 8, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.078.